

บทบาทของประชาสังคมข้ามชาติ

เป็นสิ่งที่ชัดเจนว่าตั้งแต่โครงการทอก๊าซยาดานาเริ่มต้นขึ้นในต้นทศวรรษที่ 1990 ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนและความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมในพื้นที่โครงการยาดานาของพม่าก็เลวร้ายลงเรื่อยๆ และดูเหมือนว่าจะยังไม่มีสัญญาณแห่งการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นปรากฏให้เห็น กระนั้น บางครั้งความเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ก็อาจเริ่มต้นจากจุดเล็กๆ ที่ไม่มีใครคำนึงถึงก็เป็นได้ ท่ามกลางผู้คนมากมายที่ยังตกอยู่ภายใต้ความหวาดกลัวจากการกดขี่ของรัฐบาลทหารพม่า ยังมีปัจเจกชนจำนวนหนึ่งที่มีความหวังว่าจะนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงเพื่อประชาชนที่ต้องทนทุกข์ในแนวทอก๊าซยาดานา

5.1 การก่อตัวของแกนนำประชาสังคมข้ามชาติ

บุคคลดังกล่าวนี้ที่จะเป็นผู้เริ่มต้นนำมาซึ่งความเปลี่ยนแปลงมิใช่ผู้มีอำนาจในสังคมพม่า หากแต่เป็นเพียงนักศึกษากะเหรี่ยงคนหนึ่งที่เกิดในปี ค.ศ.1970 และจะมีโอกาสเข้าไปศึกษาในกรุงย่างกุ้งจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เพราะเมื่อมาถึงปี ค.ศ.1988 สถานการณ์ทางการเมืองของพม่าก็เลวร้ายถึงขีดสุด ประชาชนทั่วพม่าลุกขึ้นมาต่อต้านรัฐบาลทหารของนายพลเนวินและพลเอก เสง ลวิน จนทำให้รัฐบาลทั้งสองชุดต้องยอมสละอำนาจ แต่ต่อมานายพลชอ หม่องก็ฉวยโอกาสเข้ายึดอำนาจและจัดตั้งรัฐบาลสลิอร์คขึ้นอย่างไร้ความชอบธรรมและยังสังหารประชาชนที่บริสุทธิ์ไปมากมาย เหตุการณ์ครั้งนั้นถูกต่อต้านจากประชาชนพม่าทั่วประเทศ รวมทั้งนักศึกษาตามมหาวิทยาลัยต่างๆ เป็นแรงสำคัญในการประท้วงรัฐบาลทหาร นักศึกษาชาวกะเหรี่ยงคนดังกล่าวนี้ก็ไม่ต่างอะไรจากนักศึกษาในพม่าคนอื่นๆ ที่เกลียดชังรัฐบาลทหารที่ชั่วร้าย อยู่เต็มหัวใจ เขาได้ร่วมกับเพื่อนและแนวร่วมต่อต้านรัฐบาล จัดตั้งกลุ่มนักศึกษาประท้วงรัฐบาลสลิอร์คขึ้นในกรุงย่างกุ้ง แต่กลุ่มนักศึกษาที่ปราศจากอาวุธย่อมไม่มีทางต่อต้านทหารที่เพียบพร้อมไปด้วยยุทโธปกรณ์ได้ เพื่อนของเขาถูกสังหารตรงหน้าทันทีหลายคน ส่วนตัวเขาเองได้รับบาดเจ็บสาหัสเกือบเอาชีวิตไม่รอด จากนั้นยังถูกทหารจับไปทรมานอยู่อีกถึง 3 วัน ทหารให้เขาให้ออดข้าวและน้ำ เชี่ยนติ ถอนเล็บ จนเขาอาเจียนเป็นเลือดและหมดสติ แต่ยงนับว่าโชคดีนักที่เขาสามารถหนีรอดจากทหารพม่ามาได้ หลังพักรักษาตัวอยู่ช่วงหนึ่งเขาก็ตัดสินใจหนี แต่เขาเองก็ไม่ต้องการทิ้งเพื่อน พ่อแม่ และครอบครัว และไม่อยากหนีออกไปนอกพม่า เพราะอย่างไรเสียพม่าก็ยังคงเป็นบ้านเกิดเมืองนอน ในขั้นต้นเขาจึงตัดสินใจหนีออกมาให้ไกลจากกรุงย่างกุ้งเพื่อความปลอดภัย

พร้อมกับเปลี่ยนชื่อตัวเป็นชื่อใหม่ โดยใช้ชื่อว่า Ka Hsaw Wa¹ เพื่อปกป้องตนเองและครอบครัวที่ยังคงอยู่ในกรุงย่างกุ้งไม่ให้ทหารตามล่าได้ หลังจากเดินทางมาถึงได้อยู่ 5 วันก็มาถึงเขตแดนของรัฐกะเหรี่ยงซึ่งเขาเชื่อว่าเป็นเขตที่ปลอดภัยเพราะรัฐกะเหรี่ยงเป็นดินแดนที่ชนกลุ่มน้อยของเขาอยู่อาศัย แต่ดูเหมือนเหตุการณ์จะไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง เพราะเมื่อเขาเดินทางใกล้ถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งก็พบกับภาพเหตุการณ์อันเลวร้ายที่ไม่ต่างอะไรจากสิ่งที่เกิดในกรุงย่างกุ้ง นั่นคือ ศพของหญิงสาวที่เสียชีวิตจากการถูกข่มขืนอย่างโหดเหี้ยม โคนมีดเขื่อนหน้าอกและถูกกิ้งไม้ปักอวัยวะเพศ ในขณะที่เขาเกิดความแค้นใจอย่างที่สุดและคิดจะฆ่าทหารให้ได้ แต่ประสบการณ์ที่ผ่านมาสอนเขาให้รู้ว่าการกระทำเช่นนั้นคงไม่มีประโยชน์ เขาได้แต่เก็บความคับแค้นใจเอาไว้และมุ่งหน้าต่อไปหมู่บ้านข้างหน้า จากการสอบถามชาวบ้านก็ทำให้เขาได้รู้ความจริงว่า หญิงสาวคนดังกล่าวเป็นพยาบาลที่ถูกทหารนำตัวไปเพื่อรักษาผู้บังคับบัญชาที่ติดโรคมะเร็งแต่เธอกลับถูกทหารข่มขืนและฆ่า เขาเริ่มคิดว่าเขาต้องหาทางทำอะไรสักอย่าง หลังจากอยู่ที่หมู่บ้านดังกล่าวได้ช่วงหนึ่งเขาจึงเริ่มสัมภาษณ์ผู้คนในหมู่บ้าน ระหว่างการสัมภาษณ์เขาได้พบผู้หญิงอีกคนหนึ่งซึ่งดูซีมีเศร้าและมีอาการคล้ายคนเสียสติเนื่องจากลูกชายของนางฆ่าตัวตายเพราะถูกทหารบังคับให้ข่มขืนตัวนางเองซึ่งเป็นแม่บังเกิดเกล้าของเธอ เรื่องราวอันโหดร้ายที่เขาได้รับฟังเรื่องแล้วเรื่องเล่าทำให้เขาตัดสินใจได้อย่างแน่วแน่ว่าเขาจะต้องหาทางสู้กับทหารไม่ว่าผลจะเป็นเช่นไรจนกว่าลมหายใจสุดท้ายจะมาถึง²

ชาวกะเหรี่ยงและกองกำลังทหารกะเหรี่ยงบอกให้เขาจับอาวุธสู้ โดยเป็นกองโจรตามป่าร่วมกับกองกำลัง KNU ที่ยังคงยึดพื้นที่บางส่วนในรัฐกะเหรี่ยงไว้ได้ แต่ Ka Hsaw Wa กลับปฏิเสธเพราะเขาเห็นว่าการใช้กำลังมีแต่จะนำมาซึ่งความสูญเสียและไม่ช่วยแก้ปัญหา ในขณะที่เขาเกิดความคิดขึ้นมาว่าหากความเลวร้ายของรัฐบาลพม่าถูกนำออกไปให้เปิดเผยให้โลกภายนอกรับรู้ น่าจะมีประโยชน์มากกว่า³ เขาจึงเริ่มจดจำข้อมูลที่ได้มาจากชาวบ้าน แต่การรวบรวมข้อมูลที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรก็อาจเกิดความคลาดเคลื่อน เขาจึงเดินทางไปยังหน่วยย่อยของกองกำลัง KNU เพื่อขอกระดาษ ปากกา พจนานุกรมภาษาพม่า-อังกฤษ และเครื่องอัดเทป แต่ KNU ไม่ให้ในสิ่งที่เขาขอและยังบอกว่าการจะเอาชนะทหารไม่มีทางทำได้ด้วยปากกาและกระดาษ หากอยากเอาชนะทหารก็ให้จับอาวุธลุกขึ้นสู้เหมือนคนอื่น ๆ แต่เขาก็ยังไม่ลดละความพยายามที่จะรวบรวมข้อมูลไว้เปิดโปงรัฐบาลพม่า ถึงกับเสี่ยงเดินทางเข้าไปในเมืองเพื่อหาซื้ออุปกรณ์การจดบันทึก เพราะเชื่อว่าตนเองสามารถทำได้เนื่องจากเคยร่วมกับองค์กรนักศึกษาเก็บข้อมูลเพื่อใช้ประท้วง

¹ ชื่อดังกล่าวนี้มีความหมายว่า "ข้างเผือก" อันเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นมงคลและชัยชนะอันสูงส่งของพม่า

² Kerry Kennedy, *Speak Truth to Power Defender*[Online]. Available from: http://www.speaktruth.org/defend/profiles/profile_14.asp. [2006, November 1]

³ David Montgomery, *Pipeline to justice: A Burmese Activist Has the Attention of The White House and He Hopes, the World*[Online]. Available from: <http://www.grantsmanagement.com/cfhreports/earthrights/earthrights03.html> [2006, November 1]

ต่อต้านรัฐบาลสลิอร์คมาแล้ว จากนั้นเขาจึงเดินทางกลับมายังหมู่บ้านกะเหรี่ยงอีกครั้งเพื่อรวบรวมข้อมูลด้วยการสอบถามปากคำชาวบ้าน แต่ชาวบ้านก็ยังไม่เข้าใจสิ่งที่เขาทำและตวาดว่าเขาไร้ซึ่งความกล้าหาญ บางคนถึงกับตั้งข้อรังเกียจเขา สิ่งที่เกิดขึ้นทำให้เขารู้สึกท้อใจจนบางครั้งถึงกับถามตัวเองว่าเขากำลังทำอะไรอยู่ แต่ในใจของเขาก็ยังคงเชื่อว่าแม้จะเป็นเพียงการจับปากกาขึ้นสู่ก็เป็นความกล้า แต่เป็นความกล้าในอีกรูปแบบหนึ่งที่เขาจะทำให้สำเร็จและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ได้⁴ จากนั้นเป็นต้นมาเมื่อรวบรวมข้อมูลได้มากพอเขาก็จะเดินทางเข้าประเทศไทย และหากพบชาวต่างชาติก็จะขอให้ช่วยส่งข้อมูลไปให้องค์กรระหว่างประเทศต่างๆ แทนเขา การกระทำนี้ก็ถือว่ามีความเสี่ยงไม่น้อยเพราะ Ka Hsaw Wa เองในขณะนั้นไม่มีหนังสือเดินทาง บางครั้งจึงถูกทางการไทยจับตัวไว้จนพอสวมครกว่าจะได้รับ การปล่อยตัว⁵ ดังนั้น จนถึงปี ค.ศ. 1992 เขาจึงยังไม่มีหนทางใดๆ ได้แต่เก็บความหวังที่จะหาทางเปิดเผยสิ่งที่เขาได้พบเจอมาให้โลกได้รู้⁶

แต่แล้วในปี ค.ศ. 1992 นั้นเอง เขาก็ได้พบกับชาวต่างชาติคนหนึ่ง คือนาย Kevin Heppner ซึ่งเป็นชาวแคนาดาที่เดินทางมาท่องเที่ยวในประเทศไทย Heppner เป็นผู้หนึ่งที่สนใจเรื่องราวเกี่ยวกับชาวพม่าที่อพยพหนีภัยทางการเมืองและความรุนแรงเข้ามาอยู่ในประเทศไทย Heppner ได้เดินทางไปหมู่บ้านกะเหรี่ยงตามแนวชายแดนรวมทั้งเดินทางไปยังค่ายผู้พลัดต่างๆ ในประเทศไทยเพื่อสอนหนังสือชาวบ้าน Heppner เคยถูกระเบิดของทหารพม่าจนได้รับบาดเจ็บ ทำให้เขาคิดว่าทั้งที่ตนเองเป็นชาวต่างชาติยังมีอันตรายถึงเพียงนี้ แล้วชาวพม่าโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อยที่รัฐบาลกลางรังเกียจจะทนทุกข์ทรมานสาหัสเพียงใด Heppner จึงร่วมมือกับ Ka Hsaw Wa และนักศึกษากะเหรี่ยงจำนวนหนึ่งจัดตั้งองค์กรที่จะทำหน้าที่เป็นกระบอกเสียงของชาวกะเหรี่ยงชื่อว่า กลุ่มสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง (Karen human Rights Group-KHRG) โดยมีจุดประสงค์เพื่อจับตาดูการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นในรัฐกะเหรี่ยง ทั้งสองได้ฝึกสมาชิกทั้งหมดในการสืบหาและรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบและร่วมกันจัดทำเอกสารเกี่ยวกับสถานการณ์ในพม่า โดย Ka Hsaw Wa จะเป็นผู้แปลจากภาษาพม่าเป็นภาษาอังกฤษส่วน Heppner เป็นผู้ตรวจทาน จากนั้น Heppner จะเดินทางเข้ามายังเมืองใหญ่ของไทย เช่น กรุงเทพมหานคร เพื่อส่งข้อมูลที่เตรียมไว้รวมทั้งเทปวิดีโอภาพเหตุการณ์ที่ถ่ายไว้ได้ไปให้องค์กรด้านสิทธิมนุษยชนต่างๆ เช่น องค์กรนิรโทษกรรมสากล (Amnesty International) , Human Rights Watch , องค์การแรงงานระหว่างประเทศ

⁴ Larry Dohrs, Profile of a defender[Online]. Available from: http://www.amnestyusa.org/justearth/newsletter/vol_3/xaseupdate.html[2006, November 1]

⁵ สาเหตุที่เขาและนักต่อสู้ชาวพม่าอีกหลายคนต้องใช้ชีวิตเดินทางเข้าออกประเทศไทยอย่างลับๆ ไม่สามารถอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถาวรเป็นเพราะรัฐบาลไทยจะจับตัวชาวพม่าที่เข้าเมืองมาผิดกฎหมายและกักบริเวณไว้จนกระทั่งการใดๆ ไม่ได้หรืออาจถูกส่งกลับไปยังพม่าทันที

⁶ David Montgomery, Pipeline to justice: A Burmese Activist Has the Attention of The White House and He Hopes the World[Online]. Available from: <http://www.grantsmanagement.com/cfhreports/earthrights/earthrights03.html> [2006, November 1]

(ILO) ,องค์กรเพื่อสิทธิมนุษยชนและประชาธิปไตยของพม่าในประเทศต่างๆ รวมทั้งสื่อของประเทศตะวันตก⁷ ข้อมูลที่กลุ่มสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยงส่งไปนี้จะถูกใช้เป็นข้อมูลสำคัญขององค์กรระหว่างประเทศต่างๆ รวมทั้งองค์การอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น⁸ อย่างไรก็ตาม ในขณะนั้นทั้งสองต่างยังไม่ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากโครงการทอส่งก๊าซยาตานา เพราะในขณะนั้นโครงการยังไม่เริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการ กล่าวคือ โครงการยังคงอยู่ในระยะการตกลงและเริ่มเตรียมการเข้าสู่พื้นที่ชนกลุ่มน้อย

ในปี ค.ศ.1992 Ka Hsaw Wa ยังได้พบกับบุคคลอีกคนหนึ่งซึ่งต่อมาได้กลายเป็นบุคคลที่จะร่วมมือกับเขาสร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้น Katherine Redford เป็นนักศึกษาทางด้านกฎหมายจากวิทยาลัยกฎหมายเวอร์จิเนียในสหรัฐอเมริกา Redford ศึกษากฎหมายเพราะมีใจรักในงานบริการสังคม เธอเป็นบุคคลที่มีความเชื่อในเรื่องสิทธิมนุษยชนมาตั้งแต่ตอนที่ศึกษาในระดับมหาวิทยาลัย เธอได้ตั้งกลุ่มรณรงค์และส่งเสริมประเด็นด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมร่วมกับเพื่อนนักศึกษาสาขากฎหมายและสาขาอื่นๆ มานานแล้ว ในเบื้องต้นเธอมีความใฝ่ฝันที่จะเป็นทนายเช่นเดียวกับนักศึกษากฎหมายทั่วไป แต่เธอยังอยากเดินทางเก็บเกี่ยวประสบการณ์ให้ชีวิตประกอบด้วยโอกาสที่เธอได้รับทุนจากธนาคารโลก (World Bank) ให้เดินทางมาศึกษาสูงเกี่ยวกับสภาพสิทธิมนุษยชนในประเทศกำลังพัฒนาภายใต้ความยินยอมของ The Public Interest Law Association เธอได้เลือกที่จะเดินทางมาประเทศไทย และเจาะจงที่จะมาดูสภาพความเป็นอยู่ของผู้อพยพชาวพม่า ด้วยเหตุนี้ Redford จึงได้มาใช้ชีวิตอยู่ในหมู่บ้านผู้อพยพชาวพม่าและค่ายผู้อพยพตามแนวชายแดนไทย-พม่าในเขตจังหวัดกาญจนบุรี โดยสิ่งที่เธอทำคือการเป็นครูสอนภาษาอังกฤษให้แก่บรรดาเด็กผู้ด้อยโอกาสชาวพม่า พร้อมกันนั้นเธอยังเสริมความรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมอันอุดมสมบูรณ์ในพม่าที่ชาวพม่าทุกคนควรช่วยกันรักษาไว้อย่างน้อยก็ในเขตที่อยู่อาศัยของตน ตลอดระยะเวลาที่ Redford ใช้ชีวิตอยู่ที่ค่ายผู้อพยพของชาวพม่าบริเวณชายแดนไทย-พม่าในช่วงปี ค.ศ.1992 นั้น สิ่งหนึ่งที่เธอสังเกตเห็นได้อยู่เสมอคือ จำนวนผู้อพยพที่ลี้ภัยออกมาจากพม่าเพิ่มมากขึ้นทุกวัน ซึ่งเธอเองก็ยังคงไม่เข้าใจว่าเป็นเพราะอะไร อย่างไรก็ตามไม่นานนักเธอก็จำเป็นต้องเดินทางกลับประเทศสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษาต่อ แต่ก่อนที่เธอจะจากค่ายผู้อพยพที่เธอมาใช้ชีวิตร่วมกับชาวพม่าไปนั้น คำพูดหนึ่งที่ชาวพม่าหลายคนบอกกับเธอและยังคงก้องอยู่ในความคิดของเธอเสมอมาคือ "กรุณาอย่าทอดทิ้งพวกเรา"

ด้วยความเคลือบแคลงสงสัยต่อสิ่งที่เกิดขึ้นกับผู้อพยพชาวพม่าที่เคราะห์ร้าย รวมทั้งความรู้สึกที่ผิดชอบในสิ่งที่ยังคงค้าง Redford จึงได้เดินทางกลับมายังประเทศไทยอีกครั้งในปี

⁷ Kerry Kennedy, *Speak Truth to Power Defender*(Online). Available from: http://www.speaktruth.org/defend/profiles/profile_14.asp. [2006, November 1]

⁸ นอกจากนี้ Ka Hsaw Wa ยังมีโอกาสได้พบกับบุคคลที่ทำงานช่วยเหลือชาวพม่าอีกหลายคนที่ค่ายผู้อพยพในประเทศไทย อาทิ Veronika Martin ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่จาก Refugees International ใน Washington D.C. ซึ่งอาสาช่วยนำเอกสารหลักฐานต่างๆ ไปส่งมอบให้องค์กรอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกาด้วย

ค.ศ.1993 การมาครั้งนี้ เธอเดินทางมาภายใต้การฝึกปฏิบัติงานกับองค์กร Human Rights Watch โดยมีจุดประสงค์เพื่อมาเก็บข้อมูลและเขียนรายงานเรื่องการบังคับใช้แรงงาน (forced labor) ในพม่า เธอได้พักที่หมู่บ้านเดิมและเริ่มต้นสัมภาษณ์ผู้อพยพในหมู่บ้าน ในปีนี้เองเธอได้รับคำแนะนำจากชาวบ้านทั้งหลายที่พูดตรงกันว่า หากเธอต้องการได้ข้อมูลเกี่ยวกับการบังคับใช้แรงงานที่เกิดขึ้นในพม่า เธอก็ควรเดินทางเข้าไปในพม่าและหาตัวชายที่ใช้ชื่อนามแฝงว่า Ka Hsaw Wa ให้พบโดยให้เธอสอบถามจากบรรดาชาวบ้านป่าทั้งหลายได้ เพราะส่วนใหญ่รู้จักเขาเป็นอย่างดี⁹

Redford เดินทางเข้าไปในพม่าอย่างลับๆ โดยได้รับความช่วยเหลือของชาวพม่าที่ชำนาญวิธีการหลบหนีเข้าออกตามแนวชายแดน เมื่อเข้าสู่เขตแดนพม่าได้แล้วจึงอาศัยการเดินทางทางน้ำผ่านแม่น้ำสาละวิน ตลอดทางเธอและชาวบ้านที่ร่วมเดินทางไปด้วยกันต้องหยุดถามชาวบ้านอื่นๆ เป็นระยะๆ จึงได้รู้ว่าในขณะนั้นคนที่เธอพยายามตามหาอยู่ที่ใด เธอต้องทิ้งเรือและอาศัยการเดินทางป่าระยะสั้นๆ ไม่นานนักเธอก็สามารถหาตัว Ka Hsaw Wa พบ แล้วจึงแจ้งความประสงค์ของเธอให้เขาทราบ ซึ่งเธอก็ได้รับความร่วมมือและความช่วยเหลือจากเขาทำให้การรวบรวมข้อมูลเป็นอย่างดี กล่าวคือ Ka Hsaw Wa เองก็สามารถเชื่อและไว้วางใจในตัว Redford เพราะเธอได้รับการแนะนำมาจากชาวบ้านในเขตชายแดนไทยที่เขารู้จักและคุ้นเคยอยู่แล้ว ในขณะเดียวกัน Ka Hsaw Wa เองก็ได้รับความเชื่อถือจากชาวบ้านในพม่าเพราะเขาเดินทางกลับมาสอบถามความเป็นไปจากชาวบ้านอย่างต่อเนื่องทุกปีด้วยการเข้าหาชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่าความพยายามในการเก็บรวบรวมข้อมูลในขั้นต้นของเขาตลอดระยะเวลา 5 ปีที่ผ่านมา (ค.ศ.1988-1992) เริ่มมีประโยชน์เกิดขึ้นแล้ว อย่างน้อยที่สุด เขาก็ได้สร้าง "เครือข่าย" (Network) แห่งความร่วมมือและความเชื่อมั่นภายในป่าที่ชายแดนไทย-พม่า อันจะเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญที่สุดในการดำเนินการใดๆต่อไปได้สำเร็จ¹⁰

ในปี ค.ศ.1993-1994 Ka Hsaw Wa และ Redford ได้ร่วมกันเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ปากคำชาวบ้านทั้งในเขตชายแดนไทยและในเขตชายแดนพม่านับร้อยราย ทั้งสองยังคงได้ยินเรื่องราวความโหดร้ายของรัฐบาลพม่าจากปากของชาวบ้านเรื่องแล้วเรื่องเล่าไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งหนึ่งที่ทั้งสองไม่เคยรู้มาก่อน แต่กลับมาได้ยินจากปากชาวบ้านทุกคนตรงกันก็คือคำว่า "ยาดานา" ที่กำลังสร้างความทุกข์ทรมานให้แก่พวกชาวบ้านจนต้องหนีตายออกมาจากพม่า ทั้งสองจึงเริ่มสืบสาวราวเรื่องโครงการยาดานาอย่างจริงจัง บางครั้งถึงกับต้องเดินเท้าเสี่ยงเข้าไปในบริเวณที่มีทหารควบคุมพื้นที่อยู่ และได้พบว่าสิ่งที่ชาวบ้านพูดเป็นความจริง ทั้งสองเริ่มเข้าใจว่าปริมาณผู้อพยพที่เพิ่มขึ้นในค่ายผู้พลัดถิ่นของไทยเกิดจากการที่ทหารทำการละเมิดสิทธิมนุษยชน

⁹ Bella English, *Katie Redford's pipe dream*[Online]. Available from: http://www.boston.com/news/globe/living/articles/2003/10/22/katie_redfords_pipe_dream/[2006, November 2]

¹⁰ Jeremy Smith, *Tortured Soul*[Online]. Available from: http://www.theecologist.org/archive_detail.asp?content_id=296[2006, November 2]

และการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เพิ่มขึ้นก็มีความสัมพันธ์โดยตรงกับโครงการยาดานา¹¹ และยังสามารถเข้าใจข้อเท็จจริงต่อไปอีกว่าโครงการที่กำลังส่งผลร้ายให้ชาวบ้านนับหมื่นนับแสนไม่ได้ให้สิ่งใดกลับคืนมายังชาวบ้านเลย ช้ำร้ายยังทำลายในชีวิต ทรัพย์สิน แผ่นดินที่อยู่อาศัย แต่สิ่งที่ทำให้ทั้งสองแปลกใจมากที่สุดก็คือหุ้นส่วนรายใหญ่ของรัฐบาลทหารพม่าที่เป็นบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่จากสหรัฐอเมริกาที่ชื่อบริษัทยูโนแคล¹² และเมื่อได้ข้อมูลลึกลงไปมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งได้เห็นความเลวร้ายที่เกิดขึ้นในโครงการยาดานามากขึ้นเท่านั้น หลังจากใช้เวลาศึกษาผลกระทบจากโครงการต่อก๊ายยาดานาต่อไปอีกกระยะหนึ่ง ทั้งสองก็ได้เข้าไปในพม่าและเห็นกับตาว่าสิ่งแวดล้อมที่เคยอุดมสมบูรณ์ในเขตชนกลุ่มน้อยเมื่อหลายปีก่อนถูกทำลายลงยับยั้ง เมื่อทั้งสองเข้าใจชัดเจนแล้วว่าโครงการยาดานามีความเป็นมาอย่างไรและก่อให้เกิดผลกระทบอะไร ชาวบ้านในเขตพม่าหลายคนได้ถามทั้งสองว่า หากจะระเบิดต่อก๊ายของ "คนต่างชาติ" จะเป็นความคิดที่ดีหรือไม่ คำถามนี้ทำให้ Redford รู้สึกละเอียดกับการกระทำของบริษัทจากประเทศของเธอเป็นที่สุด แต่ก็ได้ตอบชาวบ้านทั้งหลายไปว่าทางแก้ไขที่ดีกว่านี้ น่าจะมีอยู่และเธอก็จะพยายามหาหนทางนั้นให้พบ¹³

Ka Hsaw Wa และ Redford ต่างก็มีความเห็นตรงกันว่า ปัญหาที่เกิดจากการก่อสร้างต่อก๊ายยาดานาของรัฐบาลพม่าที่ร่วมมือกับบริษัทยูโนแคลของสหรัฐอเมริกาเป็นเรื่องเร่งด่วนที่จะต้องหาทางแก้ไข ทั้งสองจึงตกลงแยกกันทำงานคนละส่วน โดย Ka Hsaw Wa จะยังคงอยู่ในพม่าเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและหลักฐานต่อไป เพราะการที่จะทำให้คนนอกสนใจฟังเรื่องที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังจะต้องมีหลักฐานและข้อมูลที่ชัดเจน มิฉะนั้นหากวันหนึ่งเขาพบวิธีดำเนินการกับรัฐบาลพม่าหรือบริษัทยูโนแคลได้ รัฐบาลพม่าและบริษัทยูโนแคลก็จะใช้สภาพปิดของพม่ามาอ้างว่าพื้นที่สร้างต่อก๊ายไม่มีคนอาศัยอยู่ จึงเป็นไปไม่ได้ที่จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้น¹⁴ ส่วน Redford จะเดินทางกลับสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษาต่อให้สำเร็จ พร้อมกับหาทางว่าจะมีหนทางใดบ้างในสหรัฐอเมริกาที่จะพอใช้แก้ปัญหานี้ได้ เพราะ Redford ตระหนักดีว่าคงไม่สามารถแก้ปัญหานี้ได้ในพม่า และหากจะแก้ไขปัญหานี้ให้สำเร็จก็คงต้องหาทางดำเนินการบางอย่างกับบริษัทยูโนแคลในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศแม่ (Home State) ของบริษัทยูโนแคล

ปลายปี ค.ศ. 1993 เมื่อ Redford กลับไปยังสหรัฐอเมริกาแล้ว เธอเริ่มใช้เวลาทั้งหมดทำการค้นคว้าอย่างหนักเพื่อหาทางว่า ในแง่กฎหมายจะมีวิธีการใดที่พอจะยับยั้งหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบริษัทยูโนแคลได้ ในตอนแรก Redford ยังไม่พบช่องทางที่จะเอาผิดบริษัทจากประเทศตนที่ไปกระทำความผิดในพม่าได้ แต่แล้วในที่สุดความพยายามของเธอก็ทำให้เธอพบ

¹¹ Larry Dohrs, *Profile of a defender*[Online]. Available from: http://www.amnestyusa.org/justearth/newsletter/vol_3/xaseupdate.html[2006, November 1]

¹² Helmut Anheier, *Global civil society 2004/5* (London: Sage, 2005), p. 130.

¹³ Bella English, *Katie Redford's pipe dream*[Online]. Available from: http://www.boston.com/news/globe/living/articles/2003/10/22/katie_redfords_pipe_dream/[2006, November 2]

¹⁴ The Whitley Fund for Nature, *Ka Hsaw Wa 2004 Burma*[Online]. Available from: <http://www.whitley-award.org/display.php?id=37>[2006, November 2]

ช่องทางแห่งความหวัง เธอได้พบว่ายังมีกฎหมายโบราณฉบับหนึ่งที่ผ่านรัฐสภาสหรัฐอเมริกา มาตั้งแต่สมัยประธานาธิบดีคนแรกของสหรัฐอเมริกา เป็นกฎหมายเก่าแก่ที่มีอายุกว่า 200 ปี คือ กฎหมายพระราชบัญญัติการละเมิดสิทธิมนุษยชนคนต่างด้าว (Alien Torture Claims Act-ATCA) Redford ได้เขียนวิทยานิพนธ์ขึ้นภายใต้หัวข้อ "การใช้พระราชบัญญัติการละเมิดสิทธิมนุษยชนคนต่างด้าว (ATCA) ดำเนินการกับบริษัทยูโนแคลและรัฐบาลพม่า" (Using the Alien Torture Claims Act : Unocal and Burma) โดยเธอเชื่อว่าภายใต้กฎหมายฉบับนี้น่าจะมีช่องทางฟ้องร้องบริษัทยูโนแคลได้หากมีการทำงานเป็นองค์กรอย่างจริงจัง เธอเสนอแนวคิดของเธอต่ออาจารย์ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายระหว่างประเทศคือศาสตราจารย์ Jack Goldsmith ซึ่งเธอได้เกรด A แต่อาจารย์ของเธอกลับไม่เชื่อว่าวิธีการของเธอจะทำได้จริงในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะกับการฟ้องร้องบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลในสหรัฐอเมริกาอย่างบริษัทยูโนแคล¹⁵ อย่างไรก็ตาม สำหรับ Redford ในขณะนั้นการที่เธอได้รับการรับรองในการใช้กฎหมายฉบับนี้จากอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายหลายๆท่านก็ทำให้เธอมองเห็นช่องทางที่จะใช้ในการต่อสู้กับบริษัทยูโนแคลบ้างแล้ว

ในปี ค.ศ.1994 Redford เดินทางกลับมาประเทศไทยอีกครั้งหนึ่งพร้อมกับเพื่อนที่เสนอมาช่วยเหลือชาวพม่าในค่ายผู้พลัด เมื่อ Redford ได้เห็นข้อมูลต่างๆ ที่ Ka Hsaw Wa รวบรวมไว้ทั้งหมดก็พบว่าภายในปีเดียวเขาได้ข้อมูลเพิ่มเติมมาอีกมากและเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ Redford จึงบอกให้ Ka Hsaw Wa รู้ว่าการดำเนินการกับบริษัทยูโนแคลอาจมีทางทำได้โดยการฟ้องร้องโดยใช้กฎหมายที่เธอกำลังศึกษารายละเอียดอยู่ และจึงตกลงกันว่าจะดำเนินการกับบริษัทยูโนแคลโดยใช้วิธีการทางกฎหมายรวมทั้งใช้วิธีอื่นๆ สร้างแรงกดดันไปพร้อมๆกัน อย่างไรก็ตาม พวกเขาตระหนักดีว่าการต่อสู้กับบริษัทขนาดใหญ่จะทำโดยขาดความพร้อมไม่ได้ เพราะการที่กลุ่มคนไม่กี่คนกล่าวหาบริษัทใหญ่ระดับโลกขึ้นมาลอยๆ ย่อมไม่ได้รับความสนใจและไม่มีน้ำหนักดึงดูดชวนให้คนรับฟัง¹⁶ ทุกคนจึงมีความเห็นตรงกันว่าจะต้องจัดตั้งองค์กรขึ้นมาปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ ที่สำคัญการดำเนินงานในนามองค์กรยังทำให้ในอนาคตจะสามารถขยายขนาดองค์กรได้เมื่อมีผู้ร่วมงานที่มีความสามารถสนใจมาเพิ่ม และในระยะยาวการทำงานเป็นองค์กรยังจะสร้างความสัมพันธ์และได้รับความร่วมมือจากองค์กรอื่นๆ ทั้งที่ทำงานเกี่ยวข้องกับประเด็นพม่าโดยตรงหรือไม่ก็ตามได้ดีกว่าการดำเนินงานโดยไม่มีที่รู้จักในสังคมเลย¹⁷

หากจะกล่าวถึงการก่อตั้งองค์กรภาคประชาชนหรือภาคประชาสังคม หากนักต่อสู้และนักเคลื่อนไหวเพื่อประชาธิปไตยทั้งหลายสามารถเข้าไปจัดตั้งองค์กรและวางรากฐานการทำงานใน

¹⁵ M. Marshall, *Redford Appeals to Law Students to Fight Human Rights Abuses*[Online]. Available from: http://www.law.virginia.edu/html/news/2005_spr/ps_redford.htm[2006,November 3]

¹⁶ *Local Activism*[Online]. Available from: http://www.theconnection.org/shows/2003/09/20030930_b_main.asp[2006,November 3]

¹⁷ The Asian Forum for Human Rights and Development, *Creating Asia : Flags of human rights, seeds of freedom*, p.107.

พม่าได้ก็จะถือเป็นเรื่องที่ดียิ่ง แต่สำหรับพม่าที่ถูกปกครองอย่างเข้มงวดโดยรัฐบาลทหาร เรื่องดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะตั้งแต่รัฐบาลสลิอร์คขึ้นสู่อำนาจในปี ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา องค์การภาคประชาสังคมที่เคยมีอยู่บ้างเพียงน้อยนิดก็ถูกกำจัดไปจนหมดสิ้น โดยเฉพาะในเขตชนกลุ่มน้อยจะถูกปราบปรามอย่างหนัก รัฐบาลพม่าจึงถือได้ว่าเป็นรัฐบาลที่มีมาตรการจำกัดและปราบปรามการเคลื่อนไหวขององค์การภาคประชาสังคมภายในประเทศมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก ดังจะเห็นได้จากกรณีที่รัฐบาลพม่าไม่อนุญาตให้มีหน่วยงานภาคประชาสังคมใดๆ เข้ามาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่าโดยเด็ดขาด¹⁸ โดยรัฐบาลพม่าถึงกับกำหนดเป็นกฎหมายว่าองค์กรใดก็ตามที่เข้ามาเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลถือได้ว่าได้เข้ามาสร้างความไม่สงบภายในประเทศและจะต้องถูกยุบเลิกโดยทันที¹⁹ ในส่วนขององค์กร NGO ระหว่างประเทศ (INGO) บางองค์กรที่เข้ามาดำเนินการในพม่านั้น ทุกองค์กรจะต้องลงทะเบียนกับรัฐบาลพม่าและถูกจำกัดให้อยู่ในกรุงย่างกุ้งเกือบทั้งหมดเพื่อสะดวกต่อการควบคุมอย่างใกล้ชิดของรัฐบาล²⁰ และที่สำคัญที่สุดคือ ทุกองค์กรที่ได้รับอนุญาตให้อยู่ในพม่าได้จะต้องไม่ดำเนินกิจกรรมใดๆ ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความมั่นคงหรือผลประโยชน์ของรัฐบาลพม่าเด็ดขาด ดังนั้น องค์กร INGO ที่ดำเนินการอยู่ในพม่าส่วนใหญ่จึงดำเนินการในลักษณะให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าแก่คนพม่า เช่น องค์กรกาชาดสากล องค์กรหมอไร้พรมแดน เป็นต้น การทำงานขององค์กรต่างๆ จึงขาดความเป็นอิสระ บางครั้งเงินงบประมาณขององค์กรจะถูกรัฐบาลยึดหรือเรียกเก็บอยู่เป็นประจำ หากเป็นเงินช่วยเหลือที่จะให้ประชาชนก็ต้องผ่านการจัดการโดยรัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลทำให้ในที่สุดเงินนั้นก็จะไปไม่ถึงมือประชาชนโดยไม่มีใครสามารถตรวจสอบได้ว่าหายไปไหน ดังนั้น ความปรารถนาดีของหลายองค์กรที่เข้าไปอยู่ในพม่านอกจากจะไม่ถึงประชาชนพม่าแล้วยังกลายเป็นส่วนช่วยให้รัฐบาลพม่าแข็งแกร่งขึ้นจากการได้ประโยชน์ดังที่กล่าวมาแล้วด้วย²¹ เคยมีผู้เสนอว่าในเมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว องค์กร NGO ระหว่างประเทศก็ควรหาทางร่วมมือกับพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (NLD) แทน แต่ในทางปฏิบัติ วิธีการนี้ก็แทบไม่มีความเป็นไปได้ เพราะพรรค NLD เองก็ถูกควบคุมอยู่ภายใต้อำนาจทหารทั้งหมดถึงขนาดที่นางออง ซาน ซูจี เอง ก็เคยประกาศเตือนองค์กร INGO ทั้งหลายว่าไม่ควรเข้ามาดำเนินการในพม่าเพราะองค์กรใดที่เข้ามาอยู่ในพม่าแล้วต่างไม่เคยรอดพ้นจากสายตาของรัฐบาลทหาร²² ด้วยเหตุที่กล่าวมาแล้วนี้ จะเห็นได้ว่าการเคลื่อนไหว

¹⁸ Camilla Buzzi, *Burma: twelve years after 1988-a common future?* (Oslo: PD Burma/Worldview Rights, 2001), p. 29.

¹⁹ Stefan Collignon, *Burma: political economy under military rule* (London: Hurst, 2001), p. 114.

²⁰ Burma Center Netherlands (BCN), Transnational Institute (TNI), *Strengthening civil society in Burma: possibilities and dilemmas for international NGOs* (Chiang Mai: Silkworm Books, 1999), p. 45.

²¹ Ken Maclean, "Reconfiguring the debate on engagement: Burmese Exiles and the changing politics of aid," *Critical Asian Studies* 36 (September 2004): 338.

²² Burma Center Netherlands (BCN), Transnational Institute (TNI), *Strengthening civil society in Burma: possibilities and dilemmas for international NGOs* (Chiang Mai: Silkworm Books, 1999), p. 93-94.

ของภาคประชาสังคมในพม่าเป็นสิ่งที่ไม่มีทางเกิดขึ้นได้ ดังนั้น กลุ่มเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลจึงต้องออกมาดำเนินการต่อสู้ภายนอกพม่าแทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะในประเทศไทยเองซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับพม่าก็มีองค์กรต่างๆ ที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมเพื่อต่อต้านรัฐบาลทหารและ/หรือเพื่อช่วยเหลือชาวพม่าอยู่จำนวนไม่น้อย²³

Ka Hsaw Wa, Redford และเพื่อนนักกฎหมายอีกหลายคนต่างตระหนักถึงความจริงในข้อนี้เป็นอย่างดี และมีความเห็นตรงกันว่าควรจัดตั้งองค์กรของตนบริเวณชายแดนไทย-พม่าและได้ตั้งสำนักงานเล็กๆ ในจังหวัดกาญจนบุรีในปี ค.ศ. 1995 ให้ชื่อองค์กร Earthrights International (ERI)²⁴ โดยใช้เงินที่ Redford ได้รับจากรางวัล Robert F. Kennedy เมื่อจบการศึกษาจำนวน 40,000 ดอลลาร์ เพราะผลงานบริการสังคมอันโดดเด่นของเธอ²⁵ รวมกับเงินสนับสนุนอีกจำนวนหนึ่งที่ได้รับจากนายจอร์จ ไชรอส²⁶ และองค์กรอื่นๆ ที่เธอได้ติดต่อไปเพื่อขอการสนับสนุนการต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวพม่าในครั้งนี้²⁷

ERI ถูกจัดตั้งขึ้นโดยมีจุดประสงค์เพื่อ พิทักษ์สิทธิของผู้ที่ถูกกดขี่และละเมิด รวมทั้งรักษาไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่ถือเป็นสมบัติส่วนรวมของรัฐและของโลกที่กำลังถูกทำลาย แต่ภารกิจเร่งด่วนเฉพาะหน้าที่สุดที่เป็นปัจจัยสำคัญให้ต้องจัดตั้งองค์กรคือความต้องการยับยั้งและแก้ไขปัญหาในโครงการท่อก๊าซยาดานา²⁸ เพราะโครงการยาดานาส่งผลกระทบต่อทั้งสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ เมื่อทหารและบริษัทเข้ามาด้วยความต้องการใช้ทรัพยากรธรรมชาติก็เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนตามมา ทำให้คนต้องหนีเพื่อเอาชีวิตรอด และเมื่อคนจำนวนมากย้ายไปตั้งถิ่นฐานในที่ใหม่ก็ต้องไปแย่งทรัพยากรจากคนที่อยู่อาศัยเดิม แต่เมื่อจะย้อนกลับไปยังถิ่นที่อยู่เดิมของตนก็พบว่าสภาพแวดล้อมทุกด้านไม่เป็นดังเดิม ปัญหานี้จะแก้ได้ก็ต้องแก้ที่ความเชื่อมโยง (Link) ระหว่างรัฐบาลพม่าและบริษัทเท่านั้น ซึ่งก็จะต้องมีบุคคลที่สามเข้าไปแทรกระหว่าง

²³ Hazel J. Lang, *Fear and sanctuary: Burmese refugees in Thailand* (Ithaca, NY.: Southeast Asia Program, Cornell University, 2002), p. 153.

²⁴ Earthrights International, *Legal victory over Unocal Total*[Online]. Available from: <http://www.ibiblio.org/obl/reg.burma/archives/199704/msg00200.html>[2006, November 5]

²⁵ M. Marshall, *Redford Appeals to Law Students to Fight Human Rights Abuses*[Online]. Available from: http://www.law.virginia.edu/html/news/2005_spr/ps_redford.htm[2006, November 3]

²⁶ จอร์จ ไชรอส เป็นคนฮังการีเชื้อสายยิว เกิดที่ฮังการีปี ค.ศ. 1940 จากนั้นในปี ค.ศ. 1947 ย้ายไปเรียนที่อังกฤษในด้านเศรษฐศาสตร์ โดยเข้ามหาวิทยาลัยลอนดอน สจูด ออฟ อีโคโนมิคส์ ต่อมาปี ค.ศ. 1953 จึงไปอเมริกาและเริ่มงานด้านการลงทุนระหว่างประเทศ ซึ่งประสบความสำเร็จด้วยดีในปี ค.ศ. 1979 ก่อตั้งมูลนิธิ Open Society ที่นิวยอร์ก เพื่อสนับสนุนการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานและกระบวนการประชาธิปไตย ในประเทศยุโรปกลาง ยุโรปตะวันออกและอดีตสหภาพโซเวียต ในปี ค.ศ. 1994 สถาบัน Open society ขยายเครือข่ายไปตามประเทศเหล่านั้นและมีเงินทุนถึง 300 ล้านดอลลาร์

ชื่อของจอร์จ ไชรอส ขจรขายไปทั่วโลก เมื่อตกเป็นข่าวว่า เป็นผู้โจมตีการเงินในเอเชีย เริ่มจากเงินบาทของไทย กระทั่งถึงประเทศอื่นๆ

²⁷ Howard Tolley, Jr. and Anne Lawrence, *Doe v. Unocal: Forced Labor and Corporate Liability*[Online]. Available from: <http://homepages.uc.edu/thro/doe>[2006, November 5]

²⁸ Helmut Anheier, *Global civil society 2004/5*, p. 130.

รัฐบาลกับบริษัทและสร้างแรงกดดันได้มากพอจนฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น²⁹ แต่ในเมื่อการแก้ไขที่รัฐบาลทหารเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก จึงต้องแก้ไขที่การลงทุน คือทำให้บริษัทปรับปรุงการกระทำของบริษัทนั่นเอง³⁰

ERI ตระหนักดีว่าการจะเปลี่ยนแปลงปัญหาท้องถิ่นที่เกิดในพื้นที่ปิดเช่นพม่าไม่ใช่เรื่องง่าย ปัญหาท้องถิ่นจึงต้องถูกเชื่อมโยงให้โลกรู้ ดังนั้น การดำเนินงานจึงต้องมีการวางแผนจัดการปัญหาอย่างมีหลักการ (principle) โครงสร้าง (structure) และยุทธศาสตร์ (strategy) ที่เป็นระบบ ERI มุ่งใช้พลังคน(การเคลื่อนไหว) พลังหลักฐานและข้อมูลที่น่าเชื่อถือร่วมกับพลังของกฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมในพม่า กล่าวสำหรับด้านกำลังคน เจ้าหน้าที่ของ ERI ประกอบด้วยบุคลากรที่มีความสามารถจากหลายสาขา เช่น Katherine Redford ซึ่งเชี่ยวชาญกฎหมายสหรัฐฯ, Ka Hsaw Wa ซึ่งเชี่ยวชาญการเก็บข้อมูลเชิงลึกระดับท้องถิ่น, Chana Maung ชาวกะเหรี่ยงที่มีความสามารถด้านภาษาต่างประเทศหลายภาษาเช่น ไทย, อังกฤษ, พม่า, กะเหรี่ยง และภาษาอื่นๆ, Lillain Pinzon อดีตเจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรมสหรัฐฯและเจ้าหน้าที่ประจำศาลโลกที่กรุงเทพฯ เชี่ยวชาญคดีธุรกิจระหว่างประเทศ และยังมีชาวบ้าน ครู ผู้นำชุมชน ทั้งในเขตไทยและพม่าให้ความร่วมมืออย่างล้นๆ นอกสายตารัฐบาลพม่า ERI ได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกเจ้าหน้าที่ในประเทศไทยเพื่อฝึกนักศึกษาพม่าที่ต้องการสร้างความเปลี่ยนแปลง นักศึกษาส่วนใหญ่ที่เข้าร่วมส่วนใหญ่มาจากกลุ่มผู้อพยพ การฝึกฝนจะช่วยให้นักศึกษาผู้เข้าฝึกรู้จักหาข้อมูลและหลักฐานที่มีน้ำหนัก รวมทั้งการติดต่อประสานงานในระดับระหว่างประเทศ ซึ่งต่อไปนักศึกษาเหล่านี้ก็จะเดินทางไปอยู่ตามประเทศต่างๆทั่วโลก บางคนไปตั้งองค์กรช่วยเหลือชาวพม่าเองแต่ก็ยังคงมีความร่วมมือกับ ERI ในการช่วยรณรงค์ต่อต้านโครงการยาดานาและต่อต้านรัฐบาลทหารพม่าเพื่อสร้างความตระหนักให้แก่คนมากขึ้นเรื่อยๆซึ่งเป็นการช่วยยกประเด็นการต่อต้านโครงการยาดานาให้เข้าสู่ระดับระหว่างประเทศมากขึ้น นอกจากนี้ ERI ยังมีความร่วมมือกับองค์กรสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง (KHRG) ที่ก่อตั้งมาก่อนหน้านี้รวมทั้งองค์กรพันธมิตรอื่นๆขององค์กรสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง ทั้งในด้านการฝึกคน และการหาและกระจายข้อมูลโดยใช้ประสบการณ์ตรงที่มีมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1988 ด้วย³¹

สำหรับในด้านการเก็บและรวบรวมข้อมูลดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่เป็อุปสรรคมากกว่าในด้านบุคลากร เพราะ ERI จัดตั้งขึ้นในไทยแต่ข้อมูลทั้งหมดเกิดขึ้นที่พม่า การจะได้ข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำมาจากภายในพม่าจึงไม่ใช่เรื่องง่าย อย่างไรก็ตาม ทางองค์กรฯ ก็ตระหนักดีว่าข้อมูลที่จะ

²⁹ The Nautilus Institute for Security and Sustainable Development, *Forging New Links: Promoting and Protecting Human Rights and the Environment*[Online]. Available from: <http://www.nautilus.org/archives//cap/reports/casestudies.html>[2006,November 5]

³⁰ Earthrights International, *Total Denial Continues: Earth Rights Abuses along the Yadana and Yetagun Pipelines in Burma* (Chiangmai: 2003), p. 21.

³¹ Forefront, *BURMA: Ka Hsaw Wa*[Online]. Available from: <http://www.forefrontleaders.org/partners/asia/ka-hsaw-wa/>[2006,November 5]

เป็นหลักฐานที่ดีที่สุดก็ต้องเป็นข้อมูลที่มาจากในพม่า ดังนั้น นอกจากการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้อพยพตามค่ายผู้อพยพในประเทศไทย นักศึกษา ชาวบ้าน และเจ้าหน้าที่ผู้เชี่ยวชาญ การเดินป่าและหาข้อมูลหลายคนขององค์กรจะเข้าไปในพม่าด้วยตัวเอง บางครั้งก็อาศัยการเล็ดลอดเข้าไปตามตะเข็บชายแดนเพื่อหลีกเลี่ยงการโดนตรวจตรา บางครั้งก็ใช้หนังสือเดินทางปลอมและติดสินบนเจ้าหน้าที่ฝั่งไทย การเดินทางเข้าไปหาข้อมูลในพม่าจำเป็นต้องแต่งกายด้วยชุดดำหรือชุดทหาร เดินทางครั้งละไม่เกิน 3 คน ใช้วิทยุหาทางในป่า ใช้รหัสลับในการติดต่อชาวบ้าน และใช้วิทยุตั้งฟังเพื่อติดตามความเคลื่อนไหวของทหารได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะพื้นที่โครงการทอิกามีทหารคุ้มกันอยู่จึงมีอันตรายมาก แต่เจ้าหน้าที่ที่จะเดินทางเข้าไปถึงตัวหมู่บ้านไม่ได้เด็ดขาดเพราะจะเป็นที่สังเกตเห็นได้ เจ้าหน้าที่ที่เข้าไปจะต้องนัดแนะชาวบ้านให้มาพบและให้ข้อมูลในป่าแทน กระนั้น การพบชาวบ้านในป่าก็ยังต้องใช้ความระมัดระวังอย่างสูงเพราะต้องป้องกันไม่ให้ชาวบ้านถูกทหารจับได้ และยังคงระวังด้วยว่าในกลุ่มชาวบ้านจะมีทหารแฝงตัวปะปนมาด้วยหรือไม่ การหาข้อมูลแม้จะมีความเสี่ยงแต่ก็ไม่ใช่ฝ่ายเจ้าหน้าที่ขององค์กรฯ จะเป็นผู้เดินทางเข้าไปฝ่ายเดียว หลายครั้งผู้ใหญ่บ้านหรือชาวบ้านในพื้นที่ที่ถูกบังคับใช้แรงงาน ถูกบังคับเป็นลูกหาบหรือถูกทรมาน ก็ยอมเสี่ยงชีวิตออกมาเพื่อรายงานและให้สัมภาษณ์ในสิ่งที่พวกเขาได้พบเห็นหรือเพื่อมอบหลักฐานบางอย่างให้แก่เจ้าหน้าที่องค์กรฯ เพราะยังหวังว่าจะมีคนช่วยเหลือพวกเขาได้³² อย่างไรก็ตามในงานที่เสี่ยงภัยเช่นนี้ ความสูญเสียก็ดูเหมือนจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่นครั้งหนึ่งเจ้าหน้าที่ที่เดินทางไปหาข้อมูลในพม่าถูกทหารพม่าจับได้และถูกยิงจนเสียชีวิตลงในป่า ชาวบ้านที่โชคร้ายบางคนถูกทหารสงสัยว่าออกมารายงานข่าวให้คนภายนอกก็ถูกสังหาร³³ ส่วนการทำงานในพื้นที่ประเทศไทยแม้จะมีอันตรายน้อยกว่าในเขตพม่า แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า จะประมาทได้เพราะรัฐบาลไทยก็เป็นหุ้นส่วนในโครงการยาดานา และรัฐบาลไทยยังมีนโยบายห้ามไม่ให้องค์กรใดๆ มาใช้ดินแดนไทยในการดำเนินการทางการเมืองเพื่อต่อต้านรัฐบาลพม่า อีกทั้งยังมีสถานทูตพม่าในประเทศไทยที่คอยจับตาดูบรรดานักเคลื่อนไหวและองค์กรที่ต่อต้านรัฐบาลพม่าที่อยู่ในประเทศไทย³⁴

ยุทธศาสตร์และการวางแผนงานอย่างมีระบบดังที่กล่าวมาแล้วมีส่วนสำคัญในการช่วยให้การดำเนินงานของ ERI รุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว เพราะเหตุที่ว่าองค์กรฯ สามารถแก้ไขปัญหาลำคัญที่องค์กรด้านพม่าจำนวนมากต้องเผชิญ ได้แก่ การขาดแคลนบุคลากรและข้อมูล³⁵

³² Kerry Kennedy, *Speak Truth to Power Defender*[Online]. Available from: http://www.speaktruth.org/defend/profiles/profile_14.asp.[2006,November 1]

³³ Anna Shelton, *Storyteller for Human Rights*.(Ka Hsaw wa, the human rights worker from Myanmar continues to work for a free Burma through his Earthrights International organization)[Online]. Available from: http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m1295/is_9_63/ai_55671576[2006,November 1]

³⁴ Camilla Buzzi, *Burma: twelve years after 1988-a common future?*, p. 29.

³⁵ Burma Center Netherlands (BCN), Transnational Institute (TNI), *Strengthening civil society in Burma: possibilities and dilemmas for international NGOs*, p.46.

เมื่อข้อมูลและหลักฐานต่างๆ ที่ได้มามากเพียงพอแล้ว ในราวกลางปี ค.ศ. 1996 ERI ร่วมกับองค์กร Southeast Asian Information Network และองค์กรสิทธิมนุษยชนกะเหรี่ยง (KHRG) จัดทำเอกสารที่ชื่อว่า "Total Denial" ซึ่งเป็นเอกสารที่รายงานเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการทำลายสิ่งแวดล้อมอันเนื่องมาจากโครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ERI เป็นองค์กรแรกที่ตั้งข้อกล่าวหากับผู้มีส่วนร่วมในโครงการนี้โดยเฉพาะบริษัทยูโนแคล ว่า³⁶

1. ไม่เคารพในหลักการประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของคนในท้องถิ่น เนื่องจากยังคงให้ความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับรัฐบาลเผด็จการทหาร ทั้งที่รัฐบาลที่ได้จากการเลือกตั้งอย่างถูกกฎหมายและผู้นำท้องถิ่นในบริเวณที่วางก่อสร้างเขื่อนเรียกร้องให้บริษัทฯ ถอนความร่วมมือมาโดยตลอด

2. ให้ความสนับสนุนด้านการเงินกับรัฐบาลเผด็จการทหาร เนื่องจากรัฐบาลพม่าในขณะที่ทำโครงการก่อสร้างเขื่อนจะได้รับเงินจากการขายก๊าซธรรมชาติถึงปีละ 700 ล้านดอลลาร์สหรัฐ คิดเป็นร้อยละ 65 ของรายได้ทั้งหมดของประเทศ ซึ่งประชาชนพม่าจะไม่ได้แตะต้องหรือได้ประโยชน์จากเงินจำนวนนี้เลย เพราะเงินนี้จะถูกนำไปบำรุงกองกำลังทหาร รวมทั้งนำไปซื้ออาวุธสงครามสำหรับชนก๊กทหารพม่าและชนกลุ่มน้อยทั้งหมดต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด

3. บริษัทฯ มีส่วนในการกระทำการทารุณกรรมชนกลุ่มน้อยซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณที่ก่อสร้างเขื่อน เพราะกองกำลังทหารใช้ความรุนแรงนานาชนิดกับชนกลุ่มน้อยซึ่งเป็นปฏิปักษ์กับรัฐบาลมาแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นการบังคับใช้แรงงาน บังคับเป็นลูกหาบ ช่มชืน ไปจนถึงการสังหารชีวิต

4. โครงการก่อสร้างเขื่อนที่บริษัทฯ ทำร่วมกับรัฐบาลทำให้เกิดการใช้แรงงาน โดยกองกำลังทหารจะกวาดต้อนผู้คนให้มาก่อสร้างถนน ทางรถไฟ และทำงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวางท่อแก๊ส โดยคนเหล่านี้จะไม่ได้รับค่าตอบแทน ค่าจ้าง หรืออาหารใดๆเลย มีหน้าข้าหากไม่สามารถมาทำงานได้ก็ต้องจ่ายค่าชดเชยให้แก่ทหารด้วย

5. ทำให้ชนกลุ่มน้อยที่อยู่ในบริเวณที่ก่อสร้างเขื่อนต้องอพยพย้ายถิ่นฐาน เนื่องจากรัฐบาลเกรงว่าชนกลุ่มน้อยจะก่อวินาศกรรมทำลายท่อแก๊ส

ในรายงานฉบับนี้ได้ระบุไว้ชัดเจนว่า ประเด็นทั้งหมดนี้บริษัทยูโนแคลรู้และตระหนักว่าได้เกิดขึ้นจริงมาโดยตลอด บริษัทฯ จึงต้องมีส่วนรับผิดชอบต่อการสูญเสียของชาวพม่าในแนวท่อแก๊สอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ERI ได้ส่งรายงานฉบับนี้ไปยังองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมต่างๆ และนักวิชาการในสหรัฐอเมริกา รายงานฉบับนี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญอันหนึ่งในการสร้างความตระหนักให้เกิดขึ้นกับองค์กรด้านพม่าโดยทั่วไป ซึ่งแม้แต่องค์กร Human Rights Watch, Amnesty international, UK Burma Campaign, Canadian Friends of Burma, และ Free

³⁶ กุลธิดา สามะพุทธิ, "โครงการท่อแก๊ส: จากปัญหาสิ่งแวดล้อมในไทยถึงปัญหาสิทธิมนุษยชนในพม่า," สารคดี 149 (กรกฎาคม 2540): 36.

Burma Coalition ก็ยอมรับว่าเป็นรายงานที่เก็บข้อมูลเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการยาดานาที่ทำได้ดีเยี่ยม และสภาแห่งชาติของสหภาพพม่า (NCUB) ยังได้ออกมาแสดงความขอบคุณ ERI ที่ยอมส่งทำงานหนักและนำความจริงออกมาประกาศให้โลกได้รับรู้ ส่วนองค์กรนิรโทษกรรมสากลหลังจากที่ได้พิจารณาเอกสารดังกล่าวแล้วได้ส่งรายงานสิทธิมนุษยชนประเทศพม่าไปให้บริษัทยูโนแคลและแจ้งเตือนบริษัทฯ ว่าถึงแม้บริษัทจะประกาศว่าแรงงานในเขตท่อก๊าซยาดานาเป็นแรงงานอาสาสมัคร แต่องค์กรนิรโทษกรรมสากลรู้ดีว่าแรงงานที่มาทำงานเป็นแรงงานที่ถูกบังคับ จึงขอให้บริษัทฯ ระมัดระวังเรื่องสิทธิมนุษยชนให้มากด้วย³⁷

หลังจากนั้น ERI ได้ส่งรายงานฉบับดังกล่าวไปให้ผู้บริหารของบริษัทยูโนแคลด้วยและยังได้ติดต่อบริษัทยูโนแคลโดยตรงเพื่อขอให้บริษัทฯ พิจารณาระงับการลงทุนในพม่า แต่ผู้บริหารบริษัทก็ได้ออกมาปฏิเสธทันทีว่าข้อมูลในรายงานที่ทางองค์กรฯ ส่งมาไม่เป็นความจริง เพราะพื้นที่ก่อสร้างท่อก๊าซเป็นเขตหวงห้ามที่ห้ามคนภายนอกเข้าไป ERI และองค์กรอื่นๆ ไม่มีทางเข้าถึงข้อมูลในบริเวณท่อก๊าซได้เหมือนบริษัทแน่นอน ข้อมูลทั้งหมดจึงไม่น่าเชื่อถือ นอกจากนี้ บริษัทยูโนแคลยังอ้างว่าผู้บริหารของบริษัทฯ ขึ้นเฮลิคอปเตอร์ตรวจดูความเรียบร้อยทางอากาศเสมอและไม่เคยพบเห็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเลย ทุกหมู่บ้านตามแนวท่อก๊าซยังดูสงบสุขดี ไม่มีร่องรอยของการเกณฑ์แรงงาน และยังกล่าวอีกด้วยว่า การใช้แรงงานในท้องถิ่นของบริษัทฯ ถือเป็นภาระกระจายรายได้สู่ชาวบ้านในชนบท³⁸ องค์กร ERI และพันธมิตรก็ได้ออกมาตอบโต้บริษัทยูโนแคลทันทีว่าข้อมูลทั้งหมดมาจากบุคคลที่ในพื้นที่ท่อก๊าซยาดานาโดยตรง คำอธิบายของบริษัทฯ ที่ว่าได้ตรวจเหตุการณ์ในพื้นที่โดยดูผ่านเฮลิคอปเตอร์เป็นข้ออ้างที่ฟังไม่ขึ้น เพราะพื้นที่ก่อสร้างท่อก๊าซเกือบทั้งหมดเป็นป่าดิบ การที่บริษัทอ้างว่าเห็นเหตุการณ์และชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านทั้งหมดจากเฮลิคอปเตอร์จึงเป็นไปได้ ที่สำคัญคือ คำพูดของผู้บริหารยังเป็นสิ่งที่มัดตัวเองเพราะการใช้เฮลิคอปเตอร์เข้าไปในพื้นที่ก็เท่ากับในพื้นที่ต้องมีลานจอดเฮลิคอปเตอร์³⁹

การปฏิเสธความรับผิดชอบของบริษัทยูโนแคลเป็นสิ่งที่ ERI คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอยู่แล้ว ERI และ Center for Constitutional Rights⁴⁰ ซึ่งเป็น NGO ด้านกฎหมายในสหรัฐอเมริกาที่ให้ความร่วมมือแก่ ERI จึงแจ้งไปยังสำนักงานใหญ่ของบริษัทยูโนแคลในสหรัฐอเมริกาว่า ในเมื่อบริษัทฯ ไม่ยอมรับความผิดหรือปรับปรุงสิทธิมนุษยชนในเขตท่อก๊าซ ทางกลุ่มก็จะดำเนินการขั้นต่อไปคือ การกดดันบริษัททุกทาง ร่วมกับการนำเรื่องเข้าเข้าสู่ศาลยุติธรรมของสหรัฐฯ การ

³⁷ Ka Hsaw Wa, *Human Rights and the Environment*. International Campaign: Burma [Online]. Available from: <http://www.sierraclub.org/human-rights/Burma/wa.asp> [2006, November 6]

³⁸ ภาณุ บุรุษรัตนพันธ์, "มอญอพยพกับทางรถไฟสายมรณะสายใหม่ในพม่า," *สารคดี* 127 (กันยายน 2538): 159.

³⁹ Earthrights International, *Total Denial Continues: Earth Rights Abuses along the Yadana and Yetagan Pipelines in Burma* (Chiangmai: 2003), p. 70.

⁴⁰ Center for Constitutional Rights เป็นองค์กร NGO ในสหรัฐอเมริกาที่ตั้งขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ. 1966 โดยนักกฎหมายและนักสิทธิมนุษยชนชั้นนำของสหรัฐอเมริกา มีจุดประสงค์คือให้ความช่วยเหลือประชาชนสหรัฐที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมตามกฎหมายและสนับสนุนให้เกิดความยุติธรรมและเท่าเทียมกันในสังคม

ดำเนินงานหลังจากช่วงนี้ เจ้าหน้าที่ส่วนหนึ่งขององค์กร ERI และแนวร่วมจะยังคงปักหลักอยู่ในประเทศไทยเพื่อเตรียมความพร้อมในเรื่องข้อมูลหลักฐานและพยานที่จะเป็นสิ่งสำคัญในการฟ้องร้องต่อศาลในสหรัฐอเมริกา ในขณะที่เจ้าหน้าที่อีกส่วนหนึ่งจะทำงานอยู่ในสหรัฐอเมริกาเพื่อศึกษากฎหมายและเตรียมหาช่องทางในการฟ้องร้องรวมถึงติดต่อองค์กร NGO และ/หรือหน่วยงานอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกา ที่มีความสนใจในเรื่องพม่าและมีความเชี่ยวชาญในประเด็นต่างๆ กันไปให้ช่วยกดดันบริษัทยูไนคล เช่น องค์กร Free Burma Coalition ซึ่งกำลังรณรงค์ให้ชาวอเมริกันร่วมกันคว่ำบาตรบริษัทที่ไม่ยอมหยุดทำธุรกิจในพม่า วิธีการติดต่อไปยังองค์กรอื่นๆ เพื่อสร้างประเด็นการรณรงค์ให้เป็นประเด็นร่วมขององค์กรต่างๆ นี้ ถือเป็นยุทธวิธีสำคัญอันหนึ่งที่ ERI หยิบยกขึ้นมาใช้เพื่อขยายเครือข่ายความร่วมมือให้กว้างขึ้น เพื่อที่จะเพิ่มช่องทางการกดดันบริษัทต่อไป สาเหตุที่ ERI ต้องเร่งหาความร่วมมือจากองค์กรอื่นในสหรัฐอเมริกาก็เป็นเพราะปัญหาที่เกิดขึ้นในพม่าครั้งนี้ตัวแสดงในสหรัฐอเมริกาคือบริษัทยูไนคลเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ปัญหาจึงมีลักษณะข้ามชาติในตัวอยู่แล้วตั้งแต่ต้น การแก้ปัญหาจึงไม่สามารถทำได้โดยปราศจากความร่วมมือ การได้รับการสนับสนุนในระดับข้ามชาติจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ขาดไม่ได้⁴¹ กล่าวได้ว่า เมื่อการดำเนินงานขององค์กร ERI และพันธมิตรดำเนินมาได้ถึงขณะนี้ องค์กรก็เริ่มประสบความสำเร็จในการโยงประเด็นปัญหาท้องถิ่น (Local issue) ไปสู่ความตระหนักของสังคมโลกในวงกว้าง ประเด็นท้องถิ่นจึงกำลังค่อยๆ เปลี่ยนโฉมตัวเองเป็นประเด็นข้ามชาติ (Transnational issue) และทำให้บทบาทขององค์กรเองก็กำลังค่อยๆ ขยายไปในระดับนานาชาติด้วย (International movement)⁴²

เมื่อเหตุการณ์ดำเนินมาถึงช่วงนี้ รัฐบาลพม่าและบริษัทยูไนคลก็รู้แล้วว่ากำลังถูกจับตามองโดยองค์กรภาคประชาสังคมนอกพม่าหลายองค์กร รัฐบาลพม่าได้ประกาศให้นักเคลื่อนไหวหลายคนที่อยู่ด้านโครงการทอผ้ายาดานา เช่น Ka Hsaw Wa , Kevin Heppner เป็นศัตรูคนสำคัญของรัฐบาลพม่าทันที

นอกจากกลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมของ ERI ที่ค่อยๆ สร้างเครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรอื่นเพื่อแก้ไขปัญหาคือโครงการยาดานา ยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งที่ดำเนินการติดตามช่วยเหลือชาวพม่าที่ตกเป็นเหยื่อของรัฐบาลพม่ามานานแล้วเช่นกัน คือ สหภาพแรงงานแห่งสหภาพพม่า (Federal of Trade Unions of Burma-FTUB) FTUB ก่อตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1991 โดยมีจุดเริ่มต้นที่คล้ายคลึงกับองค์กร ERI กล่าวคือ เริ่มจากชาวพม่าคนหนึ่งนามว่า U Maung Maung ซึ่งเคยทำงานให้กับรัฐบาลพม่าแต่ต่อมาได้พยายามจัดตั้งสหภาพแรงงานขึ้นในปี ค.ศ. 1988 เพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้ใช้แรงงานในพม่า การกระทำของเขาทำให้รัฐบาลพม่าเกิดความไม่พอใจและต้องการตัว ทำให้เขาต้องหนีออกมาจากพม่ามายังประเทศไทยในปี

⁴¹ Moe K. Tun, *The 1997 Offensives: Suffering and Struggle for Identity and Justice of the Ethnic Karen in Burma* (Bangkok: Burma Issues, 1997), p. 29.

⁴² Dick Gordon, *Local Activism* [Online]. Available from: http://www.theconnection.org/shows/2003/09/20030930_b_main.asp [2006, November 6]

ค.ศ.1988 โดยได้ระดมเอาชาวพม่าและแรงงานพม่าจำนวนหนึ่งหนีออกมาด้วย ในปี ค.ศ.1991 U Maung Maung ได้ร่วมกับเพื่อนคือ Khin Maung Kywe , Hla Oo และกลุ่มผู้ต่อต้านรัฐบาลพม่า ก่อตั้งสหภาพแรงงานเพื่อชาวพม่าในประเทศไทยเพื่อให้เป็นตัวแทนผู้ใช้แรงงานพม่าในการต่อสู้เรียกร้องสิทธิแรงงานและประชาธิปไตยในพม่าในระดับนานาชาติ⁴³ FTUB ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลผสมแห่งสหภาพพม่า (NCGUB) และสหภาพแรงงานของหลายประเทศ เช่น สหภาพแรงงานแห่งออสเตรเลีย (Australian Council of Trade Union-ACTU) สหภาพแรงงานในญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา และยังได้รับการสนับสนุนทางการเงินอย่างลับๆ จากรัฐบาลของประเทศตะวันตกหลายประเทศจนกระทั่งเริ่มมีความมั่นคงมากขึ้นในปี ค.ศ.1992 FTUB ในเวลาต่อมาจึงมีที่ทำการตั้งอยู่ทั้งในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น และในพม่าที่ทำงานต่อจากรัฐบาลพม่าอย่างไม่เปิดเผยด้วย⁴⁴

หลังจากก่อตั้ง FTUB ได้ไม่นานนัก U Maung Maung และเจ้าหน้าที่ทุกคนต่างก็สังเกตเห็นว่าผู้อพยพจากพม่าที่หนีมาอยู่ค่ายผู้อพยพในประเทศไทยอยู่ในสภาพแย่มากและมีจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆทุกปี และจากการสอบถามก็พบว่าเกือบทั้งหมดหนีออกมาจากรัฐกะเหรี่ยง รัฐมอญ และเขตตะนาวศรีเหมือนกัน⁴⁵ สุดท้ายจึงเข้าใจว่าผู้อพยพหนีการก่อสร้างท่อก๊าซออกมา ผู้อพยพหลายคนวิงวอนขอให้ FTUB ช่วยพวกเขาและครอบครัวที่ยังหนีออกมาไม่ได้ ตั้งแต่นั้น FTUB จึงได้เริ่มเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาตั้งแต่นั้น⁴⁶

FTUB ได้ทำการเก็บข้อมูลอยู่ระยะหนึ่งในช่วงปี ค.ศ.1992-1993 และตระหนักดีว่าการจะแก้ไขปัญหานี้ในพม่าคงไม่อาจเกิดขึ้นได้ FTUB จึงติดต่อองค์กรด้านสิทธิมนุษยชนในหลายประเทศ แต่ก็ยังไม่มียุทธศาสตร์ใดติดต่อกลับมา แต่หลังจากนั้นระยะหนึ่งก็ได้รับการติดต่อจากกองทุนสิทธิแรงงานสากล (International Labor Rights Fund-ILRF) ซึ่งเป็นองค์กร NGO ในสหรัฐอเมริกาที่มุ่งพิทักษ์สิทธิแรงงานในโลกยุคโลกาภิวัตน์ โดยใช้การเก็บข้อมูลและหลักฐานผนวกกับกฎหมายแรงงานและความร่วมมือกับองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม และองค์กรผู้บริโภครอื่นๆ ในการพิทักษ์สิทธิของแรงงานที่ถูกเอาเปรียบ และโดยเฉพาะในโลกยุคปัจจุบันที่บริษัทข้ามชาติมีบทบาทมากขึ้นในระบบเศรษฐกิจโลก แต่กลับไม่ต้องรับผิดชอบ กองทุนสิทธิแรงงาน

⁴³ National Coalition Government of the Union of Burma, Human Rights Documentation Unit, *Human Rights Yearbook 1998-1999* (Nonthaburi, Thailand: Human Rights Documentation Unit, NCGUB, 1999), p. 208.

⁴⁴ Federations of Trade unions of Burma, *Activism*[Online]. Available from: http://en.wikipedia.org/wiki/Federation_of_Trade_Unions_of_Burma[2006, October 6]

⁴⁵ Daphne Eviatar, *Profits at gunpoint*[Online]. Available from: file://C:\Documents and Settings\VGN-S45SPMy Documents\2.htm[2006, July 28]

⁴⁶ Joshua Kurtantzick, *Pirates of the Corporation*[Online]. Available from: file://C:\Documents and Settings\VGN-S45SPMy Documents\24.htm[2006, July 28]

สากลจึงมุ่งตรวจสอบบริษัทข้ามชาติด้วย⁴⁷

ไม่นานนัก นาย Terry Collingworth ทนายและนักกฎหมายจากผู้เชี่ยวชาญกฎหมายแรงงานของสหรัฐอเมริกาจากกองทุนสิทธิแรงงานสากลก็ได้เดินทางมายังประเทศไทยเพื่อพบกับ U Maung Maung Collingworth ขอเดินทางไปสัมภาษณ์ผู้อพยพ จากการสัมภาษณ์ผู้อพยพในค่ายผู้อพยพและหมู่บ้านตามแนวชายแดนไทย-พม่ากว่า 300 คนด้วยตนเอง Collingworth จึงมั่นใจว่าเหตุการณ์ที่ FTUB แจ้งไปเป็นความจริง และบริษัทยูโนแคลก็มีส่วนรู้เห็น Collingworth จึงตัดสินใจหาทางจัดการบริษัทยูโนแคลแทนประชาชนอเมริกันและคนพม่า ซึ่งเมื่อชาวพม่าในค่ายผู้อพยพและในหมู่บ้านที่ถูกรังแกตามแนวชายแดนได้รู้ข่าวว่าจะมีผู้มาดำเนินการช่วยเหลือพวกตนให้สู้กับบริษัทยูโนแคล แต่พวกเขาก็ไม่สู้มั่นใจนักเพราะเห็นว่าตนไม่มีเงินเลยและไม่รู้ถึงหนทางที่จะเรียกร้องใดๆ ยิ่งไปกว่าพวกเขาคิดว่านายต่างชาติอาจเป็นพวกเดียวกับบริษัทยูโนแคลที่มาสร้างท่อก๊าซในถิ่นที่อยู่ของตน⁴⁸ การทำงานของ U Maung Maung และ Collingworth จึงต้องใช้เวลาพอสมควรกว่าจะสร้างความเชื่อใจระหว่างเจ้าหน้าที่ขององค์กรทั้งสองกับชาวบ้านได้ นอกจากนี้ ทนายและเจ้าหน้าที่ของทั้งสององค์กรรวมทั้งเจ้าหน้าที่ของ NCGUB ที่ร่วมปฏิบัติงานก็ประสบปัญหาเรื่องภาษา และยังคงคอยระวังตัวจากทางการไทย เพราะพยานเหล่านี้มีสถานะเป็นเพียงคนเข้าเมืองผิดกฎหมาย การสัมภาษณ์พยานในเหตุการณ์จึงต้องเปลี่ยนสถานที่อยู่บ่อยๆ⁴⁹

อย่างไรก็ดี FTUB, NCGUB และ ILRF ก็ยังไม่พบหนทางว่าจะดำเนินการกับบริษัทยูโนแคลอย่างไรได้ U Maung Maung รู้ดีว่าการจะดำเนินการกับบริษัทใดก็ตามที่เป็นหุ้นส่วนกับรัฐบาลพม่าไม่อาจทำได้ในพม่า⁵⁰ เขาเริ่มตั้งคำถามกับตัวเองว่าจะมีวิธีการใดบ้างที่พอจะเป็นไปได้ เขาเคยอ่านข่าวทางอินเทอร์เน็ตว่า เจ้าของสุนัขในสหรัฐอเมริกาฟ้องร้องสัตวแพทย์ที่วางยาลบสุนัขเกินขนาดจนเสียชีวิตได้ แล้วเพราะเหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงปล่อยให้บริษัทของประเทศตนออกมาทำผิดข้างนอกได้ เขาได้เล่าเรื่องนี้ให้ผู้ร่วมงานหลายคนฟัง เช่น Terry Collingworth และ Douglas Steele ซึ่งเป็นนักศึกษากฎหมายจากมหาวิทยาลัย Georgetown ที่เขารู้จักผ่านนักสิทธิมนุษยชนชาวต่างชาติคนหนึ่งที่ทำงาน FTUB Collingworth และ Steele ร่วมกันวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ที่ว่าพอจะมีช่องทางทางกฎหมายจัดการบริษัทได้หรือไม่ จากนั้น Steele ได้กลับไป

⁴⁷ International Labor Rights Fund, *History of ILRF* [Online]. Available from: <http://www.ilrf.org/about/history.html> [2006, August 15]

⁴⁸ 'The Party is Over' [Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/party062102.htm> [2006, August 18]

⁴⁹ Joshua Kurlantzick, *Taking multinationals to court: How the Alien Tort Act promotes Human Rights* [Online]. Available from: <http://worldpolicy.orh/journal/articles/wpj04-1/kurlantzick.htm> [2006, August 15]

⁵⁰ ตัวอย่างของการไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายกับบริษัทที่เป็นของรัฐบาลพม่าหรือเป็นหุ้นส่วนกับรัฐบาลพม่า เช่น กรณีบริษัทน้ำผลไม้ Ve Ve juice ที่ครั้งหนึ่งขายน้ำผลไม้ที่มีสารปนเปื้อนทำให้เด็กชาวพม่าคนหนึ่งเสียชีวิต พ่อแม่ของเด็กจึงนำเรื่องฟ้องศาลแต่ก็ไม่สามารถทำอะไรได้ เพราะรัฐบาลพม่าถือหุ้นในบริษัทนี้ด้วย

ค้นคว้าหาทางใช้กฎหมายอยู่ระยะหนึ่งแต่ก็ยังไม่พบ จึงได้ติดต่อ John Bonifaz ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงเช่นกันและจบการศึกษาจากมหาวิทยาลัย Harvard Bonifaz จึงติดต่อไปยังนักกฎหมายชั้นนำอีกหลายคน และเริ่มเห็นช่องทางว่าพอมีกฎหมายและช่องทางที่น่าจะใช้ได้กับกรณีนี้⁵¹

เห็นได้ชัดเจนว่าอุปสรรคที่องค์กรภาคประชาสังคมต้องเผชิญและหาทางแก้ไขมีอยู่หลายประการ ซึ่งนอกจากจะมีเรื่องข้อมูล ความปลอดภัย ภาษา ความไวเนื้อเชื้อใจระหว่างชาวพม่ากับชาวต่างชาติ และยังมีปัญหาในเรื่องแนวทางการใช้กฎหมายอีกด้วย

5.2 การเคลื่อนไหวในสหรัฐอเมริกา

แม้จะยังไม่มีควมคืบหน้าใดๆในการดำเนินการกับบริษัทยูโนแคล แต่ทั้งสามองค์กร คือ FTUB, NCGUB และ ILRF ก็ได้ดำเนินงานโดยต่างได้ส่งข้อมูลที่รวบรวมได้ไปให้องค์กรอื่นๆ ด้วยในเวลาเดียวกัน อาทิ องค์กรนิรโทษกรรมสากล , องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ, Greenpeace, Burma Forum⁵² และองค์กรอื่นๆ ที่อยู่ในสหรัฐอเมริกา เพื่อขอร้องและกระตุ้นให้องค์กรเหล่านี้เห็นความสำคัญของประเด็นปัญหาที่ยังหาทางแก้ไขไม่ได้ และความพยายามดังกล่าวก็บังเกิดผล กล่าวคือ ในปี ค.ศ.1994 องค์กร Greenpeace, Rainforest Action Network (RAN) และองค์กรสิทธิมนุษยชนอื่นอีกจำนวนหนึ่งภายใต้การนำของ NCGUB และองค์กร Burma Forum ในสหรัฐอเมริกา ได้ร่วมกันเดินขบวนประท้วง ณ สำนักงานใหญ่บริษัทยูโนแคลในแคลิฟอร์เนียในวันที่บริษัทมีการจัดประชุมผู้ถือหุ้นประจำปี โดยมีการแสดงภาพชาวพม่าถูกบังคับใช้แรงงานเพื่อสร้างท่อส่งก๊าซของบริษัท ส่วนองค์กร Greenpeace ช่วยรวบรวมและเปิดเผยข้อมูลเรื่องการทำลายป่า Greenpeace ประกาศจุดยืนสนับสนุนทุกองค์กรที่รณรงค์ให้ชาวพม่า ไม่ว่าจะ ERI, NCGUB และ Burma Forum การสนับสนุนองค์กร NGO ที่ต่อต้านบริษัทยูโนแคลในครั้งนั้นทำให้ Greenpeace ได้รับเชิญจาก ERI และ FTUB ให้มาร่วมสัมภาษณ์ตามแนวชายแดนไทย-พม่าด้วย ผลจากการประท้วงในปี 1994 ทำให้ผู้ถือหุ้นบางส่วนเสนอให้บริษัทหยุดการดำเนินการทำธุรกิจในพม่าขึ้นมาพิจารณา พร้อมทั้งเรียกร้องให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลการลงทุนในพม่าให้ผู้ถือหุ้นรับทราบ⁵³ แต่ข้อเสนอดังกล่าวก็ถูกขัดขวางโดยกลุ่มผู้บริหารของบริษัทฯ ที่กล่าวต่อที่ประชุมแต่เพียงว่าโครงการของบริษัทฯในพม่าไม่มีปัญหาใดๆ และ

⁵¹ Terry Collingworth, *The Key Human Rights Challenge: Developing Enforcement Mechanisms*[Online].

Available from: <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hri/iss15/collingworth.shtml>[2006,September 10]

⁵² Burma Forum เป็นองค์กรด้านพม่าในสหรัฐอเมริกาที่ก่อตั้งโดย Louisa Benson ซึ่งเป็นชาวพม่าที่หลบหนีออกนอกประเทศมาและอาศัยอยู่ในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย Benson ได้ร่วมกับกับชาวอเมริกันจัดตั้งองค์กรนี้ขึ้นมาเพื่อให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถานการณ์ในประเทศพม่า และช่วยรณรงค์ประชาธิปไตยและสิทธิมนุษยชนในพม่า

⁵³ *Forced labor in Burma*[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199404/msg00040.html>[2006, August 15]

ผู้บริหารบริษัทฯ ได้ให้เจ้าหน้าที่บริษัทฯ ทำรายงานชี้แจงต่อผู้ถือหุ้นว่าบริษัทฯ ยังคงยึดหลักการสิทธิมนุษยชนอย่างเคร่งครัด⁵⁴ ส่งผลให้ผู้ถือหุ้นร้อยละ 86 ลงคะแนนไม่เห็นด้วยกับมติดังกล่าวที่จะเปิดเผยข้อมูลการลงทุนในพม่า⁵⁵

ถึงแม้ว่าความพยายามในการกดดันโดยรุกเข้าหาบริษัทยูนิแคลจะยังไม่สัมฤทธิ์ผลแต่ทุกองค์กรก็ยังไม่ละทิ้งความพยายามเพียงเท่านั้น ในปี ค.ศ.1995 เมื่อทั้งสามองค์กรคือ FTUB, NCGUB และ ILRF มีข้อมูลมากพอแล้ว ตัวแทนขององค์กรทั้งสามก็ได้เดินทางไปพร้อมกันยังสหรัฐอเมริกาเพื่อขอพบผู้บริหารบริษัทยูนิแคล บริษัทยูนิแคลได้ส่งนาย Dennis Codon หัวหน้าฝ่ายกฎหมายมาพบตัวแทนจากองค์กรทั้งสาม ในครั้งนั้น U Maung Maung และ Terry Collingworth ยื่นข้อเสนอขอให้บริษัทยูนิแคลยอมอนุญาตให้มีผู้ตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนจากหน่วยงานที่เป็นกลาง เช่น องค์กรแรงงานระหว่างประเทศ องค์กรนิรโทษกรรมสากล หรือ องค์กร Human Rights Watch เข้าไปตรวจพื้นที่โครงการท่อก๊าซยาตานาได้ แต่ตัวแทนของบริษัทฯ ยืนกรานปฏิเสธทั้งที่ยังไม่ได้นำข้อเรียกร้องนั้นไปแจ้งให้ผู้บริหารบริษัททราบ⁵⁶ และหลังจากพบกับตัวแทนของบริษัทยูนิแคลแล้ว สมาชิกองค์กรทั้งสามที่กล่าวมาร่วมกับองค์กรอื่นที่ออกมาช่วยรณรงค์ในปีก่อนหน้านี้นี้ประท้วงบริษัทยูนิแคลในการประชุมผู้ถือหุ้นซ้ำอีกครั้งในปี ค.ศ.1995 เพื่อขอให้บริษัทยอมปรับเปลี่ยนหลักการการตัดสินใจดำเนินธุรกิจของบริษัทในพม่า ให้มารับฟังความคิดเห็นขององค์กรภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้องกับพม่าก่อน แต่เมื่อข้อเสนอนี้เข้าสู่ที่ประชุมผู้ถือหุ้น ผู้บริหารบริษัทฯ ก็พยายามขัดขวาง และพยายามโน้มน้าวให้ผู้ถือหุ้นไม่รับข้อเสนอดังกล่าวโดยอ้างว่าหลักการที่ NGO ต้องการให้บริษัทรับมาใช้จะทำให้บริษัทและผู้ถือหุ้นโดยรวมเสียประโยชน์ทางธุรกิจได้ ทำให้ผู้ถือหุ้นถึงร้อยละ 95 ไม่เห็นด้วย ข้อเสนอจึงมีอันตกไปจากการประชุมผู้ถือหุ้นประจำปี⁵⁷

ถึงแม้การรณรงค์ประเด็นสิทธิมนุษยชนต่อผู้ถือหุ้นของบริษัทขององค์กรภาคประชาสังคมจะยังไม่ประสบความสำเร็จและทำให้องค์กรต่างๆ ที่ร่วมกันประท้วงในคราวนั้นรู้สึกท้อแท้ไปบ้าง แต่ก็เป็นเรื่องธรรมดาของการเรียกร้องความเป็นธรรมที่ชัยชนะไม่ใช่สิ่งที่จะได้มาโดยง่าย อุปสรรคจากการเรียกร้องและยื่นข้อเสนอต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทยูนิแคลนี้ได้สะท้อนสิ่งหนึ่งที่น่าสนใจในเรื่องของระดับมาตรฐานด้านสิทธิมนุษยชนของบริษัทข้ามชาติ กล่าวคือ แนวคิดเรื่องบรรษัทภิบาล (Corporate Governance) นั้นเพียงพอหรือไม่ต่อการทำให้บริษัทข้ามชาติมีความ

⁵⁴ Marco Simmons, Unocal in Burma[Online]. Available from: <http://www.foe.org/WSSD/unocal.html> [2006, July 20]

⁵⁵ Unocal, Stockholders communication[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006, July 20]

⁵⁶ 'The Party is Over'[Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/party062102.htm> [2006, August 18]

⁵⁷ Unocal, Stockholders communication[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006, July 20]

รับผิดชอบต่อผลการดำเนินธุรกิจของตนในประเทศต่างๆ เพราะหลักการบรรษัทภิบาลยังติดอยู่กับข้อจำกัดสำคัญคือการสร้างประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and effectiveness) ซึ่งเป็นแนวคิดที่ว่าหน้าที่สำคัญของบรรษัทคือต้องเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่บรรษัทเองและสนองตอบต่อผู้ถือหุ้น (shareholders) ของบรรษัท ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการเน้นที่ผลประโยชน์ของตนและของผู้ที่เกี่ยวข้องกับบรรษัท มากกว่าที่จะสนองตอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) ในสังคมโดยรวม ซึ่งรวมถึงผู้ได้รับผลกระทบจากการดำเนินการของบรรษัทด้วย⁵⁸

5.3 การเคลื่อนไหวผ่านอินเทอร์เน็ต

ภายหลังการประท้วง ณ ที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทยูนิแคลในปี ค.ศ.1995 องค์การที่เข้าไปรณรงค์ต่อต้านบริษัทยูนิแคลในสหรัฐอเมริกาได้เข้าหาองค์กรด้านพม่าอื่นๆ ในสหรัฐฯ ที่กำลังพยายามผลักดันให้รัฐบาลสหรัฐอเมริการื้อถอนมาตรการทางเศรษฐกิจต่อรัฐบาลพม่า แต่การเคลื่อนไหวในระดับรัฐบาลกลางของสหรัฐก็ไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะการเมืองระดับชาติ (National level) ของสหรัฐอเมริกาเองมีความซับซ้อนและมีกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ หลายกลุ่มรวมทั้งบริษัทขนาดใหญ่หลายบริษัท ที่คอยขัดขวางการเคลื่อนไหวของกลุ่ม/องค์กรที่จะทำให้กลุ่มตนเสียประโยชน์ และยังพยายามมีอิทธิพลต่อนโยบายต่างประเทศของรัฐบาลสหรัฐให้ออกมาในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ต่อกลุ่มตนมากที่สุด ด้วยอุปสรรคดังกล่าว กลุ่มองค์กร NGO ที่เข้าไปเคลื่อนไหวเพื่อกดดันบริษัทยูนิแคลในสหรัฐอเมริกาจึงต้องเปลี่ยนวิธีการเคลื่อนไหวกดดัน/ชักจูงอำนาจรัฐในระดับย่อยลงมา (Subnational level) แทน กล่าวคือพยายามดำเนินบทบาทในการโน้มน้าวของตนกับตัวแสดงทางการเมืองที่เล็กลงมา ได้แก่ รัฐบาลมลรัฐและรัฐบาลท้องถิ่นแทน⁵⁹ ดังนั้น ในขณะที่องค์กรอื่นๆ ที่รู้ช่องทางในการผลักดันรัฐบาลมลรัฐ (State government) ให้ออกกฎหมาย Selective-purchasing Law ซึ่งกฎหมายนี้จะว่าด้วยการห้ามมิให้หน่วยงานราชการทุกหน่วยงานของเมืองหรือมลรัฐนั้นๆ ทำธุรกิจ ติดต่อซื้อขาย หรือร่วมลงทุนกับบริษัทเอกชนทุกบริษัทในเมืองหรือมลรัฐที่ยังคงทำธุรกิจกับรัฐบาลพม่าหรือยังคงมีการลงทุนอยู่ในพม่า กลุ่มองค์กร NGO ที่เรียกร้องประเด็นบริษัทยูนิแคลจึงเห็นว่าหากตนสามารถร่วมใช้ช่องทางดังกล่าวในการกดดันทางธุรกิจต่อบริษัทยูนิแคลได้ก็จะเป็นช่องทางที่ดีอีกอันหนึ่งในการเพิ่มแรงกดดันและอุปสรรคต่อการทำธุรกิจในพม่าของบริษัทยูนิแคล

องค์กร Burma Forum, All-Burma Students Democratic Fronts (ABSDF) และ FTUB ซึ่งมีสำนักงานปฏิบัติการในสหรัฐอเมริกาได้ติดต่อขอความร่วมมือไปยังนาย Simon Billenness

⁵⁸ เอก ดั่งทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ บรรษัทข้ามชาติ และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท* (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), หน้า 74.

⁵⁹ Kenneth A. Rodman, "Think Globally, Punish Locally: Nonstate Actors, Multinational Corporations, and Human Rights Sanctions," in *Ethics and International Affairs* 12, (1998).

แห่งองค์กร Franklin Research and Development, องค์กร the Investor Responsibility Research Center ในกรุงวอชิงตัน⁶⁰ และองค์กร Free Burma Coalition (FBC)⁶¹ เพื่อขอให้ช่วยผลักดันให้มลรัฐที่บริษัทยูนิแคลมีธุรกิจอยู่ผ่านกฎหมาย Selective-purchasing ด้วย โดยทั้งสามองค์กรนี้เป็นแกนหลักในการกระตุ้นให้รัฐบาลมลรัฐให้ออกกฎหมาย Selective-purchasing โดยเร็ว โดยวิธีการผลักดันให้รัฐบาลมลรัฐผ่านกฎหมายที่ว่าคือ ใช้การเคลื่อนไหวทางอินเทอร์เน็ต โดยเปิดเว็บไซต์ให้คนทั่วโลกเข้ามาชม ขณะเดียวกันก็ส่งอีเมล (E-mail) ที่มีข้อมูลและภาพถ่ายเหตุการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่าไปยังคนทั่วไปในสหรัฐและในประเทศอื่น พร้อมชี้แจงว่ารัฐบาลเผด็จการพม่ายังคงอยู่ในอำนาจมาได้ตลอดเพราะการลงทุนจากภายนอกเป็นสิ่งหล่อเลี้ยง แต่การลงทุนที่เข้าไปในพม่าไม่เคยช่วยให้ประชาชนพม่ามีชีวิตที่ดีขึ้นได้ จึงขอความร่วมมือจากทุกคนให้ช่วยเสียสละเวลาติดต่อบุคลากรมลรัฐในสหรัฐหรืออเมริกาไม่ว่าจะเป็นทางอีเมล จดหมาย หรือทางโทรศัพท์เพื่อกระตุ้นให้ผู้ว่าการของแต่ละรัฐลงนามในกฎหมาย Selective-purchasing⁶²

การรณรงค์ทางอินเทอร์เน็ตในครั้งนั้นได้รับการตอบรับและความร่วมมือจากคนมากมาย ในหลายประเทศ หลายครั้งที่กฎหมาย Selective-purchasing ในมลรัฐใดเริ่มได้รับการสนับสนุนจากสภามลรัฐน้อยลงจนกฎหมายอาจตกไป องค์กรกลุ่มนี้ก็จะระดมแรงสนับสนุนใหม่โดยแจ้งให้ผู้คนรู้สถานะล่าสุดของกฎหมายผ่านทางอินเทอร์เน็ตและอีเมลเพื่อเร่งให้ทุกคนร่วมกันสนับสนุนกฎหมาย ทำให้คนที่ได้รับการแจ้งข่าวตระหนักถึงความเร่งด่วนของการระดมการสนับสนุนและรู้ว่าเสียงหนึ่งเสียงของตนมีความสำคัญมากเพียงใดต่อชาวพม่าและช่วยแพร่กระจายข่าวออกไปได้เรื่อยๆ⁶³ นอกเหนือจากการระดมแรงสนับสนุนผ่านอินเทอร์เน็ต กลุ่มองค์กรที่เชี่ยวชาญการ

⁶⁰ Franklin Research and Development และ the Investor Responsibility Research Center เป็นองค์กร NGO ในสหรัฐอเมริกาที่มุ่งส่งเสริมการลงทุนที่รับผิดชอบต่อสังคม

⁶¹ Free Burma Coalition เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในปี ค.ศ.1995 โดยขบวนการปัญญาชนชาวพม่าที่ต่อสู้เพื่อสิทธิและเสรีภาพภายนอกประเทศพม่าโดย Zar Ni มีสาขาทั้งในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา ยุโรปตะวันตก และอีกเกือบ 100 ประเทศทั่วโลก การเคลื่อนไหวจึงมีลักษณะเป็น global movement องค์กรนี้มีความพยายามผลักดันให้ประเทศมหาอำนาจคว่ำบาตรพม่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งที่ผ่านมาประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง Free Burma Coalition เป็นขบวนการที่เข้มแข็งในสหรัฐอเมริกามีการรณรงค์ต่อต้านบรรษัทข้ามชาติที่เข้าไปลงทุนในพม่าโดยปราศจากความรับผิดชอบต่อสังคมและประชาชนพม่า Free Burma Coalition ดำเนินงานโดยมีความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับรัฐบาลผสมแห่งสหภาพพม่า (NCGUB)

⁶² Tiffany Danitz and Warren P. Strobel, *Networking dissent: Cyber activists use the internet to promote democracy in Burma*[Online]. Available from: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch5.pdf[2006,September 25]

⁶³ การใช้อินเทอร์เน็ตทำให้คนทั่วไปสนใจได้มากเพราะ 1.อินเทอร์เน็ตสามารถเข้าใช้งานได้ง่ายมาก 2.ข้อมูลรับส่งได้รวดเร็ว 3.ไม่เสียค่าใช้จ่ายจึงเหมาะกับคนทุกเพศทุกวัย 4.เป็นสิ่งแปลกใหม่ที่ท้าทายให้คนทั่วไปมาทดลองใช้ร่วมสร้างความเปลี่ยนแปลง เห็นได้ว่าการใช้อินเทอร์เน็ตทำให้เราเข้าใจภาพของการเคลื่อนไหวที่ไร้พรมแดนได้ ซึ่งแม้จะยังจำกัด แต่ก็ถือว่าได้ผลระดับหนึ่งในการต่อสู้ ในประเด็นนี้มีผู้กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า หากการใช้อินเทอร์เน็ตไม่ได้ผลเลย คนทั่วไปจะหันมาสนใจเรื่องการบังคับใช้แรงงานชาวพม่าจนกระทั่งเกิดแรงกดดันต่อรัฐบาลมลรัฐได้อย่างไร เช่นเดียวกันกับหนังสือพิมพ์ New York Times ที่กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า รัฐบาลพม่าและบริษัทไม่อาจใช้อำนาจด้านอินเทอร์เน็ตและการเคลื่อนไหวของ Free Burma Coalition ที่เป็นองค์กรด้านพม่าที่ใช้อินเทอร์เน็ตต่อสู้ที่ใหญ่ที่สุดได้ อินเทอร์เน็ตจึงช่วยให้ประเด็นพม่าถูกจับตามองมากขึ้นอีกหลายเท่า

ผลักดันกฎหมายในระดับท้องถิ่นกลุ่มนี้ยังใช้การเข้าเสนอความเห็นและข้อเรียกร้องของกลุ่มโดยตรงในการประชุมสภาเมืองและสภามลรัฐด้วยในบางครั้ง⁶⁴

การผลักดันกฎหมายห้ามทำธุรกิจกับบริษัทที่ยังติดต่อซื้อขายหรือลงทุนในพม่าใช้เวลานานเกือบ 2 ปี จึงเริ่มส่งผลเป็นรูปธรรม เมืองสำคัญหลายเมืองเริ่มผ่านกฎหมาย Selective-purchasing ช่วงปลายปี ค.ศ.1995 ต่อมาในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1996 นาย William Weld ผู้ว่าการมลรัฐแมสซาชูเซตส์ก็ยินยอมลงนามให้บังคับใช้กฎหมายนี้เช่นกัน ซึ่งผู้ว่าการมลรัฐแมสซาชูเซตส์กล่าวยอมรับว่า การผ่านกฎหมายของเมืองต่างๆและของมลรัฐแมสซาชูเซตส์ถือเป็นความสำเร็จของกลุ่มนักเคลื่อนไหวและองค์กรเพื่อพม่า เพราะตัวเขาเองและสมาชิกสภามลรัฐอีกหลายคนได้รับการร้องเรียนทั้งทางจดหมาย อีเมล และโทรศัพท์จากรัฐอหริครัฐอเมริกา และยังมี การติดต่อมาจากประชาชนทั่วไปในอังกฤษ ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น การได้รับเรื่องร้องเรียน ซ้ำๆ เกือบ 2 ปีมีผลต่อการตัดสินใจของเขามาก การเคลื่อนไหวทางอินเทอร์เน็ตที่นักเคลื่อนไหวใช้ในการรณรงค์จึงถือเป็นการรณรงค์ทางอินเทอร์เน็ต (Cyber campaign) ครั้งแรกที่ประสบความสำเร็จและเกิดผลในทางปฏิบัติจริงๆ ในความคิดของเขา เพราะหากไม่มีกลุ่ม NGO ที่เชี่ยวชาญการรณรงค์ในด้านนี้ลุกขึ้นมาใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีสมัยใหม่เป็นเครื่องมือ การรณรงค์โดยการส่งข้อมูลติดต่อกันข้ามประเทศจะทำได้ยากลำบากกว่านี้มาก ผู้ว่าการรัฐอย่างเขาจะไม่มีทางได้รับเรื่องร้องเรียนทุกวันและตลอดเวลาจนทำให้ต้องเริ่มคิดที่จะพิจารณาผ่านกฎหมายฉบับนี้แน่นอน⁶⁵ นอกจากนี้ ผู้ว่าการรัฐแมสซาชูเซตส์ยังกล่าวเสริมด้วยว่า “การรณรงค์ของนักเคลื่อนไหวเพื่อชาวพม่าเป็นสิ่งที่ควรสนับสนุน ซึ่งมลรัฐแมสซาชูเซตส์ก็ได้ทำเป็นแบบอย่างให้ดูแล้ว ทั้งที่ความจริงแล้วรัฐบาลพม่าได้ติดต่อมาขอให้รัฐบาลมลรัฐแมสซาชูเซตส์เลือกสนับสนุนรัฐบาลพม่า แต่เราก็เห็นควรทำตามที่กลุ่มนักเคลื่อนไหว NGO และพลเมืองทั่วสหรัฐอเมริกาเสนอมามากกว่า เราจึงตอบคำขอของรัฐบาลพม่าและอีกหลายบริษัทด้วยกฎหมายนี้ และหวังว่ารัฐอื่นๆ จะทำตามแบบอย่างมลรัฐแมสซาชูเซตส์ด้วย”⁶⁶

หลังการผ่านกฎหมายของมลรัฐแมสซาชูเซตส์ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1996 ปรากฏว่ามีอีก

⁶⁴ ดังเช่นในการประชุมสภาเมือง Santa Monica องค์กร Burma Forum, All-Burma Students Democratic Fronts (ABSDF), L.A.Campaign, Amnesty International ก็ได้เข้าร่วมประชุมเรียกร้องให้เมือง Santa Monica ผ่านกฎหมาย Selective-purchasing จนสามารถโน้มน้าวให้สมาชิกสภาเมือง Santa Monica ลงคะแนนให้เมือง Santa Monica ยุติการทำธุรกิจกับบริษัทที่ยังทำธุรกิจพม่าได้คะแนนเป็นเอกฉันท์ 6-0 ได้สำเร็จทั้งที่เมืองนี้มีผู้บริหารระดับสูงของบริษัทยูนิแคลอาศัยอยู่ ซื่อน้ำมันจากบริษัทยูนิแคล และยังมี ความพยายามในการลอบบี้ของบริษัทยูนิแคลเพื่อให้กฎหมายนี้ไม่ผ่านด้วย การที่นักเคลื่อนไหวสามารถโน้มน้าวให้สภาเมือง Santa Monica ผ่านกฎหมายดังกล่าวได้มีผลกระทบกับบริษัทยูนิแคลเพราะบริษัทฯ มีสัญญาซื้อขายน้ำมันกับเมืองแห่งนี้อยู่ในปริมาณที่สูง

⁶⁵ Tiffany Danitz and Warren P. Strobel, *Networking dissent: Cyber activists use the internet to promote democracy in Burma*[Online]. Available from: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch5.pdf[2006,September 25]

⁶⁶ C.E.K., *The Hidden Cost of Investment: Playing Politics*[Online]. Available from: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch5.pdf[2006,September 28]

หลายเมืองในสหรัฐอเมริกาผ่านกฎหมาย Selective-purchasing ตามมา⁶⁷ ได้แก่ นิวเจอร์ซีย์(มลรัฐนิวเจอร์ซีย์), เมดิสัน(มลรัฐวิสคอนซิน), แอนอาร์เบอร์(มลรัฐมิชิแกน), ไอค์แลนด์(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย), ทาโคมา พาร์ค(มลรัฐแมริแลนด์), ซาเฟิล ฮิลล์(มลรัฐนอร์ทแคโรไลนา), พอร์ตแลนด์(มลรัฐออริกอน), เบิร์กลีย์(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย), ซานตาโมนิกา(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย), ซานฟรานซิสโก(มลรัฐแคลิฟอร์เนีย), โบลดอร์(มลรัฐโคโลราโด), ลอสแอนเจลิส (มลรัฐแคลิฟอร์เนีย)⁶⁸ ปี ค.ศ.1996 จึงเป็นปีที่บริษัทของสหรัฐอเมริกาหลายบริษัทที่ทำธุรกิจในพม่าได้รับผลกระทบโดยทั่วกัน หลายบริษัทเริ่มทยอยกันถอนการลงทุนที่มีอยู่ในพม่า เช่นบริษัท Apple, Reebok, Carlsberg และ Heineken โดยบริษัทเหล่านี้กล่าวตรงกันว่ายอมถอนการลงทุนจากพม่าเพราะผลจากกฎหมาย Selective-purchasing เพราะแม้ว่าแต่ละบริษัทจะขายสินค้าในพม่าได้มากพอควร แต่ก็ถือว่าน้อยมากหากเทียบกับปริมาณสินค้าที่ขายได้ในสหรัฐอเมริกา บริษัทส่วนใหญ่จึงต้องรักษาฐานลูกค้าและกำไรในสหรัฐอเมริกาเอาไว้ก่อน นอกจากนี้หากบริษัทยังคงตั้งร้านอยู่ในพม่าต่อไปก็อาจไม่คุ้มค่า เพราะบริษัทจะเสียชื่อเสียงและกระทบต่อทัศนคติของผู้บริโภคในระยะยาวได้⁶⁹

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่บริษัทต่างๆ พากันถอนตัวออกจากพม่าแล้วเพราะผลจากกฎหมาย Selective-purchasing บริษัทยูนิแคล ถึงแม้จะได้รับผลกระทบจากการขาดรายได้ในการซื้อขายกับหน่วยงานของรัฐหลายแห่งก็ยังคงปักหลักทำธุรกิจในพม่าต่อไป น่าจะมีเหตุผล 2 ประการ ประการแรก เศรษฐกิจของพม่าแม้จะมีขนาดเล็กมากเมื่อเทียบกับเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกา แต่สำหรับบริษัทผู้ลงทุนด้านน้ำมันแล้วถือว่าการเข้าไปทำธุรกิจในพม่าให้ผลตอบแทนสูงกว่าการขายปลีกน้ำมันในสหรัฐอเมริกา⁷⁰ ประการที่สอง ในปี ค.ศ.1996 รัฐบาลพม่าและบริษัทยูนิแคลยังไม่ได้เริ่มส่งน้ำมันมาขายให้ประเทศไทย รายได้จึงยังไม่เกิดขึ้น ดังนั้นหากบริษัทยูนิแคลถอนตัวออกมาก็จะเสียเงินหลายพันล้านดอลลาร์สหรัฐที่ใช้ในการก่อสร้างไปโดยไม่ได้ผลตอบแทนเลย

จากการเคลื่อนไหวขององค์กรภาคประชาสังคมในช่วงที่ผ่านมาจะเห็นได้ว่าความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นปัจจัยใหม่ที่มีความสำคัญอย่างมาก กล่าวคือ โลกาภิวัตน์ทำให้ประเทศที่ปกครองด้วยระบอบอำนาจนิยมหลายประเทศที่แม้

⁶⁷ การที่กฎหมายในระดับเมืองและระดับมลรัฐผ่านได้รวดเร็วและหลายแห่งพร้อมๆกันหรือในเวลาไล่เลี่ยกัน สะท้อนให้เห็นว่า วิธีการเคลื่อนไหวเพื่อเรียกร้องบางประเด็นผ่านระดับท้องถิ่นอาจมีข้อดีที่กว่าระดับชาติ คือ กฎหมายท้องถิ่นผ่านง่ายกว่าและเร็วกว่า จำนวนผู้คัดค้านมีน้อยกว่า และรัฐบาลท้องถิ่นรับฟังความคิดเห็นขององค์กรภาคประชาสังคมและนักเคลื่อนไหวมากกว่า

⁶⁸ Tiffany Danitz and Warren P. Strobel, *Networking dissent: Cyber activists use the internet to promote democracy in Burma*[Online]. Available from: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch5.pdf[2006,September 25]

⁶⁹ เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ในปี ค.ศ.1996 ที่มีหลายบริษัทถอนการลงทุนออกจากพม่า ส่วนใหญ่แล้วหาได้จากสาเหตุทางด้านศีลธรรมไม่ หากแต่เป็นเพราะความกังวลที่จะสูญเสียผลประโยชน์ในสหรัฐอเมริกาเสียมากกว่า

⁷⁰ Richard Lorant, *Motorola & Philips Electronics pulled out*[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199611/msg00205.html - 8k -[2006,September 25]

จะพยายามปิดพรมแดนไว้อย่างเหนียวแน่น ก็ไม่สามารถควบคุมการหลั่งไหลเข้าออกของข้อมูลได้ทั้งหมด เดิมรัฐบาลอำนาจนิยมอาจจำกัดหนังสือเดินทาง จำกัดการใช้วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือการเคลื่อนไหวใดๆ จนปิดหูปิดตาประชาชนได้ทั้งหมด แต่ด้วยเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นในช่วงหลัง ทำให้รัฐไม่สามารถจำกัดทุกอย่างได้ทั้งหมดอีกต่อไป ดังเช่นกรณีพม่า เมื่อพม่าค่อยๆ เปิดรับต่อโลกภายนอกในปี ค.ศ. 1988 เป็นต้นมา พม่าก็ไม่สามารถแยกตัวออกจากโลกภายนอกได้เบ็ดเสร็จสมบูรณ์อีกต่อไป⁷¹ ข้อมูลหลายอย่างถูกกลุ่มต่อต้านรัฐบาลส่งออกมาจากพม่าและในทางกลับกัน ก็ถูกส่งเข้าไปในพม่าได้โดยไม่ยากเย็นมากดังในอดีต ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ อินเทอร์เน็ตได้นำสภาพการณ์ใหม่บางอย่างมาสู่พม่า กล่าวคือ แม้พม่าจะปิดพรมแดนและปราบปรามผู้ต่อต้านรัฐบาลในพรมแดนพม่าได้ทั้งหมด แต่กลุ่มที่ต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยและสิทธิของประชาชนพม่าหลายกลุ่มก็ยังคงกดดันพม่าได้โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในประเทศพม่าเท่านั้น โดยเฉพาะตั้งแต่ปี ค.ศ. 1995-1996 ที่อินเทอร์เน็ตและเว็บไซต์ต่างๆ เริ่มแพร่หลายไปทั่วโลก อินเทอร์เน็ตได้กลายมาเป็นเครื่องมือสำคัญของกลุ่มต่อสู้นอกพม่า⁷² เพราะอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งที่ไร้พรมแดนสามารถเชื่อมบุคคลต่างสถานที่ต่างเวลาแต่มีจุดประสงค์เหมือนกันเข้าหากัน อินเทอร์เน็ตช่วยให้นักเคลื่อนไหวทำงานได้รวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยให้การทำงานอยู่นอกเหนือการถูกจับตามองของรัฐบาล โลกที่จับต้องไม่ได้นี้ได้ก่อให้เกิดชุมชนของนักเคลื่อนไหว (Activist community) อันเป็นชุมชนที่แม้ไม่อาจจับต้องไม่ได้แต่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงได้ ดังเช่นในกรณีการเคลื่อนไหวเพื่อผลักดันกฎหมาย Selective-purchasing นี้ถือเป็นตัวอย่งที่ดีตัวอย่างหนึ่ง การที่แรงสนับสนุนกฎหมาย Selective-purchasing จำนวนมากหลังไหลไปยังนาย William Weld ผู้ว่าการมลรัฐแมสซาชูเซตส์อย่างรวดเร็วทำให้ Weld ซึ่งเป็นคนที่สนับสนุนการลงทุน (Pro-investment) อย่างเขายังยากที่จะต้านทานเสียงของประชาชนได้และยังทำให้บริษัททั้งหลายในพม่าจำต้องถอนการลงทุนออกมา เพราะหลายบริษัททว่าจจะรู้ว่ามีการผ่านกฎหมายฉบับนี้ที่จะมาบังคับใช้กับตนก็เมื่อกฎหมายผ่านออกมาและประกาศใช้แล้ว⁷³ เช่นเดียวกับผู้ว่าการรัฐคนอื่น ๆ อีกหลายคนก็กล่าวไปในทำนองเดียวกับผู้ว่าการมลรัฐ Massachusetts ว่าทุกคนเริ่มได้รับเรื่องจากองค์กรด้านพม่าก่อนแล้วจากนั้นจึงได้รับเรื่องร้องเรียนจากคนพม่า คนอเมริกันและคนชาติอื่นๆ ที่กระจายอยู่ทั่วโลก จนรู้สึกแปลกใจและไม่อยากเชื่อว่าประเทศพม่ามีคนทั่วโลกใส่ใจมากถึงเพียงนี้ทั้งที่ตัวผู้ร้องเรียนเองอาจไม่ได้เกี่ยวข้องกับพม่าโดยตรงเสียด้วยซ้ำ

จะเห็นได้ว่า กรณีการรณรงค์สนับสนุนกฎหมาย Selective-purchasing นี้สำเร็จลงได้

⁷¹ David I. Steinberg, *The Future of Burma: crisis and choice in Myanmar* (Lanham, Md.: University Press of America, 1990), p. 78.

⁷² Camilla Buzzi, *Burma: twelve years after 1988-a common future?*, p. 14.

⁷³ Tiffany Danitz and Warren P. Strobel, *Networking dissent: Cyber activists use the internet to promote democracy in Burma*[Online]. Available from: http://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR1382/MR1382.ch5.pdf [2006, September 25]

อย่างรวดเร็วก็เพราะเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง เพราะถ้าหากปราศจากอินเทอร์เน็ตการกระจายข่าวและระดมแรงสนับสนุนย่อมล่าช้า ความสำเร็จในระดับนี้จึงอาจไม่เกิดขึ้นก็เป็นได้

5.4 การรณรงค์ในมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา

การผลักดันกฎหมายผ่านรัฐบาลสหรัฐสำเร็จลงได้และสามารถสร้างความเสียหายทางธุรกิจให้บริษัทยูนิแคลด์บ้าง แต่ก็ไม่ใช่ในปริมาณที่สูงนัก เพราะกฎหมาย Selective-purchasing มีผลบังคับเฉพาะกับหน่วยงานของรัฐเท่านั้น ไม่ได้มีผลกับหน่วยงานหรือสถาบันอื่นๆ ที่ไม่ใช่ของรัฐ การกดดันบริษัท ทางธุรกิจจึงต้องดำเนินต่อไป องค์กร Franklin Research and Development และ FBC จึงไม่รอช้าที่จะเดินหน้ากดดันบริษัทยูนิแคลด์และบริษัทอื่นที่ยังไม่ยอมถอนการลงทุนออกจากพม่า⁷⁴ โดยมาตรการต่อไปคือการรณรงค์ในสถาบันระดับอุดมศึกษา

เนื่องจากสถาบันการศึกษาขนาดใหญ่มักทำสัญญาทางธุรกิจกับบริษัทขนาดใหญ่บางบริษัทหรือผู้บริหารสถาบันการศึกษาอาจมีหุ้นส่วนของบริษัทที่เป็นเป้าหมายการโจมตีขององค์กร ทั้งสองอยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม การจะทำให้คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยเห็นชอบด้วยถึงขนาดที่จะเปลี่ยนแปลงความคิดจนยุติการซื้อขายหรือถอนการลงทุนออกจากบริษัทขนาดใหญ่หลายแห่งก็ไม่ใช่สิ่งที่จะทำได้โดยง่าย และองค์กรที่ต่อต้านบริษัทยูนิแคลด์ก็ไม่มีอำนาจบังคับสถาบันอื่นให้ทำตามจุดประสงค์ที่ตนต้องการได้ วิธีการอันแยบคายที่สามารถส่งผลต่อการตัดสินใจของผู้บริหารสถาบันการศึกษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นหากจะให้ความมุ่งหมายสำเร็จได้ตามประสงค์ องค์กร FBC ได้ใช้กลุ่มนักศึกษาพม่าที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาเป็นตัวปูทาง โดยเริ่มจากการใช้กลุ่มเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Students for Environmental Action at Stanford-SEAS) ซึ่งเป็นสมาชิกของ FBC อยู่แล้ว กลุ่ม SEAS ได้ชักชวนชมรมนักศึกษาอื่นๆ ในมหาวิทยาลัยให้สนใจในประเด็นที่ว่า การอุดหนุนบริษัทที่ไม่ยอมถอนออกจากพม่าเท่ากับนักศึกษาอเมริกันซึ่งเป็นปัญญาชนยอมรับสินค้าที่มาจากแรงงานที่ถูกบังคับ ไม่นานนัก SEAS ก็ได้รับความร่วมมือจากกลุ่มอื่นๆ นักศึกษาจำนวนมากร่วมกันลงชื่อต่อต้านการซื้อสินค้าจากร้านค้าในมหาวิทยาลัยที่เป็นของบริษัทที่ยังทำธุรกิจในพม่า และจะชักชวนให้ผู้ปกครองของตนที่มีหุ้นในบริษัทนั้นๆ ถอนหุ้นจากบริษัทด้วย จากนั้น SEAS จึงพยายามชักชวนให้สมาคมนักศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (the Associated Students of Stanford University-ASSU) ช่วยเรียกร้องให้คณาจารย์มหาวิทยาลัยและผู้บริหารมหาวิทยาลัยปฏิบัติตาม

⁷⁴ หนึ่งในบริษัทที่ไม่ยอมถอนการลงทุนออกจากพม่าคือบริษัทเปปซี่ ซึ่งได้ตกเป็นเป้าหมายการโจมตีขององค์กรประชาสังคมพร้อมกับบริษัทยูนิแคลด์

แนวทางการลงทุนที่มีจริยธรรม โดยหยุดซื้อขายและถือหุ้นในบริษัทใดๆ ที่ยังอยู่ในพม่าได้สำเร็จ⁷⁵

นอกจากการรณรงค์ที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด Franklin Research and Development และ FBC ยังได้มุ่งรณรงค์ไปที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) ด้วย ทั้งสององค์กรได้ส่งชื่อเว็บไซต์ที่ได้จัดทำขึ้นเข้าไปในอีเมลของนักศึกษามหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด⁷⁶ และได้รับความสนใจอย่างมากจนทำให้การตั้งกลุ่มต่อต้านพม่าที่ฮาร์วาร์ดสำเร็จลงได้ กลุ่มนักศึกษาที่สนใจเรื่องพมานี้ใช้ชื่อง่ายๆ ว่า "กลุ่มพม่า" (Burma Group) ให้ง่ายต่อการจดจำ กลุ่มนี้มีการประสานงานอย่างใกล้ชิดกับ Franklin Research and Development และ FBC กล่าวคือ องค์กรทั้งสองจะเป็นผู้ให้ข้อมูล หลักฐาน ภาพถ่าย และแนวทางการเคลื่อนไหว ส่วนนักศึกษามีหน้าที่ง่ายๆ เพียงปฏิบัติตามเท่านั้น โดยแนวทางหลักคือ จัดกิจกรรม เกม ในมหาวิทยาลัยเพื่อให้เป็นจุดสนใจ เมื่อสิ้นสุดกิจกรรมในแต่ละวันจะมีคนทิ้งอีเมลไว้ให้อย่างน้อย 50-100 คนต่อหนึ่งวัน เมื่อกลุ่ม Burma Group สามารถหาสมาชิกได้มากพอราว 2,000-3000 คน จึงขอให้นักศึกษาที่เป็นสมาชิกทั้งหมดเขียนจดหมายหาผู้บริหารมหาวิทยาลัยให้ถอนหุ้นที่มีอยู่กับบริษัทยูไนคลและอื่นๆออกให้หมด

การที่มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดถอนหุ้นออกจากบริษัทต่างๆ เป็นสิ่งสำคัญในวงการการศึกษาและสังคมอเมริกัน เพราะชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง หนังสือพิมพ์และสื่อหลายแขนงต่างพากันเขียนข่าวการถอนหุ้นจากบริษัทยูไนคลและบริษัทอื่นๆ ของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดกันมากมาย ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวในมหาวิทยาลัยอื่นๆ เช่น Tufts University, Boston College, the Massachusetts Institute of Technology หรือแม้กระทั่งโรงเรียนมัธยมอีกไม่ต่ำกว่า 75 แห่งตามมา⁷⁷ การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอื่นที่ต่อมาจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดก็ทำได้ไม่ยาก เพียงแต่ใช้ข้อมูลจากเว็บไซต์ขององค์กร NGO ที่เตรียมไว้ให้แล้วก็สามารถทำการรณรงค์ได้ เพียงไม่นานมหาวิทยาลัยและสถานศึกษาอื่นๆ ที่กล่าวมาก็เริ่มพิจารณายุติการซื้อขาย/ลงทุนกับบริษัทยูไนคลและบริษัทอื่นๆ จากกลวิธีการเคลื่อนไหวโดยในสถานศึกษานี้กล่าวได้ว่า นอกจากจะทำให้มหาวิทยาลัยหลายแห่งถอนการลงทุนที่มีอยู่ในบริษัทต่างๆ NGO ยังประสบความสำเร็จในการเปลี่ยนสถานะของสถานศึกษาให้กลายเป็น "ตัวเร่ง" ให้สังคมรับรู้ถึงประเด็นในพม่าในเบื้องต้น ที่สังคมอเมริกันอาจไม่เคยรับรู้ และยังทำให้ได้แรงสนับสนุนจากนักวิชาการและหน่วยวิจัยของมหาวิทยาลัยต่างๆ มาช่วยศึกษาหาข้อมูลและเผยแพร่การรณรงค์ขององค์กรต่อไปได้อีก⁷⁸

5.5 การรณรงค์ต่อผู้บริโภค

⁷⁵ Kelly Naylor, *The South Africa of the 1990s: Stanford joins Harvard in Opposing Corporations in Burma*[Online]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/pepsico/stanford.txt[2006, September 18]

⁷⁶ นักศึกษาทุกคนของมหาวิทยาลัย Harvard มีอีเมลประจำตัวทำให้ได้รับข่าวสารจากมหาวิทยาลัยอย่างสม่ำเสมอ

⁷⁷ "การคว่ำบาตรพม่าทางเศรษฐกิจ", *ผู้จัดการรายวัน* (24 กรกฎาคม 2546): 2.

⁷⁸ Kelly Naylor, *Harvard dumps Pepsi: Concern over connection to forced labor*[Online]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/pepsico/harvard.txt[2006, September 18]

ในเวลาเดียวกับที่ประเด็นการต่อต้านบริษัทในพม่าเริ่มเป็นที่รับรู้กว้างขวางขึ้นในสังคมสหรัฐฯ ในช่วงปี ค.ศ. 1996 องค์กร NGO ต่างๆ ก็มุ่งรณรงค์ต่อผู้บริโภคโดยตรงไปพร้อมๆ กัน ข้อเรียกร้องของการรณรงค์ต่อผู้บริโภคคือ ขอให้ผู้บริโภคหยุดซื้อและหยุดอุดหนุนผลิตภัณฑ์ของบริษัทยูโนแคลจากสถานีบริการน้ำมัน "Union 76" ซึ่งเป็นชื่อทางการค้าของสถานีบริการน้ำมันที่มีสัญญารับน้ำมันจากบริษัทยูโนแคล องค์กรหลักที่ทำเรื่องการรณรงค์ต่อผู้บริโภคคือ FBC ที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ ที่ติดตามกอดตันยูโนแคลอยู่เช่น ERI, NCGUB, FTUB ในการรณรงค์ต่อผู้บริโภค ทุกองค์กรจะร่วมกันจะจัดการประท้วงขึ้น ติดแผ่นป้ายประณามบริษัทยูโนแคลตามสถานที่ที่ใกล้สถานีบริการน้ำมัน Union 76 ทุกแห่ง ในขณะเดียวกันก็จะใช้เว็บไซต์เปิดเผยความจริงเกี่ยวกับการลงทุนของบริษัทยูโนแคลในพม่าให้ผู้บริโภคทราบว่า การลงทุนของบริษัทน้ำมันอย่างยูโนแคลในพม่าไม่ได้ติดต่อคนพม่าอย่างที่หลายคนเข้าใจเพราะเป็นการลงทุนที่เงื่อนไขด้วยการกดขี่แรงงาน ชีวิต และทรัพย์สินชาวพม่า หากผู้บริโภคในสหรัฐฯ ยังคงอุดหนุนบริษัทยูโนแคลก็เท่ากับผู้บริโภคปิดหูปิดตาตัวเองไม่สนใจความทุกข์ของเพื่อนมนุษย์ เมื่อสร้างความเข้าใจได้ดังนี้แล้ว ข้อมูลในเว็บไซต์จึงแนะนำผู้บริโภคต่อไปว่า ผู้ที่สนใจการประท้วงบริษัทยูโนแคลจะสามารถมีส่วนอย่างไรได้บ้าง ในเว็บไซต์จะมีอีเมลที่ร่างเตรียมไว้เรียบร้อยแล้วซึ่งมีเนื้อหาต่อต้านและขอให้บริษัทยอมรับความจริงและรีบถอนทุนออกจากพม่า ซึ่งผู้บริโภคเพียงแต่ลงนามและส่งไปหาอีเมลนั้นไปหาบริษัทฯ ตามที่อยู่อีเมลที่ให้ไว้แล้ว⁷⁹

ในส่วนของคำแนะนำการเดินขบวนประท้วงก็มีบอกไว้เช่นกันคือ ให้วางแผนการประท้วงให้รัดกุม จากนั้นจึงขอการสนับสนุนจากประชาชนซึ่งทำได้โดยใช้โปสเตอร์ติดประกาศแจ้งสถานที่และจุดประสงค์ในการประท้วงให้ชัดเจน โปสเตอร์อาจติดในห้องสมุดสาธารณะ บริเวณร้านอาหารและชุมชน มหาวิทยาลัย หรือติดต่อคนรู้จักส่วนตัวก็ได้ ผู้จัดการประท้วงควรติดต่อกับสถานที่ที่จะจัดประท้วงล่วงหน้า เช่น สถานีบริการน้ำมัน โดยแจ้งสถานการณในโครงการยานพาหนะให้เจ้าของสถานที่ทราบก่อน และยังคงควรติดต่อบริษัท หนังสือพิมพ์ ท้องถิ่นให้มาทำข่าวการประท้วงด้วยเพื่อที่ว่า การประท้วงจะได้มีผลไปถึงผู้ที่อยู่ไกลและไม่อาจเข้าร่วมประท้วงได้ ดังนั้น ในวันประท้วงจึงต้องเตรียมข้อมูลที่เชื่อถือได้มาให้พร้อม เช่น รายงาน Total Denial ของ ERI และ/หรือรายงานอื่นๆ มาให้สื่อ เพราะมีฉะนั้นแล้วการประท้วงจะไม่มีน้ำหนัก ส่วนอุปกรณ์ในการประท้วงควรใช้สิ่งที่โดดเด่น เช่น ป้ายที่ใช้สีแดง การแต่งตัวที่ดึงดูดความสนใจของคนที่สัญจรผ่านไปมาเป็นต้น⁸⁰

การให้แนวทางประท้วงบริษัทยูโนแคลผ่านเว็บไซต์และการจัดการประท้วงที่เกิดขึ้นหลายครั้งนับว่าได้ผลดี โดยเฉพาะหลังจากการประท้วงที่ใช้ชื่อว่า "3 วันเพื่อพม่า" (3 days for Burma)

⁷⁹ Free Burma Coalition, [UnocalLetter\[Online\]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/oil/letter1.html](http://UnocalLetter[Online]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/oil/letter1.html)[2006,October 12]

⁸⁰ Free Burma Coalition, [Media Tips\[Online\]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/oil/promote.html](http://Media Tips[Online]. Available from: www.ibiblio.org/freeburma/boycott/oil/promote.html)[2006,October 12]

ที่มีนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยกว่า 60 แห่งและผู้ใช้แรงงานอีกจำนวนมากเข้าร่วมซึ่งถือเป็นครั้งแรกที่นักศึกษาร่วมมือกับผู้ใช้แรงงานในสหรัฐอเมริกาต่อต้านบริษัทของสหรัฐที่ไปกระทำผิดนอกประเทศ⁸¹ นอกจากนี้การประท้วงครั้งต่อๆ มายังได้รับแรงสนับสนุนจากองค์กรอื่นๆ ในสหรัฐอเมริกาเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่น องค์กร Global Exchange และ American Anti-Slavery ซึ่งต่อต้านการใช้ทาสและการกดขี่ทาสเพื่อสร้างความยุติธรรมในสังคม ได้เข้ามาเสริมประเด็นการประท้วงว่าหากผู้บริโภคยังซื้อผลิตภัณฑ์ที่ผลิตในพม่าหรือผลิตโดยบริษัทยูนิแคลก็เท่ากับสนับสนุนการใช้แรงงานเยี่ยงทาสอันโหดร้าย⁸²

ในการประท้วงต่อการประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทยูนิแคลในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1996 ได้มีการใช้วิธีการใหม่ๆ อาทิ ครอบคร้วชาวพม่าหลายครอบคร้วที่อยู่ในสหรัฐอเมริกาใช้วิธีการผูกตัวติดรถขนน้ำมันของบริษัทยูนิแคลโดยแต่งชุดประจำชาติพม่าทำให้การประท้วงได้รับความสนใจจากคนทั่วไปอย่างมาก⁸³ แต่ที่สำคัญไปกว่านั้นคือ ได้มีองค์กรใหม่ๆ มาเข้าร่วมมากขึ้น เช่น องค์กร Oil, Chemical, and Atomic Workers Union (OCAW) ซึ่งเป็นองค์กรด้านแรงงานที่มีสมาชิกในสหรัฐอเมริกากว่า 90,000 คน ได้ร่วมเรียกร้องให้ผู้บริหารบริษัทฯ ให้คำอธิบายที่ชัดเจนเกี่ยวกับข้อหาการฟอกเงินจากการค้ายาเสพติดร่วมกับรัฐบาลพม่า⁸⁴ นอกจากนี้ยังมีองค์กรศาสนา the Adrian Dominican Sisters ซึ่งมีหุ้นในบริษัทยูนิแคลกว่า 60,000 หุ้น ได้ส่งตัวแทนไปพูดในที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อขอให้บริษัทฯ ยุติการทำธุรกิจในพม่าโดยเร็ว องค์กรทางศาสนาและแรงงานที่ได้มาเป็นแรงเสริมนี้มาจากการติดต่อของ ERI และองค์กรอื่นๆ ที่ได้ส่งหลักฐานไปให้พิจารณาเพื่อขอความร่วมมือนั่นเอง⁸⁵ อย่างไรก็ตาม แม้จะเริ่มมีแรงกดดันในที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพิ่มขึ้น นาย John Imle ประธานบริษัทยูนิแคลและคณะผู้บริหารได้แก้อีกข้อกล่าวหาต่อที่ประชุมผู้ถือหุ้นว่าบริษัทยูนิแคลไม่เคยละเมิดสิทธิมนุษยชน และถ้าบริษัทออกจากพม่าผู้ถือหุ้นก็จะเป็นผู้เสียประโยชน์และบริษัทอื่นจะเข้าไปทำโครงการยาดานาแทนบริษัทยูนิแคลแน่นอน⁸⁶ นอกจากนี้ผู้บริหารบริษัทฯ ยังส่งจดหมายหาสื่อมวลชนแขนงต่างๆ และเจ้าของสถานีบริการน้ำมันทุกแห่ง

⁸¹ Oil Workers Join hands with Student[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archive/199704/msg00267.html>[2006,October 12]

⁸² Dan Beeton, Free Burma: No Dollars for Dictators[Online]. Available from: <http://www.warresisters.org/nva0103-2.htm>[2006,November 1]

⁸³ Mark Westlund, Burmese-American block Unocal truck to protest company's pipeline project[Online]. Available from: <http://forest.org/archive/asia/burmaact.htm>[2006,October 14]

⁸⁴ PROJECT underground, Burma oil on the boil[Online]. Available from: <http://www.moles.org/ProjectUnderground/drillbits/1215/96121501/html>[2006,October 12]

⁸⁵ Total Info/addresses[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archive/199704/msg00138.html>[2006,October 30]

⁸⁶ Statement of Adelle Lutz at Unocal[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archive/199605/msg00346.html>[2006,October 12]

เพื่อชี้แจงว่าไม่มีอะไรเกิดขึ้นกับโครงการในพม่า⁸⁷

อย่างไรก็ตาม ดูเหมือนว่าฝ่าย NGO เริ่มเป็นฝ่ายมีชัยชนะทางสังคมเหนือบริษัทยูโนแคล เพราะในที่สุดการรณรงค์ให้ผู้บริโภคร่วมกันคว่ำบาตรบริษัทยูโนแคลโดยเลิกอุดหนุนน้ำมันของบริษัท ก็ได้ผล จำนวนผู้บริโภคที่ซื้อน้ำมันและเข้ารับบริการจากสถานีบริการน้ำมันของบริษัทยูโนแคลลดลงอย่างรวดเร็วจนส่งผลกระทบต่อธุรกิจขายปลีกและผลประกอบการของบริษัทถึงกับทำให้บริษัทต้องตัดสินใจขายสถานีบริการน้ำมัน Union 76 และโรงกลั่นน้ำมันพร้อมสิทธิในการจัดการกิจการทั้งหมดให้แก่บริษัทน้ำมัน Tosco⁸⁸ เพื่อยุติแรงกดดันจากผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกาให้เร็วที่สุด⁸⁹ จากนั้นบริษัทยูโนแคลได้ย้ายฐานการผลิตเกือบทั้งหมดมายังประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภูมิภาคอื่นๆแทน⁹⁰ บริษัทยูโนแคลในขณะนั้นถึงกับถูกสื่อบางแห่งว่าเป็นบริษัทไร้สัญชาติที่ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนอีกต่อไป แต่บริษัทก็ออกประกาศทันทีเช่นกันว่าการที่บริษัทขายธุรกิจ在美国รัฐทั้งไม่ได้เป็นเพราะจะหลีกเลี่ยงแรงกดดันของสังคม แต่เป็นเพราะบริษัทกำลังจะกลายเป็นผู้เล่นสำคัญ (Key player) ที่จะมาช่วยรัฐบาลของประเทศที่ยากจนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้พัฒนาเศรษฐกิจและการเมืองให้มั่นคง แล้วบริษัทจึงจะยกระดับเป็นบริษัทระดับโลกต่อไปในอนาคต⁹¹

การที่บริษัทยูโนแคลตัดสินใจขายกิจการค้าปลีกทั้งนี้ถือเป็นผลสำเร็จที่ชัดเจนของความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ทั้งที่เกี่ยวกับเรื่องพม่าโดยตรงและไม่เกี่ยวข้องโดยตรง⁹² ทำให้พลเมืองของสหรัฐอเมริกาได้ตระหนักในสิ่งที่ไม่เคยรับรู้มาก่อนและเกิดความตื่นตัวมากขึ้นเรื่อยๆ จนกลายเป็นแรงกดดันที่เข้มข้น⁹³ วิธีการรณรงค์โดยการประท้วงในที่สาธารณะโดยมีจุดประสงค์ให้กระทบต่อธุรกิจของบริษัทฯจัดเป็นการเผชิญหน้าโดยตรง (Direct confrontation) รูปแบบหนึ่งซึ่งมีข้อดีคือสร้างจุดสนใจให้สื่อและทำให้เกิดการทำลายต่อชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของบริษัทได้มาก

⁸⁷ Unocal Fact Sheet: The Human Rights pipeline in Burma[Online]. Available from: <http://www.ibiblio.org/freeburma/boycott/oil/unocalfactsheet.txt>[2006,June 16]

⁸⁸ Free Burma Coalition, Unocal: Making a killing in Burma[Online]. Available from: http://www.thirdworldtraveler.com/Oil_watch/Unocal_MakingKillingBurma.html[2006,May 3]

⁸⁹ การขายกิจการในสหรัฐทั้งโดยทันทีทันใดทำให้คนงานของบริษัทได้รับผลกระทบ กล่าวคือ บริษัทไล่คนงานออกทั้งหมดไม่เว้นแม้แต่คนงานที่เจ็บป่วยจากอุบัติเหตุและสารเคมีรั่วโดยไม่ให้ค่าชดเชยแต่อย่างใด นอกจากนี้ ในปีเดียวกันนี้บริษัทยูโนแคลยังทำสารเคมีรั่วในทะเลนอกชายฝั่งมลรัฐแคลิฟอร์เนียจนถูกขนานนามว่าเป็นบริษัทที่แย่ที่สุดบริษัทหนึ่งในยุค 1990

⁹⁰ ประเทศอัฟกานิสถานเป็นประเทศหนึ่งที่บริษัทยูโนแคลต้องการย้ายฐานการผลิตเข้าไปโดยอ้างประสบการณ์ในพม่าว่าจะช่วยพัฒนาประเทศที่รับการลงทุนได้ แต่ก็ต้องล้มเลิกโครงการไปเพราะถูกต่อต้านจากหลายองค์กรทั้งภายในและนอกสหรัฐอเมริกาอย่างหนัก

⁹¹ Unocal, Another side to economic development[Online]. Available from: <http://www.Unocal.com/pep/pepintro.htm>[2006,May 20]

⁹² Unocal[Online]. Available from: <http://www.marinerthai.com/webboard4/view.php?NO=812>[2006,June 14]

⁹³ Ingrid J. Tamn, "Dangerous Appetite: Human Rights Activism and Conflict Commodities," in *Human Rights Watch Quarterly* 26, No. 3 (2004).

ในจุดนี้ แม้การประท้วงไม่ให้ซื้อสินค้าของบริษัทจะไม่ได้มีผลต่อยอดขายของบริษัทในทันทีทันใด แต่จะกระทบต่อความนิยมในตัวสินค้า (Brand loyalty) ในระยะยาว⁹⁴ โดยเฉพาะกรณีการรณรงค์ประท้วงบริษัทยูโนแคลในประเทศสหรัฐอเมริกาถือว่ามีความเหมาะสม เนื่องจากสหรัฐอเมริกาแม้จะมีประชากรร้อยละ 4 ของโลก แต่ก็ใช้น้ำมันถึงร้อยละ 25 หรือราว 1 ใน 4 ของโลก จึงหมายความว่าประชากรสหรัฐฯ เป็นผู้บริโภคน้ำมันที่สำคัญ⁹⁵ ดังนั้นการรณรงค์ที่ประสบความสำเร็จจึงมีผลต่อบริษัทฯ มาก ดังที่โฆษกของบริษัทยูโนแคลเองเคยกล่าวไว้ครั้งหนึ่งว่า บริษัทฯ ไม่เคยคาดคิดมาก่อนเลยว่าการลงทุนในพม่าจะถูกต่อต้านจากผู้บริโภคในสหรัฐอเมริกา ได้มากขนาดนี้ เพราะแม้แต่บริษัทน้ำมันอย่างบริษัทยูโนแคลที่ไม่ได้พึ่งพาการขายสินค้าให้ตลาดทั่วไปมากนักก็ยังสามารถได้รับผลกระทบจากการต่อต้านที่เกิดจากการรวมตัวขององค์กร NGO และผู้บริโภคอย่างไม่น่าเชื่อ⁹⁶

5.6 การผลักดันปัญหาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม

หลังจากองค์กรภาคประชาสังคมกดดันบริษัทยูโนแคลด้วยวิธีการต่างๆจนเริ่มปรากฏผล ในปลายปี ค.ศ.1996 พวกเขาจึงมีความพร้อมที่จะนำเรื่องเข้าสู่ศาลสหรัฐฯ เพื่อดำเนินการฟ้องร้องบริษัทยูโนแคล⁹⁷ โดยวันที่ 3 กันยายน ค.ศ.1996 FTUB, NCGUB และ ILRF ซึ่งได้รับความร่วมมือจากสำนักงานกฎหมายของนาย Cristobal Bonifaz นักกฎหมายอิสระที่อาสาสมัครมาช่วยทำคดี นักวิชาการ นักสิ่งแวดล้อม และข้าราชการที่ปฏิบัติงานในหลายหน่วยงานของมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่เป็นเพื่อนหรือคนรู้จักกับ ILRF⁹⁸ ได้นำชาวบ้านชนกลุ่มน้อยที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนจากการ

⁹⁴ เอก ตั้งทรัพย์วัฒนา, โลกาภิวัตน์ บริษัทข้ามชาติ และความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท, หน้า 92-93.

⁹⁴ Ingrid J. Tamn, "Dangerous Appetite: Human Rights Activism and Conflict Commodities," in *Human Rights Watch Quarterly* 26, No. 3 (2004).

⁹⁵ C.E.K., The hidden cost of investments: Playing politics[Online]. Available from: <http://www.burmaissues.org/En/Newsletter/BINews1996-10.php>[2006, August 27]

⁹⁶ PROJECT underground, Burma oil on the boil[Online]. Available from: <http://www.moles.org/ProjectUnderground/drillbits/1215/96121501/html>[2006, October 12]

⁹⁷ สาเหตุที่องค์กร NGO ใช้เวลานานกว่าที่จะนำชาวพม่ามาฟ้องร้องบริษัทในศาลสหรัฐฯ เป็นเพราะต้องใช้เวลารวบรวมหลักฐาน และยังคงใช้เวลาสร้างความมั่นใจในเรื่องความปลอดภัยให้โจทก์ด้วย และหลังจากการฟ้องร้องทุกอย่างองค์กรยังต้องช่วยดูแลความปลอดภัยให้โจทก์ที่เดินทางกลับมาประเทศไทยระหว่างรอการไต่สวนด้วย นอกจากนี้อุปสรรคอีกประการหนึ่งที่ทำให้การฟ้องร้องล่าช้าก็เพราะ NGO ในสหรัฐอเมริกาขาดข้อมูล แต่กรณีนี้เมื่อได้รับความร่วมมือจาก NGO ด้านพม่าจึงมีข้อมูลพร้อมในการฟ้องร้องได้ภายในเวลาไม่กี่ปี ซึ่งนับว่าเร็วพอสมควรแล้ว

⁹⁸ Cristobal Bonifaz เป็นนักกฎหมายมือดีคนหนึ่งของสหรัฐอเมริกาที่มาช่วยดำเนินการฟ้องร้องบริษัทยูโนแคลได้ เพราะ John Bonifaz ซึ่งเป็นบุตรชายของเขามีความสัมพันธ์กับสมาชิกของสหภาพแรงงานแห่งสหภาพพม่า (FTUB) ดังที่กล่าวไปแล้วในตอนต้น นอกจากทนายที่กล่าวมา ยังมี Kellye Testy นักวิชาการด้านบริษัทชั้นนำของสหรัฐอเมริกา, Julie Sapphire ผู้เชี่ยวชาญด้านกระบวนการศาล ทั้งสองเป็นศาสตราจารย์ประจำ Seattle Law School ที่ชื่นชมการต่อสู้ของ NGO จึงเสนอมาช่วยอุทธรณ์ให้คดี เพราะมีความเห็นตรงกันว่าจะไม่ยอมให้บริษัทฯ และผู้บริหารที่รับเงินอยู่ในสหรัฐอเมริกาอดพ้นจากความผิดได้

สร้างท่อก๊าซยาดานาทั้งหมด 4 คน เป็นโจทก์ยื่นฟ้องบริษัทยูโนแคลต่อศาลชั้นต้นของสหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (U.S. Federal district court in California)⁹⁹ เพื่อขอให้ศาลชั้นต้นของสหรัฐอเมริกาบังคับห้ามไม่ให้บริษัทยูโนแคลดำเนินการใดๆ ในโครงการยาดานาอีกต่อไป คดีนี้มีชื่อว่าคดี "Roe v Unocal"¹⁰⁰

จากนั้นต่อมาอีก 1 เดือน NGO อีกกลุ่มหนึ่ง คือ ERI, ศูนย์พิทักษ์สิทธิตามรัฐธรรมนูญสหรัฐฯ (Center for Constitutional Rights-CCR), สำนักงานกฎหมาย Hadsell & Stormer ของ Paul Hoffman¹⁰¹ และนักกฎหมายชื่อดังอีกหลายคนของสหรัฐอเมริกาเช่น Dan Stormer, Judith Chomsky ได้นำโจทก์ทั้งหมด 15 คน ซึ่งในจำนวน 15 คนนี้เป็นชาวพม่า 14 คน (เป็นชาย 11 คน หญิง 3 คน) และเป็นชาวพม่าที่อยู่อาศัยในสหรัฐอเมริกาอีก 1 คนคือนาง Louisa Benson¹⁰² ขึ้นฟ้องร้องต่อศาลเดียวกันในวันที่ 3 ตุลาคม ค.ศ. 1996 โจทก์ทั้ง 15 คนฟ้องร้องบริษัทยูโนแคล, ผู้บริหารบริษัทยูโนแคลคือนาย John Imle และนาย Roger C. Beach, บริษัทน้ำมันและก๊าซแห่งสหภาพพม่า (MOGE) และรัฐบาลพม่า ในนามตนเองทั้ง 15 คน และในนามผู้ได้รับผลกระทบในเขตท่อก๊าซยาดานาทั้งหมด มีข้อกล่าวหาบริษัทฯ รวม 18 ข้อหา ซึ่งข้อกล่าวหาทั้งหมดเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นจากการก่อสร้างท่อก๊าซและจากการที่บริษัทจ้างทหารให้รักษาความปลอดภัยท่อก๊าซ โจทก์ทั้ง 15 คนขอให้ศาลอนุญาตให้มีการไต่สวนคดีโดยคณะลูกขุน (Jury) เพื่อสั่งให้บริษัทยูโนแคลยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตและให้ชดเชยค่าเสียหายที่เกิดขึ้นต่อชาวบ้านในพื้นที่ทั้งหมด คดีนี้ใช้ชื่อว่าคดี "Doe v Unocal"

ได้ในขณะที่คนพม่ากำลังลำบาก แต่คนพม่าจากชนบทที่ห่างไกลจะสู้กับบรรษัทขนาดใหญ่ได้ก็ต้องได้รับการช่วยเหลือด้วยจึงพอจะเห็นทางสำเร็จ

⁹⁹ เหตุที่เรียกว่าศาลชั้นต้นของสหรัฐอเมริกาในแคลิฟอร์เนียเป็นเพราะทุกมลรัฐของสหรัฐอเมริกามีศาลชั้นต้น (U.S. Federal district court) อยู่อย่างน้อย 1 ศาล

¹⁰⁰ การใช้ชื่อโจทก์ผู้ฟ้องร้องในคดีใดๆ ว่า Doe หรือ Roe นั้น ก็คล้ายกับการใช้นามแฝงในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อปกป้องชื่อจริงของโจทก์และศาลจะอนุญาตให้ใช้ได้เมื่อโจทก์อาจตกอยู่ในอันตรายจริง

¹⁰¹ Paul Hoffman เป็นนักกฎหมายที่มีชื่อเสียงของสหรัฐ และยังคงดำรงตำแหน่งเป็นประธานองค์กรนิรโทษกรรมสากลในสหรัฐ (Amnesty international U.S.A.) ด้วย Hoffman เสนอมาให้ความช่วยเหลือในการฟ้องร้องทางกฎหมายกับบริษัทในฐานะตัวแทนชาวพม่าที่ไม่มีทางสู้

¹⁰² นาง Louisa Benson เป็นชาวพม่าที่เคยมาศึกษาในมหาวิทยาลัย Boston สหรัฐอเมริกา และยังเป็นอดีตนางงามพม่าด้วย สามีของเธอซึ่งเป็นผู้นำทหารกะเหรี่ยงถูกสังหารโดยทหารพม่าในปี ค.ศ. 1960 หลังจากนั้นเธอได้หนีเข้าป่าพร้อมทหารกะเหรี่ยงและต่อต้านรัฐบาลพม่าอยู่ระยะหนึ่ง ต่อมาเธอได้รับการติดต่อจากเพื่อนที่มหาวิทยาลัยให้ย้ายมาอยู่สหรัฐอเมริกา Benson จึงได้ย้ายมาอยู่แคลิฟอร์เนียและแต่งงานมีครอบครัว Benson เป็นตัวแทนของ KNU เป็นผู้นำในการตั้งองค์กร Burma Forum ในสหรัฐอเมริกา เพื่อช่วยเหลือชาวกะเหรี่ยงที่ยังคงถูกกดขี่ในพม่า และปัจจุบัน Benson ได้เป็นพลเมือง (citizen) ของสหรัฐอเมริกาแล้ว ด้วยความพยายามต่อสู้กับบริษัทยูโนแคลของ Benson และ Burma Forum ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 ทำให้องค์กร Earthrights International สนใจในการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของเธอ และขอให้เธอร่วมเป็นหนึ่งในโจทก์ยื่นฟ้องบริษัทยูโนแคลด้วย เพราะสถานภาพของเธอ ทั้งในฐานะอดีตนางงามและผู้อาศัยในพม่า ที่ทำงานในสหรัฐอเมริกามานานจะช่วยดึงดูดความสนใจของคดีต่อสาธารณชนได้มากขึ้น ซึ่งกฎหมายแคลิฟอร์เนียก็อนุญาตให้เธอยื่นฟ้องได้แม้จะไม่ใช่ผู้ที่ถูกละเมิดสิทธิเองก็ตาม คำขอขององค์กร Earthrights International ได้รับความร่วมมือจากเธอเป็นอย่างดีเพราะเธอเองก็จับตาดูบริษัทยูโนแคลมาตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1990 แล้ว

ทั้งคดี Roe และคดี Doe องค์การ NGO ฟ้องร้องภายใต้กฎหมายเดียวกันคือ กฎหมาย - ละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าว (Alien Torture Claim Act-ATCA)¹⁰³ โดยระบุชัดเจนว่าบริษัท ยูโนคาลละเมิดกฎหมายและอนุสัญญาระหว่างประเทศอีกหลายฉบับ เช่น กฎบัตรสหประชาชาติ, ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ฯลฯ ทั้ง 2 คดีอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของผู้พิพากษาคน เดียวกันคือนาย Richard Paez การฟ้องร้องบริษัทยูโนคาลในครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกที่บริษัทของ สหรัฐถูกฟ้องร้องในประเทศของตน โดยโจทก์ที่เป็นกลุ่มคนภายนอกสหรัฐ¹⁰⁴ โจทก์ทั้งหมดเป็น ชาวบ้านพม่าและชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามป่าเขาที่ไร้ทางต่อสู้ แต่บัดนี้ทุกคนได้มายื่นเรื่องร้องทุกข์ต่อ ศาลกลางเมืองใหญ่ระดับโลกได้ก็เพราะความช่วยเหลือจากทุกองค์กรที่มีความร่วมมือกันเป็น เครือข่ายข้ามชาติ การฟ้องร้องครั้งนี้นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะแม้ว่าการฟ้องร้องจะเป็นเพียง อีกช่องทางหนึ่งที่ยังไม่อาจคาดเดาผลสรุปได้และยังต้องใช้เวลาในการดำเนินการอีกยาวนาน แต่ การที่ NGO ผลักดันเรื่องเข้าสู่ศาลสหรัฐอเมริกาก็ทำให้โลกได้รับรู้เรื่องการต่อต้านพฤติกรรมของ บริษัทยูโนคาลอย่างกว้างขวางและชัดเจนที่สุด

บริษัทยูโนคาลปฏิเสธข้อกล่าวหาของทั้ง 2 คดี เนื่องจากโครงการที่บริษัททำ ไม่มีชาว พม่าถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ว่าจะโดยการบังคับใช้แรงงานหรืออื่นใดแม้แต่คนเดียว การละเมิด สิทธิมนุษยชนที่องค์กร NGO กล่าวหาหากมีจริงก็ต้องเกิดขึ้นนอกพื้นที่โครงการยาดานาแน่ ซึ่งถ้า ที่เกิดเหตุเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้อยู่ในบริเวณที่สร้างท่อก๊าซก็ต้องเป็นการกระทำของทหารพม่า บริษัทไม่ จำเป็นต้องรับผิดชอบ บริษัทฯไม่เคยมีความสัมพันธ์กับรัฐบาลพม่า และบริษัทยังมีฐานะเป็น บริษัทพลังงานระดับโลกที่ไม่ควรต้องมาสนใจเรื่องเช่นนี้ บริษัทฯยืนยันโครงการท่อก๊าซยาดานา ช่วยให้ทุกคนได้งานทำดีและมีแต่สร้างประโยชน์ให้ท้องถิ่น¹⁰⁵ ยิ่งไปกว่านั้นสิ่งที่ทำให้บริษัทฯ ยอมรับข้อกล่าวหาไม่ได้คือ องค์การ NGO ที่กล่าวหาบริษัททั้งหมดมีแต่ข้อมูลที่เชื่อถือไม่ได้เพราะ NGO เข้าไปในพื้นที่ไม่ได้ ข้อมูลทั้งหมดเป็นการคาดเดาเอาเอง หลังจากการออกมาตอบโต้ของ

¹⁰³ กฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าว (ATCA) เป็นกฎหมายที่ผ่านการเห็นชอบของรัฐบาลสหรัฐในสมัย ประธานาธิบดีจอร์จ วอชิงตันในปี ค.ศ.1789 โดยมีจุดประสงค์ดั้งเดิมคือใช้ปกป้องความปลอดภัยของนักการทูตสหรัฐที่ต้องออกไป ปฏิบัติงานนอกประเทศ และใช้เพื่อปราบปรามโจรสลัดนอกน่านน้ำสหรัฐที่โจมตีเรือของสหรัฐ กฎหมายฉบับนี้จัดเป็นกฎหมายที่ เก่าแก่มากจนนักกฎหมายเองยังไม่รู้ว่าจะนำมาใช้อะไรได้บ้าง แต่องค์กร NGO ที่ร่วมกันดำเนินคดีกับบริษัทยูโนคาลก็ศึกษาจน พบว่า กฎหมายฉบับนี้ระบุเงื่อนไขในการฟ้องคดีต่อศาลสหรัฐ (U.S. Federal District court) ไว้ 3 ประการคือ

- 1.คนต่างชาติเป็นผู้ฟ้องร้อง (An alien sues)
- 2.ฟ้องร้องเรื่องการถูกทรมานเท่านั้น (For a torture)
- 3.การทรมานที่เกิดขึ้นต้องละเมิดกฎหมายสหรัฐหรือกฎหมาย/สนธิสัญญาระหว่างประเทศที่สหรัฐอเมริกายอมรับ

สัตยาบัน (Committed in violation of US laws or International laws)

¹⁰⁴ เดิมกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวใช้กับการฟ้องปัจเจกบุคคลที่กระทำความผิดตามที่กฎหมายฉบับนี้ ระบุไว้ แต่คดีบริษัทยูโนคาลเป็นคดีแรกที่กลุ่ม NGO ใช้กฎหมายนี้ฟ้องร้องบริษัทข้ามชาติ จนทำให้เกิดคดีในลักษณะเดียวกัน ตามมาอีกมากมาย

¹⁰⁵ Kai Sandvig, Local Activists Fight Unocal Abroad[Online]. Available from: file://G:\unocal\Local Activists Fight Unocal Abroad (February 12,2004).htm[2006,September 15]

สำนักงานใหญ่บริษัทยูโนแคลในสหรัฐอเมริกาไม่นาน บริษัทยูโนแคลสาขาสิงคโปร์ก็ออกมาแถลง ย้ำอีกว่า การบังคับใช้แรงงานชาวบ้านในโครงการยาดานาไม่เคยเกิดขึ้น ชาวบ้านทุกคนเต็มใจมาสมัครงานเองและได้เงินค่าจ้างสูงกว่ามาตรฐานทุกคน ส่วนการบังคับย้ายถิ่นฐานก็ไม่เคยเกิดขึ้นกับหมู่บ้านโดแม้แต่แห่งเดียว ยูโนแคลจึงมีความเห็นว่าศาลสหรัฐฯ ไม่ควรรับฟ้อง 2 คดีนี้¹⁰⁶ อย่างไรก็ตาม ศาลชั้นต้นสหรัฐฯ ในแคลิฟอร์เนียก็ไม่ได้ทำตามที่บริษัทยูโนแคลต้องการเพราะจากการตรวจสอบหลักฐานเบื้องต้นศาลพบว่าโจทก์ทั้ง 2 คดีสามารถแสดงให้ศาลเห็นได้ในเบื้องต้นว่าบริษัทอาจมีส่วนรู้เห็นในความผิดที่ถูกล่าวธา

ต่อมาในปี ค.ศ.1997 ศาลชั้นต้นของสหรัฐฯ ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียก็เริ่มพิจารณาคดีความ ทั้ง 2 คดี โดยพิจารณาแยกกัน ดังนั้น คดีแรกคือคดี Roe v Unocal ศาลไม่อนุญาตให้รัฐบาลผสมแห่งสหภาพพม่า (NCGUB) ยื่นฟ้องในฐานะโจทก์ เพราะรัฐบาลผสมแห่งสหภาพพม่าไม่ใช่รัฐบาลของรัฐอธิปไตยที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาประกาศรับรอง ศาลจึงไม่อาจรับรองรัฐบาลผสมแห่งสหภาพพม่าในฐานะโจทก์ของคดีความได้ ส่วนโจทก์ที่เหลือศาลยังคงให้การรับรองและสามารถยื่นฟ้องคดีได้อยู่ ในอีกคดีหนึ่ง คือคดี Doe v Unocal บริษัทยูโนแคลได้พยายามปกป้องรัฐบาลพม่า โดยจ้างทนายความหลายคนมาช่วยทำคดี ที่สำคัญคือ นาย Daniel Petrocelli จากบริษัทกฎหมาย O'Melvery & Myers¹⁰⁷ ซึ่งได้ยกกฎหมาย Foreign Sovereign Immunity Act (FSIA)¹⁰⁸ ขึ้นมาอ้างกับศาลว่าศาลสหรัฐฯ จะเอาผิดรัฐบาลพม่าและบริษัทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติแห่งสหภาพพม่าไม่ได้¹⁰⁹ ซึ่งโจทก์ไม่สามารถโต้แย้งได้ รัฐบาลพม่าและบริษัทน้ำมันและก๊าซธรรมชาติแห่งสหภาพพม่าจึงหลุดพ้นจากคดี จากนั้น ศาลจึงพิจารณาต่อว่าในทั้ง 2 คดี โจทก์สามารถฟ้องร้องจำเลยที่เหลือคือบริษัทยูโนแคลภายใต้กฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวได้หรือไม่ เนื่องจากในอดีตศาลที่เคยรับผิดชอบคดีที่ฟ้องร้องภายใต้กฎหมายฉบับนี้ไม่เคยพบกรณีที่จำเลยเป็นบริษัทมาก่อน แต่โจทก์คือทนายและองค์กร NGO ก็สามารถชี้ให้ศาลเห็นได้ว่าบริษัทยูโนแคลน่าจะมีส่วนร่วมในการกระทำผิดซึ่งเท่ากับการค้าหาสหรือกระทั่งการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ และกฎหมายนี้ก็มิได้บัญญัติว่าผู้ที่ถูกฟ้องร้องได้ต้องเป็นปัจเจกบุคคลหรือรัฐเท่านั้น บริษัทจึงต้องรับผิดชอบหากทำผิดจริง ศาลเห็นด้วยกับเหตุผลของฝ่ายโจทก์ว่าศาลฯ สามารถรับฟ้องบริษัทยูโนแคลในฐานะจำเลยได้เพราะการรับฟ้องบริษัทยูโนแคลไม่ขัดต่อกฎหมายฉบับใดของสหรัฐอเมริกา เมื่อศาลมีความเห็นเช่นนี้ บริษัทยูโนแคลจึงพยายามชักจูงศาลว่า คดีนี้เป็นเพียงการที่คนกลุ่มหนึ่งเข้ามาใช้กระบวนการยุติธรรมเพื่อหวังผลทางธุรกิจและการเมือง ผู้ฟ้องร้องเป็นคนสัญชาติพม่า ไม่ใช่

¹⁰⁶ Jeremy Smith, *Tortured Soul*[Online]. Available from: http://www.theecologist.org/archive_detail.asp?content_id=296[2006, November 2]

¹⁰⁷ William Baue, *Does Supreme Court Validation of Alien Tort Claims Act Apply to Corporations?*[Online]. Available from: <http://www.socialfunds.com/news/article.cgi/article1458.html>[2006, December 15]

¹⁰⁸ กฎหมายนี้ระบุว่าศาลสหรัฐฯ ไม่มีอำนาจตัดสินการกระทำของรัฐบาลและ/หรือหน่วยงานของรัฐบาลอื่นได้

¹⁰⁹ Carlyn Carey, *Unocal Corporation*[Online]. Available from: http://www.wcl.american.edu/hrbrief/v7i1/uno_cal.htm[2006, June 15]

สัญญาสหรัฐอเมริกา และบริษัทก็เป็นเพียงผู้ร่วมลงทุน ไม่ใช่ผู้กระทำผิด ข้อกล่าวหาขององค์กร NGO จึงไม่มีอะไรมากไปกว่าบริษัททำธุรกิจใหม่มา ศาลฯ จะรับฟ้องได้อย่างไร¹¹⁰

อย่างไรก็ตาม ศาลไม่เห็นด้วยกับเหตุผลของบริษัทยูนิแคลและระบุว่าเอกสารที่ฝ่ายโจทก์ยื่นมีการเก็บข้อมูลมาดีมาก ศาลจึงเชื่อว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการยานาจริง และบริษัทยูนิแคลก็อาจมีส่วนรู้เห็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวพม่าในโครงการท่อก๊าซ ซึ่งถ้าเป็นจริงก็เท่ากับบริษัทยูนิแคลทำผิดข้อหาบังคับใช้แรงงานซึ่งเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายระหว่างประเทศ บริษัทยูนิแคลอ้างต่อไปว่าหากศาลยอมให้บริษัทถูกฟ้องร้องได้ก็อาจส่งผลกระทบต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา ในประเด็นนี้ องค์กร NGO ได้แย้งบริษัทโดยพยายามให้เหตุผลกับศาลว่า การที่ศาลรับฟ้องคดีนี้ไม่มีทางขัดต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา มีแต่จะช่วยส่งเสริมนโยบายต่างประเทศด้านสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลสหรัฐฯ เสียด้วยซ้ำ ศาลเห็นด้วยกับเหตุผลของฝ่าย NGO และศาลได้เชิญตัวแทนกระทรวงต่างประเทศสหรัฐอเมริกาสอบถามอีกครั้งหนึ่งด้วยว่าหากศาลรับฟ้องคดีบริษัทยูนิแคลนี้จะกระทบความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา-พม่าหรือไม่ ซึ่งตัวแทนจากกระทรวงต่างประเทศได้ตอบศาลว่าการฟ้องร้องบริษัทไม่เกี่ยวอะไรกับนโยบายต่างประเทศ¹¹¹ ศาลจึงเห็นควรให้ประทับรับฟ้องทั้ง 2 คดีเพราะคดีมีมูลและยังประกาศว่าบริษัทยูนิแคลอาจต้องรับผิดชอบหากโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าบริษัทฯ มีส่วนร่วมกระทำ ความผิดจริง¹¹²

การที่ศาลสหรัฐในมลรัฐแคลิฟอร์เนียยอมรับหลักฐานของ NGO และไม่ยอมยุติคดีตามที่บริษัทต้องการถือว่ามีผลสำคัญมาก เพราะหมายถึงบริษัทยูนิแคลจะต้องเผชิญแรงกดดันทางกฎหมายเพิ่มขึ้นอีกทางหนึ่งจากเดิมที่ถูกกดดันหลายทางอยู่แล้ว ทำให้ในปี 1997 บริษัทยูนิแคลกลายเป็นบริษัทข้ามชาติที่ทำโครงการที่ถูกต่อต้านมากที่สุดในโลก

5.7 มาตรการตอบโต้ของบริษัทยูนิแคล

เมื่อบริษัทยูนิแคลอยู่ในสถานะที่เสียเปรียบเพราะแรงกดดันหลายทางอีกทั้งศาลสหรัฐยังยอมประทับรับฟ้องคดีความ บริษัทยูนิแคลจึงไม่อาจอยู่นิ่งเฉยได้ และเริ่มวางแผนกู้ชื่อเสียงและภาพพจน์ของบริษัทกลับคืนมา บริษัทยูนิแคลได้ติดต่อนักสิทธิมนุษยชนชาวบังกลาเทศที่มีชื่อเสียงระดับโลก 2 คน คือ R.W. Timm และ K.M. Subhan ให้เดินทางไปเยี่ยมชมและตรวจ

¹¹⁰ Bella English, *Katie Redford's pipe dream*[Online]. Available from: http://www.boston.com/news/globe/living/articles/2003/10/22/katie_redfords_pipe_dream/[2006, November 2]

¹¹¹ Michael J. O'Donnell, *A turn for the worse: Foreign relations, corporate human rights abuse, and the courts*[Online]. Available from: www.bc.edu/schools/law/lawreviews/meta-elements/journals/bctwj/24_1/11_TXT.htm - 99k -[2006, November 2]

¹¹² Terry Collingworth, *The Key Human Rights Challenge: Developing Enforcement Mechanisms* [Online]. Available from: <http://www.law.harvard.edu/students/orgs/hrj/iss15/collingworth.shtml>[2006, September 10]

สภาพสิทธิมนุษยชนในโครงการยาดานาเป็นเวลา 5 วัน โดยตลอดการเดินทางรัฐบาลพม่าจัดล่ามของรัฐบาลให้ร่วมเดินทางไปด้วย ภายหลังเหตุการณ์ดังกล่าว บริษัทยูโนแคลได้ออกรายงานว่าข้อสรุปของผู้ตรวจสอบด้านสิทธิมนุษยชนทั้งสองคนออกมาตรงกันคือ ไม่พบว่ามีกรณีละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นกับชาวบ้านที่อยู่ตามแนวท่อก๊าซเลยสักคน¹¹³ จากนั้นบริษัทยูโนแคลยังจัดทำใบปลิวขึ้นมาแจกจ่ายไปทั่วโดยอ้างรายงานฉบับดังกล่าวว่า ผู้ตรวจสอบที่เป็นกลางชี้ชัดว่าโครงการยาดานาเป็นโครงการที่ดีไม่ได้มีปัญหาอย่างที่องค์กร NGO กล่าวอ้างเลย¹¹⁴ ความเข้าใจผิดทั้งหมดเป็นเพราะองค์กร NGO ทั้งหลายสงสัยทุกอย่างในพม่าไปเอง ซึ่งต่อมารายงานนี้ก็ถูกบริษัท ยกขึ้นมาอ้างอยู่เป็นประจำ¹¹⁵ นอกจากนี้ บริษัทยังปรับกลวิธีใหม่ในการกู่ภาพลักษณ์ของบริษัทหากลบคืนมาโดยประสานกับรัฐบาลพม่าเพื่อขอให้รัฐบาลพม่าอนุญาตให้ NGO ทั่วประเทศบางองค์กร เช่น องค์กรหมอไร้พรมแดน เข้าไปในพื้นที่ชั่วคราวเพื่อแจกจ่ายยาและเวชภัณฑ์ให้ชาวบ้าน แล้วบริษัท จึงประกาศว่าโครงการยาดานามี NGO ที่เชื่อถือได้ร่วมรู้เห็นเป็นพยาน¹¹⁶

จากนั้น บริษัทยูโนแคลก็ไม่รอช้าที่จะเริ่มทำโครงการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม (Socio-economic program) ให้แก่ชาวบ้านที่อยู่อาศัยตามแนวท่อก๊าซ บริษัทฯ เริ่มก่อสร้างโรงพยาบาล โรงเรียน โครงสร้างพื้นฐาน ให้ทุนพัฒนาการเกษตรและปศุสัตว์ โดยจัดหาพันธุ์พืชและสัตว์เศรษฐกิจ เช่น สุกรและโค ให้ชาวบ้านปลูกหรือเลี้ยงเพื่อยังชีพ¹¹⁷ เมื่อโครงการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมเริ่มมีความคืบหน้า บริษัทยูโนแคลจ้างบริษัท Edelman Worldwide ซึ่งเป็นบริษัทด้านการประชาสัมพันธ์ชื่อดังให้เขียนเรื่องราวดี ๆ เกี่ยวกับบริษัทและโครงการในพม่าส่งไปให้สื่อมวลชนและนักวิชาการให้ทั่ว และบริษัทฯยังได้สร้างเว็บไซต์เพื่อประชาสัมพันธ์ให้เห็นว่าโครงการยาดานามีข้อดีอย่างไรบ้าง¹¹⁸ ตัวอย่างเช่น ในเว็บไซต์ www.unocal.com ระบุว่าโครงการยาดานามีแต่ให้ประโยชน์กลับสู่สังคมท้องถิ่น การบังคับใช้แรงงานที่บริษัทฯถูกกล่าวหาเป็นความเข้าใจผิดของ NGO เพราะบริษัทฯไม่เคยขอให้รัฐบาลพม่าจัดหาแรงงานให้อีกทั้งยังพยายามขอให้รัฐบาลพม่าหยุดบังคับใช้แรงงานทั่วประเทศ ส่วนการคุ้มครองท่อก๊าซบริษัทฯ ก็ใช้เจ้าหน้าที่ของบริษัทฯ เอง ไม่เคยพึ่งพาทหารหรือรัฐบาลพม่าตามที่ถูกกล่าวหาเลย โครงการของบริษัทฯ จึง

¹¹³ Unocal, *The Yadana Humanitarian Report*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/report.htm>[2006, July 26]

¹¹⁴ National Coalition Government of the Union of Burma, Human Rights Documentation Unit, *Human Rights Yearbook 1998-1999*, p. 104.

¹¹⁵ *Ibid.*, p.59.

¹¹⁶ The Karen Human Rights Group, *Effects of the gas pipeline project*[Online]. Available from: <http://www.khrg.org/khrg96/khrg9621.html>[2006, July 29]

¹¹⁷ Unocal, *Improving lives in Myanmar*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/soecon.htm>[2006, July 26]

¹¹⁸ Ken Silverstein, *The Village Voice "Local Lobbyists"*[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199704/msg00259.html - 14k -[2006, July 15]

ถูกต้องตามกฎหมายสหรัฐอเมริกาและกฎหมายระหว่างประเทศทุกฉบับ¹¹⁹

การประชุมสัมพันธมิตรผ่านเว็บไซต์ดังกล่าวของบริษัทยูไนเคลได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลพม่าที่ออกมาประกาศในทำนองเดียวกันว่า รัฐบาลพม่าไม่เคยบังคับใช้แรงงานเพื่อสร้างท่อก๊าซองค์กร NGO มีแต่คำกล่าวหาผิดๆ รัฐบาลพม่ากล้ายืนยันว่าประชาชนในพม่าไม่ว่าจะเป็นชาวกะเหรี่ยง มอญ หรือทวาย ยังต้องการให้บริษัทยูไนเคลอยู่ต่อไป และที่สำคัญคือ NGO พวกนี้ไม่มีแต่คนพม่าที่ไม่รักประเทศพม่า เป็นแค่กลุ่มต่อต้านรัฐบาลที่ไปร่วมกับชาวต่างชาติที่จ้องจะทำลายพม่า การฟ้องศาลในสหรัฐอเมริกาเป็นการกระทำที่มีจุดประสงค์แอบแฝง คือ ต้องการหาเงินเข้าองค์กรและหาเงินเอง รัฐบาลพม่าจึงขอประณามกลุ่มต่อต้านโครงการยาดานาทั้งหมดว่าเป็นมนุษย์ที่ชั่วร้าย¹²⁰ เทียบเท่ากับกลุ่มก่อการร้ายที่ทำลายผลประโยชน์ของชาติและคนพวกนี้จะต้องได้รับผลวันใดวันหนึ่ง¹²¹

ต่อมาในช่วงกลางปี ค.ศ.1997 ในขณะที่รัฐสภาสหรัฐกำลังพิจารณาการคว่ำบาตรเพื่อโดดเดี่ยวพม่าด้วยการเตรียมประกาศถอนการลงทุนของสหรัฐอเมริกาที่มีอยู่ในพม่าทั้งหมดรวมทั้งยุติการให้ความช่วยเหลือแก่พม่าทุกรูปแบบ¹²² ซึ่งหากนโยบายนี้ผ่านรัฐสภาสหรัฐฯ จะส่งผลกระทบต่อธุรกิจของบริษัทยูไนเคลอย่างแน่นอน กลุ่มองค์กร NGO จึงรีบเสนอให้นาย Robert Wages ประธาน OCAW ที่เคยช่วยกดดันผู้บริหารบริษัทยูไนเคลในที่ประชุมผู้ถือหุ้นในปี 1996 เสนอให้ AFL-CIO (American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations)¹²³ กระตุ้นและกดดันให้รัฐบาลสหรัฐฯ ประกาศคว่ำบาตรพม่าให้เร็วยิ่งขึ้น แต่ก่อนที่รัฐบาลสหรัฐฯ จะประกาศคว่ำบาตรพม่า บริษัทยูไนเคลได้จ้างบริษัทลับปี 2 บริษัท คือ บริษัท Timmons และบริษัท Co's Tom Korologos ด้วยเงินจำนวน 280,000 ดอลลาร์สหรัฐ ให้ลอบบีรัฐบาลบิล คลินตันให้ช่วยรักษาธุรกิจของบริษัทที่มีอยู่ในพม่าไว้¹²⁴ พร้อมกับโหมประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อในสหรัฐอเมริกาทุกแขนงว่านโยบายโดดเดี่ยวพม่าจะไม่เป็นผลดีต่อ

¹¹⁹ Unocal, Improving lives in Myanmar[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/village.htm>[2006, July 26]

¹²⁰ The Golden Land: Counter media with media-2[Online]. Available from: http://www.myanmardigest.com/eng_md/article/sept/sept05.htm[2006, October 3]

¹²¹ แม้ว่าการเคลื่อนไหวขององค์กร NGO ดูเหมือนจะได้รับการยอมรับอย่างจริงจังมากขึ้น อย่างไรก็ตาม องค์กร NGO มักประสบกับข้อกังขาในเรื่องแหล่งเงินทุนสนับสนุนการทำงานของตน เพราะ NGO หลายองค์กรในประเทศกำลังพัฒนามักต้องพึ่งแหล่งทุนจากต่างประเทศ ทำให้บ่อยครั้งฝ่ายรัฐที่เป็นปรปักษ์กับองค์กรฯ มักหยิบยกเรื่องการแสวงหาเงินสนับสนุนมาโจมตี ดังเช่นรัฐบาลพม่าที่มักใช้สื่อประกาศสิ่งที่ตรงข้ามกับข้อมูลของนักเคลื่อนไหวเสมอ

¹²² รายละเอียดบางส่วนเกี่ยวกับประเด็นนี้ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 บ้างแล้ว

¹²³ AFL-CIO เป็นสหพันธ์ด้านแรงงานที่ใหญ่ที่สุดในสหรัฐอเมริกา เกิดจากการรวมตัวของสหภาพแรงงานต่างๆ ถึง 54 แห่ง มีสมาชิกรวมถึง 10 ล้านคน AFL-CIO จึงเป็นองค์กรหนึ่งที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจต่อข้อเรียกร้องต่างๆ มากพอสมควร

¹²⁴ Ken Silverstein, The Village Voice "Local Lobbyists"[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg/burma/archives/199704/msg00259.html - 14k - [2006, July 15]

สหรัฐอเมริกาแน่นอน เพราะจะเป็นการลดอิทธิพลของสหรัฐอเมริกาในพม่าและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในอนาคต วิธีที่ถูกต้องในการส่งเสริมการพัฒนาและประชาธิปไตยในพม่าคือต้องเข้าหาพม่าดังที่บริษัทยูโนแคลกำลังทำเป็นแบบอย่าง¹²⁵ ทางเลือกเดียวที่รัฐบาลสหรัฐฯ ควรตัดสินใจเลือกคือสนับสนุนการลงทุนของบริษัทยูโนแคลต่อไป เพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติให้ยังคงอยู่ในภูมิภาคอื่นของโลก นอกจากการลอบบีรัฐบาลสหรัฐฯ บริษัทยูโนแคลยังจ้างสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรฝ่ายรัฐบาล 4 คน ให้เดินทางไปพม่า แล้วให้ออกมาประกาศว่าทั้งสี่คนได้เดินทางไปพบตัวแทนทหารของรัฐบาลพม่าและเยี่ยมชมโครงการยาดานาในคราวเดียวกัน ซึ่งต่อมาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสี่คนได้ให้สัมภาษณ์กับสื่อมวลชน ทั้งที่ไม่ได้เดินทางเข้าไปในพื้นที่ก่อสร้างท่อก๊าซฯ แม้รัฐบาลพม่าจะยังคงมีการปฏิบัติที่ไม่ดีนักต่อประชาชน แต่ก็ไม่น่ายินดีที่โครงการขนาดใหญ่จากสหรัฐอเมริกาอย่างโครงการยาดานาดีต่อคนพม่ามาก ถ้าบริษัทยูโนแคลต้องถอนการลงทุนออกมาจากพม่าจริง ผู้ที่จะได้รับผลกระทบคือชาวบ้านทั่วไป¹²⁶

นอกจากสองวิธีการที่กล่าวมา บริษัทยูโนแคลยังได้ร่วมมือกับบริษัทอัลลิเบอร์ตันของนาย Dick Cheney รองประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกาในขณะนั้นให้ใช้ National Foreign Trade Council (NFTC)¹²⁷ ซึ่งมีสมาชิกเป็นบริษัทขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกาไม่ต่ำกว่า 300 บริษัทร่วมกันจัดตั้งหน่วยงานที่เรียกว่า USA-Engage ขึ้น¹²⁸ เพื่อให้เป็นการรวมตัวที่เข้มแข็งของบริษัทที่จะกลายมาเป็นแนวหน้าหรือ Frontgroup ในการต่อต้านนโยบายการคว่ำบาตรพม่าของรัฐบาลสหรัฐอเมริกาเป็นการเร่งด่วนเฉพาะหน้า¹²⁹

จากนั้นไม่นาน ประธานาธิบดีบิล คลินตันแห่งสหรัฐฯ ได้แสดงทัศนคติไม่เห็นด้วยหากรัฐสภาจะออกกฎหมายบังคับให้ถอนการลงทุนของสหรัฐอเมริกาทั้งหมดออกจากพม่า แต่ต้องการให้ใช้มาตรการคว่ำบาตรที่ยังคงรักษาประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาที่มีอยู่ในพม่าไว้¹³⁰ ในที่สุดกฎหมายคว่ำบาตรพม่าของสหรัฐอเมริกาก็ผ่านความเห็นชอบของรัฐสภา แต่มาตรการคว่ำบาตรที่

¹²⁵ International Herald Tribune, Unocal Responds: LETTERS TO THE EDITOR[Online]. Available from: www.iht.com/articles/1997/01/03/edlet.t_2.php[2006, August 28]

¹²⁶ Ken Silverstein, The Village Voice "Local Lobbyists"[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199704/msg00259.html - 14k -[2006, July 15]

¹²⁷ National Foreign Trade Council (NFTC) เป็นหน่วยงานที่ตั้งขึ้นในปี ค.ศ. 1914 โดยกลุ่มบริษัทขนาดใหญ่ของสหรัฐอเมริกา เช่น ยูโนแคล, อัลลิเบอร์ตัน, Exxon Mobil, Texaco เป็นต้น เพื่อสนับสนุนให้บริษัทของอเมริกาก้าวไปสู่ตลาดโลก

¹²⁸ USA-Engage เป็นการรวมตัวของบริษัทเพื่อหาทางผลักดันให้ยังสามารถทำธุรกิจในประเทศที่มีปัญหาสิทธิมนุษยชนและจะถูกคว่ำบาตรโดยรัฐบาลสหรัฐฯ กล่าวให้เข้าใจโดยง่ายคือ หน้าที่ของ USA Engage ก็คือรักษาไว้ซึ่งการ "เกี่ยวพัน" (Engage) กับประเทศที่ให้ประโยชน์ทางการลงทุนแก่บริษัทกลุ่มนี้ได้ ประธานของ USA Engage คือนาย William Lane ซึ่งเป็นประธานบริษัท Caterpillar ที่มีธุรกิจทั้งในพม่า ชูตาน อินเดียเซีย และในจอร์เจีย

¹²⁹ Sanctions, USA Engage, Clinton, New[Online]. Available from: <http://www.ibiblio.org/obl/reg.burma/archives/199811/msg00300.html>[2006, November 9]

¹³⁰ Ken Silverstein, The Village Voice "Local Lobbyists"[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199704/msg00259.html - 14k -[2006, July 15]

ได้รับอนุมัติเป็นเพียงการคว่ำบาตรแบบ "มีเงื่อนไข" หรือแบบ "จำกัด" กล่าวคือ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาจะห้ามเฉพาะบริษัทใหม่ๆ ที่ยังไม่ได้เข้าไปลงทุนในพม่าเท่านั้น ส่วนบริษัทที่ดำเนินการอยู่ในพม่าก่อนหน้านี้ให้ทำธุรกิจต่อไปได้ตามปกติ¹³¹ และมีข้อสังเกตว่า มาตรการคว่ำบาตรนี้มุ่งเน้นกดดันรัฐบาลพม่าแทนแทบทั้งสิ้น เช่น จำกัดการค้าขายสินค้าบางประเภทระหว่างสหรัฐอเมริกา-พม่า จำกัดการให้ความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรมและความร่วมมือในการปราบปรามยาเสพติด ดังนั้นการประกาศคว่ำบาตรพม่าทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาจึงไม่มีผลกระทบต่อการลงทุนของบริษัทยูนิแกลในโครงการยาดานาเลย¹³² กล่าวได้ว่าวิธีการของบริษัทยูนิแกลที่ใช้ลดแรงกดดันจากสังคมโดยรวมด้วยการประชาสัมพันธ์ และลดแรงกดดันจากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาด้วยการล็อบบี้อย่างทันท่วงทีสะท้อนให้เห็นว่า แม้บริษัทยูนิแกลจะตกเป็นเป้าโจมตีจากหลายฝ่ายมาโดยตลอดกว่า 3 ปี บริษัทฯ ก็ยังคงต่อสู้ทุกทางเพื่อรักษาผลประโยชน์ของบริษัทไว้ได้อย่างยอดเยี่ยม

5.8 การประสานหลกยุทธวิธี...สู่ชัยชนะ

ด้านฝ่ายองค์กร NGO เมื่อต่อสู้กับบริษัทยูนิแกลมาได้ถึงจุดนี้ก็ตระหนักว่าไม่ว่าจะใช้ความพยายามอย่างไร บริษัทฯ ก็พร้อมจะทุ่มเงินจำนวนมหาศาลโฆษณาหรือล็อบบี้รัฐบาลสหรัฐฯ จนสามารถพลิกสถานการณ์กลับมาเอาตัวรอดได้ กลุ่มองค์กร NGO จึงตระหนักว่าควรต้องจะต้องสู้กับบริษัทโดยทางอื่นที่ไม่ใช่การเข้าหารัฐบาลกลางของสหรัฐฯ โดยตรง ซึ่งหมายความว่า NGO จะต้องใช้วิธีการกดดันทางสังคม ธุรกิจ และกฎหมายให้เข้มข้นขึ้นอีกหากจะทำให้บริษัทฯ ยอมรับและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม¹³³

เดือนธันวาคม ค.ศ.1997 บริษัทยูนิแกลมีการประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีอีกครั้งหนึ่ง OCAW ได้เสนอประเด็นใหม่ที่ประชุมผู้ถือหุ้นคือ ประเด็นการฟอกเงินที่บริษัทฯ ได้จากการค้ายาเสพติด OCAW เรียกร้องให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นมีมติร่วมกันให้ตรวจสอบรายได้ของบริษัทฯ และผู้บริหารเพื่อพิสูจน์ว่า บริษัทฯ และผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องกับการฟอกเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติดอย่างลับๆ กับรัฐบาลพม่าหรือไม่ แต่กลุ่มผู้บริหารบริษัทฯ ก็ออกมาขัดขวางทันทีเพราะไม่ต้องการให้ผู้ถือหุ้นลงคะแนนให้ข้อเสนอนี้ผ่านที่ประชุม ผู้บริหารพยายามชี้แจงกับผู้ถือหุ้นว่า บริษัทฯ ไม่เคยกระทำการดังกล่าวและขอให้ผู้ถือหุ้นทุกคนศึกษาข้อเท็จจริงจากรายงานที่บริษัทฯ จัดทำให้ และยังคงกล่าวหาข้อเสนอนี้ไม่มีความสำคัญอะไรต่อธุรกิจและอนาคตของบริษัทฯ แต่เพื่อความโปร่งใสบริษัทฯ จะตั้งคณะกรรมการขึ้นมาตรวจสอบเองในภายหลัง หากพบมีเจ้าหน้าที่ทำผิดจริงก็จะนำตัวไป

¹³¹ "สหรัฐฯ แหย่ผ่อนแผนกดดันพม่าซีเนตผ่านแค่แรงกดดันแบบจำกัด," ผู้จัดการรายวัน (27-28 กรกฎาคม 2539): 3.

¹³² ประภาส ลิ้มปะพันธุ์, "ท่าทีของบางประเทศต่อพม่า," รัฐกิจพม่า 6 (พฤษภาคม-มิถุนายน, 2540): 3.

¹³³ TOTAL and French blood[Online]. Available from: www.burmalibrary.org/reg_burma/archives/199708/msg00164.html[2006,July 22]

ดำเนินคดีในพม่า¹³⁴ ความพยายามของผู้บริหารบริษัทในการขัดขวางข้อเสนอกที่จะเป็นภัยต่อตนเองทำให้ข้อเสนอของ OCAW ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพียงร้อยละ 5 เท่านั้น ส่วนที่เหลือร้อยละ 95 ไม่เห็นด้วย¹³⁵ OCAW, AFL-CIO และ FBC ได้ออกมาประณามผู้บริหารบริษัทยูโนแคลว่าหาทางหลีกเลี่ยงความผิดเพราะการดำเนินคดีเรื่องยาเสพติดในพม่าไม่มีทางเป็นไปได้ การที่ผู้บริหารบริษัทฯ ทำเช่นนี้แสดงว่ามีเจตนาปิดบังผู้ถือหุ้น OCAW และองค์กรอื่นๆ จะไม่ยอมหยุดและจะประท้วงบริษัทยูโนแคลให้หนักขึ้นกว่าเก่า

หลังการประชุมผู้ถือหุ้นผ่านไป OCAW ได้เรียกร้องไปยังผู้ถือหุ้นรายใหญ่ในบริษัทยูโนแคล เช่น บริษัท Amgen ผู้ผลิตสินค้าเกี่ยวกับสุขภาพและคุณภาพชีวิต, Mattel ผู้ผลิตของเล่นเด็ก, มหาวิทยาลัยนอร์ธเวสเทิร์น และมหาวิทยาลัยมิชิแกนให้ขายหุ้นที่มีอยู่ทั้งหมดทั้งลาออกจากสถานะผู้ถือหุ้นโดยเร็วก่อนที่จะเสียชื่อ ซึ่งก็ได้ผลเพราะต่อมาผู้ถือหุ้นรายใหญ่ทั้งสี่ก็เริ่มทยอยขายหุ้นของบริษัทยูโนแคลที่มีอยู่ ในจุดนี้อาจิวิเคราะห์ได้ว่า OCAW หาทางกดดันด้วยวิธีการทางธุรกิจผ่านผู้ถือหุ้นได้ถูกทาง เพราะผู้ถือหุ้นกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีกิจการที่ต้องคำนึงถึงชื่อเสียงของตนอย่างมาก¹³⁶

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าข้อเสนอให้ตรวจสอบบริษัทเรื่องฟอกเงินจากการค้ายาเสพติดในพม่าจะไม่ได้ผ่านที่ประชุมผู้ถือหุ้น แต่จากการสืบสวนอย่างลับๆ ขององค์กร Geopolitical Drug Watch ในฝรั่งเศสที่ได้รับการติดต่อจากองค์กร NGO ในสหรัฐอเมริกาหลายองค์กรก็ได้ข้อสรุปออกมาว่า บริษัทยูโนแคลมีรายได้จากการค้าเสพติดร่วมกับบริษัทน้ำมันและก๊าซแห่งสหภาพพม่า (MOGE) จริง โดยบริษัทยูโนแคลนำเงินที่ได้จากการค้ายาเสพติดไปผ่านการฟอกเงินในธนาคารที่ประเทศสิงคโปร์ไม่ต่ำกว่าปีละ 100 ล้านดอลลาร์สหรัฐ¹³⁷

แม้การเคลื่อนไหวของกลุ่ม NGO ในการประชุมผู้ถือหุ้นเดือนธันวาคม 1997 จะไม่ประสบความสำเร็จ แต่ถัดมาเพียง 3 เดือนคือในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1998 NGO ก็ได้ข้อมูลใหม่เพิ่มเติม ที่นำมาหักล้างคำให้สัมภาษณ์ของบริษัทยูโนแคลที่ว่าบริษัทฯ ได้ให้นักสิทธิมนุษยชนอิสระเข้าไปดูพื้นที่โครงการยาดานาแล้ว ข้อมูลใหม่ที่ไดมานี้เป็นเพราะองค์กร ERI คาดการณ์ไว้ล่วงหน้าอยู่แล้วว่าบริษัทฯจะต้องตั้งทีมสืบสวนขึ้นมาเอง¹³⁸ ERI ได้พยายามติดต่อไปยังผู้ตรวจด้าน

¹³⁴ Dennis Bernstein and Leslie Kean, Unocal accused in Federal Court of conspiring with narco-traffickers in Burma[Online]. Available from: <http://ciadrugs.homestead.com/files/BurmaUnocal.html>[2006, August 12]

¹³⁵ Unocal, Stockholders communication[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stikhldr.htm>[2006, July 20]

¹³⁶ Joe Drexler, Oil, Chemical & Atomic Workers Intl. Union, AFL-CIO[Online]. Available from: <http://www.webshells.com/ocaw/txts/doc9901.htm>[2006, September 18]

¹³⁷ Resolution to investigate Unocal's links to Drug Money Laundering[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199703/msg00359.html>[2006, September 26]

¹³⁸ Total Info/addresses[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199704/msg00138.html>[2006, September 29]

สิทธิมนุษยชนชาวบังกลาเทศทั้งสองคนคือ R.W. Timm และ K.M. Subhan ทางอีเมลเพื่อสอบถามว่าความจริงเป็นตามที่บริษัทยูโนแคลกล่าวอ้างหรือไม่ แต่นักสิทธิมนุษยชนทั้งสองก็ไม่ได้ตอบกลับมา ERI จึงพยายามติดต่อไปใหม่อีกครั้งเพื่อสอบถามว่าได้ไปตรวจบริเวณใดบ้าง ซึ่งในครั้งนี้ได้รับการตอบกลับมาจากนักสิทธิมนุษยชนทั้งสองว่า ผู้บริหารบริษัทยูโนแคลเชิญทั้งสองไปพม่าเพื่อตรวจสอบพื้นที่จริงแต่ได้ไปตรวจดูเพียงหมู่บ้านไม่กี่แห่งซึ่งไม่รู้ว่าเป็นจุดใดด้วยซ้ำ ส่วนบริเวณที่ใกล้ท่อก๊าซหรือชายแดนไทย-พม่าทั้งสองไม่ได้เข้าไปเลย ERI ได้ถามต่อไปอีกว่า ที่ว่ารัฐบาลจัดล่ามให้ทั้งสองคิดว่าจะได้ข้อมูลที่เป็นจริงเพียงใด คำตอบที่ได้คือ ความจริงแล้วทั้งสองคนได้ไปใกล้บริเวณทางรถไฟเย-ทวายอยู่ครู่หนึ่ง แต่ก็ไม่พบเห็นชาวบ้านแม้แต่คนเดียว คงเห็นแต่ทหารและเจ้าหน้าที่ของบริษัทยูโนแคลที่มารอต้อนรับ เมื่อทั้งสองถามว่าเหตุการณ์เป็นอย่างไร ทหารก็ตอบว่าทุกอย่างปกติเรียบร้อยดี¹³⁹ ข้อเท็จจริงดังกล่าวนี้ทำให้องค์กร NGO ทั้งหมดรู้ว่าการเชิญนักสิทธิมนุษยชนเข้าไปตรวจโครงการเป็นเพียงการจัดฉากขึ้น

จากนั้น ERI จึงได้ร่วมกับตัวแทนจาก NGO อีกหลายองค์กรสัมภาษณ์ผู้อพยพชาวพม่าในไทยเพื่อสืบหาว่า คำกล่าวอ้างอีกประการหนึ่งของบริษัทยูโนแคล คือ เรื่องการสร้างโครงการทดแทนที่บริษัทอ้างว่าให้ประโยชน์แก่ชาวบ้านมากนั้นเป็นความจริงหรือไม่เพียงไร จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านหลายร้อยรายปรากฏว่า ชาวบ้านเกือบทั้งหมดตอบตรงกันว่าชาวบ้านไม่ได้ประโยชน์อะไรจากโครงการสร้างภาพของบริษัท สัตว์ที่บริษัทฯ ให้มาเลี้ยงในฟาร์มเมื่อโตพอก็ถูกทารุณยึดไปหมด ช้างร้ายชาวบ้านติดโรคเพิ่มขึ้นจากการมีฟาร์มเลี้ยงสัตว์เพราะทหารห้ามเคลื่อนย้ายที่อยู่เด็ดขาดชาวบ้านจึงต้องอยู่กับเชื้อโรคของสัตว์ โรงเรียนที่ก่อสร้างขึ้นก็มีนักเรียนไปเรียนน้อยมากเพราะคนส่วนใหญ่ไม่มีเงินเหลือพอจะส่งบุตรหลานเข้าไปศึกษา อีกทั้งวัยรุ่นหนุ่มสาวส่วนใหญ่ก็ถูกดันไปเป็นแรงงานจนหมด ฯลฯ¹⁴⁰ ผู้อพยพได้สรุปสั้นๆ ว่า ความจริงในเรื่องโครงการทดแทนที่บริษัทสร้างขึ้นนี้เข้าใจได้ไม่ยาก เพราะหากโครงการยาดานาและโครงการอื่นทั้งหมดดีจริง เหตุใดผู้อพยพที่หนีภัยจากการก่อสร้างโครงการยาดานามาจึงหนีมาประเทศไทยเพิ่มขึ้นทุกปีทั้งที่ทุกคนก็อยากอยู่ที่บ้านเกิดของตน สิ่งดีๆ ที่บริษัทอ้างว่าเกิดกับท้องถิ่นจึงไม่เป็นความจริง เป็นแต่เพียงแผนการกลบเกลื่อนความผิดของตัวเอง (Whitewash) เท่านั้น ข้อมูลที่ ERI หามาได้เพิ่มเติมนี้จึงสามารถหักล้างคำโต้แย้งของบริษัทฯ ได้อย่างสิ้นเชิง และข้อมูลนี้มีผลต่อทัศนคติของสาธารณชนมาก และที่สำคัญยิ่งกว่านั้นคือ ข้อเท็จจริงที่ว่าโครงการยาดานาและโครงการทดแทนไม่ให้อะไรกับชาวบ้านท้องถิ่น ได้ส่งผลให้ธนาคารโลกประกาศระงับการให้เงินกู้

¹³⁹ To Commission for Justice & Peace[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199902/msg00094.html>[2006,September 24]

¹⁴⁰ Earthrights International, *Total Denial Continues: Earth Rights Abuses along the Yadana and Yetagan Pipelines in Burma*, p. 127-131.

แก่ประเทศไทยที่จะกู้มาสร้างโรงไฟฟ้าที่จังหวัดราชบุรีเพื่อรับก๊าซธรรมชาติจากแหล่งยาดานา¹⁴¹ จนมีผลให้การส่งก๊าซล่าช้าออกไปอีกถึง 3 ปี¹⁴²

ความสำเร็จในจุดนี้ทำให้เห็นได้ว่า แม้การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างภาพของรัฐบาลพม่า และบริษัทจะได้รับผลดีในระดับหนึ่ง แต่ก็ยังเป็นรองเมื่อเทียบกับการประชาสัมพันธ์ของฝ่ายตรงข้าม ซึ่งประกอบไปด้วยนักเคลื่อนไหวและปัญญาชนของพม่าและต่างชาติ ที่ได้ผลไม่น้อยไปกว่าการประชาสัมพันธ์ของรัฐบาลเลย¹⁴³

ในการประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีครั้งถัดมาซึ่งจัดขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1998 ในป็นียังคงมีการประท้วงนอกอาคารสำนักงานใหญ่ของบริษัทฯเช่นเดิม ส่วนภายในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ERI ได้รับความร่วมมือจากผู้ถือหุ้นรายใหญ่มากขึ้น คือ Trillium Asset Management และ Interfaith Center on Corporate Responsibility ที่ช่วยให้ Ka Hsaw Wa ในฐานะตัวแทนจาก ERI ที่เป็นผู้กล่าวหาบริษัทฯ ได้มีโอกาสเข้าไปพูดในที่ประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อขอให้ผู้ถือหุ้นเห็นแก่สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่เสื่อมเสียในโครงการยาดานา และขอให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นพิจารณาข้อเสนอว่า หากบริษัทยูนิแคลพิจารณาว่าการอยู่ในพม่าต่อไปจะคุ้มค่าหรือไม่ในระยะยาว¹⁴⁴ ก่อนการลงคะแนน ผู้บริหารระดับสูงบริษัทได้กล่าวต่อที่ประชุมว่า การที่บริษัทไม่ออกจากพม่า เพราะการลงทุนในพม่ามีความคุ้มค่า มิฉะนั้นคณะผู้บริหารคงไม่ตัดสินใจขายโรงกลั่นน้ำมันและสถานีบริการน้ำมันในสหรัฐอเมริกาเพื่อมุ่งทำธุรกิจที่พม่าและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้นแน่ และถ้าบริษัทยูนิแคลต้องออกจากพม่าก็จะกระทบต่อผลกำไรที่ผู้ถือหุ้นพึงได้รับอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้¹⁴⁵ ผลการลงคะแนนเสียงปรากฏว่า ข้อเสนอดังกล่าวที่จะให้พิจารณาความคุ้มค่าและความเสี่ยงจากการลงทุนในพม่ามีผู้ไม่เห็นด้วยร้อยละ 94¹⁴⁶ ผู้บริหารบริษัทฯ จึงยังคงควบคุมความเห็นของผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ได้ ส่วนในด้านคดีในปี 1997 ศาลสหรัฐในแคลิฟอร์เนียก็ประกาศว่าศาลไม่รับฟ้องบริษัทโทแทล เพราะศาลไม่มีอำนาจเหนือบริษัทต่างชาติ¹⁴⁷

¹⁴¹ Latin America Trek: Ka[Online]. Available from: <http://www.worldtrek.org/odyssey/latinamerica/goldman/ka.html>[2006, July 16]

¹⁴² การเคลื่อนไหวต่อต้านโครงการยาดานามาอย่างต่อเนื่องทำให้ในปี ค.ศ.1998 Ka Hsaw Wa จากองค์กร Earthrights International ได้รับรางวัล Goldman Prize และได้เงินรางวัลอีกกว่า 125,000 ดอลลาร์สหรัฐเพื่อใช้ในกิจกรรมขององค์กรฯ ด้วย

¹⁴³ พรพิมล ตรีโชติ, *ชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลพม่า* (กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2542), หน้า 174.

¹⁴⁴ Statement by Ka Hsaw Wa at UNOCAI Shareholders Meeting[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199806/msg00206.html>[2006, September 27]

¹⁴⁵ Kevin Rudiger, LA TIMES: Unocal Burma Demonstration[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199806/msg00052.html>[2006, September 28]

¹⁴⁶ Unocal, *Stockholders communication*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006, July 20]

¹⁴⁷ Unocal, *Federal Court Lawsuit*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/suit-fed.htm>[2006, May 12]

สามเดือนถัดมาหลังการเคลื่อนไหวในที่ประชุมผู้ถือหุ้น คือในเดือนกันยายน ค.ศ. 1998 กลุ่มองค์กร NGO ด้านสิทธิมนุษยชน สิ่งแวดล้อม ศาสนา สิทธิสตรี และกฎหมาย หลายองค์กร ได้แก่ Free Burma Coalition (FBC), Rainforest Action network (RAN), Earth Island, Global Exchange, the Feminist Majority Foundation, the National organization for Women, the International Law Project for Human Economic and Environmental Defense (HEED) , ประชาชนชาวแคลิฟอร์เนียราว 30 คน และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิทางกฎหมายกว่า 50 คน ภายใต้การนำของศาสตราจารย์ Robert Benson ร่วมกันยื่นคำร้องที่มีความหนา 127 หน้าต่อ นาย Dan Lungren รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Attorney General) ให้เพิกถอนใบอนุญาตประกอบการ (charter) ของบริษัทยูโนแคลโดยเร็ว¹⁴⁸ โดยทั้งหมดกล่าวหาบริษัทยูโนแคลว่ากระทำความผิดรวมทั้งสิ้น 10 ข้อ ได้แก่ ใช้แรงงานทาส บังคับย้ายถิ่นฐาน สังหารชีวิต ช่มชู้ ทรมาน ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำลายวัฒนธรรม หลอกหลวงศาล ปิดบังผู้ถือหุ้นและสาธารณชน และปลดคนงานออกอย่างไม่เป็นธรรมในช่วงที่บริษัทขายโรงกลั่นและสถานีบริการน้ำมันในสหรัฐฯ ซึ่งความผิดทั้งหมดนี้ล้วนละเมิดกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนียทั้งสิ้น¹⁴⁹ แต่บริษัทยูโนแคลก็แก้สถานการณ์ด้วยการลอบบีได้อีกครั้งหนึ่ง ทำให้คำร้องนี้ถูกนาย Dan Lungren ส่งกลับคืนมาภายในเวลาเพียง 4 วัน พร้อมตอบกลับมาว่าเขาปฏิเสธที่จะพิจารณาเพิกถอนใบอนุญาตของบริษัทยูโนแคลโดยไม่ให้เหตุผลใดๆ แต่หากผู้ยื่นคำร้องต้องการเพิกถอนใบอนุญาตของบริษัทยูโนแคลให้ได้ก็ให้ไปฟ้องร้องต่อศาลเขาเองซึ่งคำตอบนี้ก็ทำให้ทุกองค์กรรู้ได้ทันทีว่า คำร้องที่ยื่นไปเมื่อ 4 วันก่อนไม่ได้ถูกเปิดอ่านเสียด้วยซ้ำเพราะในคำร้องระบุชัดเจนแล้วว่าผู้ร้องเรียนไม่ต้องการขึ้นศาลในประเด็นการเพิกถอนใบอนุญาตประกอบการของบริษัท¹⁵⁰

ฝ่ายองค์กร ERI ก็มีได้หนึ่งเฉย นอกจากจะได้เปิดที่ทำการขององค์กรในสหรัฐฯเพิ่มในเดือนมกราคม ค.ศ. 1999 ERI ยังได้จัดการประชุมส่งเสริมสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมขึ้นที่เมืองซานฟรานซิสโก มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ในการประชุมนี้ ERI และ NGO อื่นๆ ที่ร่วมเป็นพันธมิตรกดดันบริษัทยูโนแคลได้เชิญตัวแทน NGO ทั้งในสหรัฐฯ และตัวแทน NGO ระหว่างประเทศที่สำคัญ หลายองค์กรมาเข้าร่วมประชุม เช่น องค์กรนิรโทษกรรมสากลในสหรัฐอเมริกา (Amnesty International USA), Sierra Club¹⁵¹, Center for International Environmental Law, Human Rights Advocates เป็นต้น โดยมีจุดประสงค์คือใช้การประชุมกระจายข่าวให้กว้างขวางและทั่วถึง

¹⁴⁸ การควบคุมธุรกิจซึ่งอยู่ในขอบเขตของผลประโยชน์ต่อประเทศชาติเป็นหน้าที่ของรัฐบาลมลรัฐประการหนึ่ง ดังนั้นการออกใบอนุญาตให้ทำธุรกิจต่างๆ จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลมลรัฐด้วย

¹⁴⁹ Earth Island, [Earth Island Joins Move to Dissolve UNOCAL](#) [Online]. Available from: file://G:\Dissolve UNOCAL.htm[2006, May 24]

¹⁵⁰ Robert Benson, [Unocal CA Charter Revocation](#) [Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/199904/msg00212.html> [2006, May 25]

¹⁵¹ Sierra Club เป็นองค์กรที่รณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อมที่มีขนาดใหญ่ที่สุดองค์กรหนึ่งของสหรัฐอเมริกา ซึ่งหลังจากการประชุมนี้ Sierra Club ก็เข้ามามีบทบาทช่วยรณรงค์กรณีบริษัทยูโนแคลร่วมกับหลายองค์กรที่ต่อสู้มาก่อนหน้านี้ด้วย

มากขึ้น และยังใช้การประชุมนี้เป็นโอกาสขอความร่วมมือจากองค์กรอื่นในการผลักดันประเด็นปัญหาไปด้วยในตัว ส่วนองค์กรที่ดำเนินการกรณีบริษัทยูนิแคลก็จะให้ความช่วยเหลือองค์กรอื่นตามความถนัดขององค์กรนั้นๆ เป็นการตอบแทน วิธีการนี้นอกจากจะทำให้ได้องค์กรแนวร่วมมากขึ้นแล้ว ยังมีประโยชน์ในแง่ที่ว่าช่วยเพิ่มความปลอดภัยของนักเคลื่อนไหวและสมาชิกขององค์กร NGO ที่ต่อต้านบริษัทยูนิแคล เพราะในเมื่อไม่มีผู้ได้รับรองความปลอดภัยให้คนในองค์กรฯ ได้ การใช้วิธีนี้น้อยที่สุดก็จะช่วยให้มีองค์กรสำคัญต่างๆ ทั่วสหรัฐอเมริกาคอยจับตามองความคืบหน้าของประเด็นความขัดแย้งนี้มากขึ้น

ที่การประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีของบริษัทยูนิแคลในเดือนพฤษภาคม 1999 ตัวแทนองค์กร NGO นักวิชาการ และประชาชนชาวแคลิฟอร์เนีย และชาวพม่าในสหรัฐฯ จำนวนหนึ่งที่ต่อต้านบริษัทยูนิแคลได้ไปดักกรอผู้บริหารบริษัทฯ ที่หน้าทางเข้าอาคารสำนักงานใหญ่ ผู้ประท้วงแต่งตัวคล้ายชุดทหารพม่ายืนคุมผู้เข้าประท้วงคนอื่นที่ถูกล่อลวงในลักษณะคล้ายกับชาวพม่าที่ถูกบังคับให้สร้างท่อก๊าซ เมื่อนาย John Imle และนาย Roger C. Beach เดินทางมาถึงก็ได้เกิดการปะทะทางวาจากับผู้ประท้วงขึ้น¹⁵² และเมื่อการประชุมเริ่มต้นขึ้น ตัวแทนองค์กร NGO ที่มีหุ้นอยู่ในบริษัทยูนิแคลก็เสนอให้ที่ประชุมพิจารณาข้อเสนอคล้ายกันกับปีก่อนหน้าก็คือ ขอให้บริษัทตั้งคณะกรรมการประเมินว่าการอยู่ในพม่าต่อไปจะคุ้มค่าหรือไม่เมื่อเทียบกับค่าเสียหายจากการถูกต่อต้านทุกทาง แต่ข้อเสนอนี้ยังคงได้รับคะแนนเห็นชอบเพียงร้อยละ 7 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 93 จึงไม่ผ่านที่ประชุมเช่นเดิม¹⁵³ อย่างไรก็ตาม ในปีนี้แม้ข้อเสนอดังกล่าวจะตกไปจากวาระการประชุม แต่ก็มีผู้ถือหุ้นมากขึ้นเริ่มแสดงความเป็นห่วงต่อความมั่นคงของกิจการของบริษัทฯ โดยอ้างถึงคำร้องที่ชาวแคลิฟอร์เนียต้องการให้มีการถอดถอนใบอนุญาตประกอบการของบริษัทฯ เมื่อต้นปีที่ผ่านมา และผู้ถือหุ้นหลายคนยังแสดงความเป็นห่วงอีกเรื่องหนึ่งด้วยคือ ในปีนี้บริษัทถูกวารสาร Wall Street Journal จัดอันดับให้อยู่ในอันดับต้นๆ ของบริษัทน้ำมันที่เลวร้ายแห่งยุค 1990 ด้วย¹⁵⁴

ด้วยแรงกดดันบริษัทที่มีมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ธุรกิจและชื่อเสียงของบริษัทยูนิแคลเสื่อมเสียลงเรื่อยๆ หลังการประชุมผู้ถือหุ้นในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1999 ผ่านไป นาย John Imle ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งผู้บริหารบริษัทฯ และมีนาย Charles R. Williamson ขึ้นดำรงตำแหน่งแทน การเปลี่ยนตัวผู้บริหารระดับสูงในครั้งนี้ก็เพื่อเป็นการกู้ชื่อเสียงและหน้าตาของบริษัทกลับคืนมา

จากนั้นนาย John Imle ได้ติดต่อองค์กรระหว่างประเทศเพื่อจัดตั้งเวทีความร่วมมือที่มุ่ง

¹⁵² Carol Richards, *Concerns About Burma Pipeline Dominate Unocal Annual meeting*[Online]. Available from: <http://www.forests.org/archive/asia/unodomim.htm>[2006, June 25]

¹⁵³ Unocal, *Stockholders communication*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006, July 20]

¹⁵⁴ Carol Richards, *Concerns About Burma Pipeline Dominate Unocal Annual meeting*[Online]. Available from: <http://www.forests.org/archive/asia/unodomim.htm>[2006, June 25]

ส่งเสริมการทำธุรกิจอย่างมีศีลธรรมเพื่อเร่งกู้ชื่อเสียงของบริษัทกลับคืนมา หน่วยงานที่บริษัท ยูโนแคลเข้าไปแสวงหาความร่วมมือคือ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) โดยบริษัทยูโนแคลและ UNHCR ได้ร่วมกันจัดตั้ง Business Humanitarian Forum (BHF) ขึ้น¹⁵⁵ มีนาย John Imle และนาง Sadako Otaga ประธานของ UNHCR เป็นประธาน ร่วมกัน¹⁵⁶ บริษัทยูโนแคลได้นำการจัดตั้งเวทิดังกล่าวนี้อาณาในเว็บไซต์ของบริษัทว่าบริษัทมี มาตรฐานสิทธิมนุษยชนสูงขนาดที่องค์การสหประชาชาติยังให้การยอมรับจนได้เข้าเป็นสมาชิก โครงการ BHF และยังมีกรยกกฎบัตรสหประชาชาติขึ้นมาอ้างในเว็บไซต์ของบริษัทด้วย แต่ทันที ที่บริษัทยูโนแคลประกาศว่าได้สร้างเวทิดังกล่าวนี้นั้นก็ปรากฏว่ามีการต่อต้านอย่างรุนแรงจากทั้ง กลุ่ม NGO เดิมที่กดดันบริษัทเรื่องพม่าอยู่แล้ว และกลุ่ม NGO ใหม่จากประเทศต่างๆ ทั่วโลก หลายร้อยแห่ง Earthrights International ได้ร่วมมือกับองค์กร Corpwatch¹⁵⁷ เป็นตัวแทน NGO ทั้งหมดยื่นหนังสือร้องเรียนต่อนาง Sadako มีประเด็นสำคัญคือ องค์กร NGO นับร้อยรู้สึกผิดหวัง กับการตัดสินใจของนาง Sadako ในฐานะประธาน UNHCR หาก UNHCR ยอมร่วมมือกับบริษัท ยูโนแคลต่อไปเท่ากับว่ามีส่วนช่วยให้บริษัทยูโนแคลลบล้างความผิดโดยใช้หน่วยงานของ สหประชาชาติเป็นเครื่องมือ กลุ่ม NGO ทั้งหมดไม่เข้าใจว่า UNHCR ยอมให้ความร่วมมือกับ บริษัทที่เป็นตัวการทำให้เกิดผู้อพยพมากมายได้อย่างไร NGO ขอเตือนว่า UNHCR ไม่ควรทำให้ ตัวเองเสียภาพพจน์และนาง Sadako ควรรีบลาออกจากตำแหน่งประธานของ BHF เสียโดยเร็ว การคัดค้าน BHF ของ NGO ต่างๆ ยังได้รับการสนับสนุนจากนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญด้านการ พัฒนาและเศรษฐกิจจำนวนมาก เช่น Walden Bello ซึ่งกล่าวโจมตี BHF ว่าจะกลายเป็นเวที ที่บริษัทแย่งใช้สร้างภาพและลบล้างความผิดที่เคยก่อขึ้นทั้งด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (Whitewash and Greenwash) เพราะคนส่วนใหญ่จะเข้าใจว่าพฤติกรรมที่ไม่ดีบริษัทจะ เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นเมื่อมาอยู่ภายใต้กรอบและกฎของสหประชาชาติ ทั้งที่ความจริงไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลงเลย¹⁵⁸ นาง Sadako กล่าวตอบข้อกล่าวหาทั้งหมดแต่เพียงว่าไม่สามารถ ลาออกจากตำแหน่งประธาน BHF ได้ เพราะหน่วยงานของสหประชาชาติไม่มีเงินมากพอที่จะทำ โครงการนี้ได้ด้วยตัวเอง จึงต้องอาศัยเงินของบริษัทใหญ่ๆ เข้ามาช่วยโครงการจึงจะเดินหน้าต่อไป

¹⁵⁵ นอกจากบริษัทยูโนแคล สมาชิกอื่นๆ ของ BHF เป็นบริษัทที่มีปัญหาเรื่องสิทธิมนุษยชนทั้งสิ้น เช่น บริษัทโทแทล, บริษัท Enron ซึ่งถูกกล่าวหาว่าละเมิดสิทธิมนุษยชนในอินเดีย, บริษัท Amaco ที่ถูก Greenpeace ประณามว่าทำลายสิ่งแวดล้อมในมหาสมุทรอาร์คติก เป็นต้น

¹⁵⁶ Kenny Bruno, *Groups Expose More United Nations affiliations with Corporate Predators*[Online]. Available from: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=940>[2006,October 23]

¹⁵⁷ Corpwatch เป็นกลุ่มที่คอยติดตามและเปิดเผยพฤติกรรมของบริษัทข้ามชาติที่มักมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนและ สิ่งแวดล้อมแต่ไม่เป็นที่รับรู้ของสังคม มีสำนักงานอยู่ในซาน ฟรานซิสโก สหรัฐอเมริกา

¹⁵⁸ Danielle Knight, *UN's Link with Corporate Under Fire*[Online]. Available from: <http://www.globalpolicy.org/reform/corp.htm>[2006,October 25]

ได้¹⁵⁹ อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุด ความร่วมมือระหว่างบริษัทยูโนแคลกับ UNHCR ก็ต้องสะดุดลง เพราะถูกต่อต้านอย่างหนัก ทำให้ BHF ไม่เคยได้ดำเนินการอะไรมากไปกว่าการจัดประชุมเมื่อ ก่อตั้งใหม่ ๆ เพียง 2 ครั้งเท่านั้นแล้วก็ต้องยุติลงโดยไม่มีความสำเร็จใดๆ อีกเลยจนปัจจุบัน¹⁶⁰

หลังความพยายามในการขัดขวางการลบล้างความผิดของบริษัทยูโนแคลโดยใช้องค์การ สหประชาชาติเป็นเครื่องมือ ทำให้ Ka Hsaw Wa ในฐานะผู้นำ ERI ก็ได้รับการประกาศให้ได้รับ รางวัล Reebok Human Rights Award และ Conde Nast Environmental Award ทำให้องค์กร Earthrights International ได้รับทุนสนับสนุนการดำเนินการเพิ่มขึ้น การเข้ารับมอบรางวัลยังเป็น โอกาสดีของเจ้าหน้าที่องค์กรทุกคนที่จะได้พบปะนักสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมจากทั่วโลก ซึ่ง จากมุมมองเดิมที่เจ้าหน้าที่ทุกคนคิดว่าคนพม่าลำบากที่สุดนั้น ก็ได้รู้ว่ามีอีกหลายประเทศที่ เลวร้ายไม่น้อยไปกว่ากัน นักต่อสู้ที่ต้องการช่วยชาวพม่าจากน้ำมือรัฐบาลพม่าและบริษัทยูโนแคล ที่ไม่ยอมรับผิดชอบจึงต้องมีกำลังใจที่เข้มแข็งเพื่อฟันฝ่าอุปสรรคไปได้¹⁶¹

อย่างไรก็ตาม ต่อมาไม่นาน องค์กร Earthrights International ก็ได้รับข่าวที่น่าผิดหวังใน เรื่องคดีความ คือ ศาลสหรัฐในมลรัฐแคลิฟอร์เนียได้ประกาศว่า ศาลไม่อนุญาตให้โจทก์ทั้ง 15 คน ในคดี Doe v Unocal ฟ้องร้องแทนคนในเขตท่อก๊าซทั้งหมดได้ตามที่โจทก์ต้องการ โจทก์ 15 คน สามารถฟ้องร้องได้ในนามตนเองเท่านั้น¹⁶²

หลังจากที่ศาลได้นัดทั้งสองฝ่ายมาเพื่อทำการชี้สองสถาน¹⁶³ หลายต่อหลายครั้ง ในปี ค.ศ.2000 นาย Ronald S.W. Lew¹⁶⁴ ผู้พิพากษาศาลสหรัฐในแคลิฟอร์เนีย (California Federal Court) ที่มารับคดีจากผู้พิพากษา Richard ได้ประกาศคำตัดสินว่า ศาลฯ ยอมรับว่าหลักฐาน ของโจทก์ทั้งสองคดีมีน้ำหนักน่าเชื่อถือมากและศาลเชื่อว่าบริษัทยูโนแคลได้ประโยชน์จากการ บังคับใช้แรงงานชาวพม่าในโครงการยาดานาจริง นอกจากนี้ศาลฯ ยังเห็นตรงกับโจทก์ว่าที่ปรึกษา ของบริษัทยูโนแคลและแหล่งอื่นเคยเตือนบริษัทยูโนแคลเรื่องปัญหาสิทธิมนุษยชนล่วงหน้าแล้วแต่

¹⁵⁹ ที่จริงแล้วองค์การสหประชาชาติมีกฎอยู่ว่าห้ามรับเงินจากบริษัทข้ามชาติเด็ดขาด แต่หลายครั้งที่รัฐบาลสหรัฐ อเมริกาไม่จ่ายเงินสนับสนุนให้องค์การสหประชาชาติ หรือจ่ายให้แต่ไม่เพียงพอ สหประชาชาติจึงต้องดึงดูบริษัทข้ามชาติให้มา เข้าร่วมการดำเนินการมากขึ้นเพื่อช่วยลบบั้รัฐบาลสหรัฐ หรือบางครั้งก็ขอเงินจากบริษัทข้ามชาติโดยตรง เพราะบริษัทข้าม ชาติขนาดใหญ่มีเงินมากกว่าองค์การสหประชาชาติเสียอีก ดังนั้น แม้จะมีกฎหมายห้ามองค์การสหประชาชาติรับเงินจากบริษัทข้ามชาติ แต่ในทางปฏิบัติกลับไม่เคยเป็นเช่นนั้น เพราะองค์การสหประชาชาติมักรับเงินจากบริษัทข้ามชาติอยู่เสมอ

¹⁶⁰ CorpWatch, *Partial List of UN – Corporate Partnerships*[Online]. Available from: <http://www.corpwatch.org/article.php?id=995>[2006, October 23]

¹⁶¹ The Irrawaddy, *Earth Rights, Human Rights*[Online]. Available from: <http://www.irrawaddy.org/aviewer.asp?a=1402&z=104>[2006, October 26]

¹⁶² Unocal, *Federal Court Lawsuit*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/suit-fed.htm> [2006, May 12]

¹⁶³ การนัดชี้สองสถานหมายถึงการที่ศาลให้ฝ่ายโจทก์และจำเลยนำหลักฐานมาแสดงยืนยันกัน เป็นขั้นตอนหนึ่งในการไต่สวนคดีพิพาท

¹⁶⁴ ผู้พิพากษาคณะเดิมที่รับฟ้องคดีบริษัทยูโนแคลในปี 1997 คือ Richard Paez แต่นาย Richard Paez ได้ย้ายไปรับ ตำแหน่งในศาลอุทธรณ์ของสหรัฐแทน คดีจึงอยู่ในความรับผิดชอบของผู้พิพากษาคณะใหม่คือ นาย Ronald S.W. Lew แทน

บริษัทฯ ก็ยังพยายามเข้าไปลงทุนในพม่าเพราะต้องการผลกำไร อย่างไรก็ตาม แม้จะมีแนวโน้มว่า บริษัทยูโนแคลน่าจะมีส่วนในการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชาวพม่า แต่โจทก์คือ NGO และชาวพม่ายังไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่าการบังคับใช้แรงงานหรือการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งหมดมีบริษัทยูโนแคลเป็นผู้กระทำ หรือเป็นผู้มีอำนาจเหนือ/สั่งการ/ควบคุมทหารให้กระทำการนั้น ทั้งนี้เพราะหากทหารกระทำในนามทหารเองโดยบริษัทยูโนแคลไม่ได้รู้เห็น บริษัทยูโนแคลก็ไม่ควรต้องรับผิดชอบในการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น ศาลฯ จึงเห็นว่า โจทก์พิสูจน์ได้แค่เพียงว่า บริษัทยูโนแคล “รู้” และ “ได้ประโยชน์” จากการบังคับใช้แรงงานที่เกิดขึ้นเท่านั้นซึ่งไม่เพียงพอที่จะเอาผิดจำเลยคือบริษัทยูโนแคลได้¹⁶⁵ ด้วยเหตุนี้ ศาลชั้นต้นของสหรัฐในแคลิฟอร์เนียจึงให้โจทก์เป็นฝ่ายแพ้ด้วยน้ำหนักพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะเอาผิดจำเลยได้ ซึ่งโฆษกของบริษัทยูโนแคลได้ประกาศทันทีว่าศาลตัดสินถูกต้อง เพราะบริษัทไม่เคยสั่งทหารหรือมีอิทธิพลเหนือทหารให้กระทำ ความผิดเลยสักครั้ง¹⁶⁶

ถึงแม้ว่าโจทก์ คือฝ่าย NGO ทั้งหมดและชาวพม่าจะเป็นฝ่ายแพ้คดีในปี ค.ศ.2000 แต่ทนายของ NGO ก็ได้ออกมาให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนว่า สำหรับทุกองค์กรที่สู้เพื่อชาวพม่ามาตลอด 6 ปี คำตัดสินของศาลเพียงเท่านี้ยังไม่ถือว่าเป็นความพ่ายแพ้ เพราะถึงจะยังเอาผิดบริษัทยูโนแคลไม่ได้แต่คำพูดของศาลที่ยอมรับว่าหลักฐานของ NGO มีน้ำหนักมากและบริษัทยูโนแคลรู้ดีที่สุดว่าสภาพสิทธิมนุษยชนในเขตท่อก๊าซนั้นเลวร้าย ยิ่งเป็นสิ่งยืนยันว่าคำปฏิเสธของบริษัทที่ผ่านมาว่าไม่เคยมีใครถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการที่บริษัททำเป็นเรื่องโกหก บริษัทยูโนแคลจะปฏิเสธต่อไปไม่ได้อีกแล้วว่าเรื่องที่ NGO พูดไม่เป็นความจริง และทุกองค์กรที่กำลังช่วยชาวพม่าอยากให้ยูโนแคลรู้ไว้ด้วยว่าคำตัดสินนี้ไม่ได้หมายความว่าบริษัทเป็นผู้บริสุทธิ์ คำตัดสินนี้เพียงแต่ช่วยให้บริษัทต้องรับผิดชอบเพราะยังขาดหลักฐานมายืนยันเท่านั้น ซึ่งการมาได้ถึงจุดนี้ก็ถือว่ามาได้ไกลแล้วสำหรับชาวบ้านพม่าที่ไม่เคยมีความหวัง ส่วนภาระที่เหลือของ NGO ทนายและนักต่อสู้ทุกคนก็มีเพียงหาทางพิสูจน์ให้ได้ว่าบริษัทร่วมมือ ร้องขอ หรือสั่งให้ทหารทำจริง ทุกองค์กรจะไม่ย่อท้อ และทนายทุกคนกำลังเตรียมการยื่นอุทธรณ์คดีให้เร็วที่สุด¹⁶⁷

ในปี ค.ศ.2000 นั้นเอง องค์กร NGO จากทั้ง 2 คดีที่ทำงานแยกกันก็เริ่มปรับยุทธวิธีในการทำงานใหม่โดยมีการติดต่อสื่อสารระหว่างกันและกันมากขึ้น จนนำไปสู่ความร่วมมืออย่างใกล้ชิดเพื่อต่อสู้กับบริษัทยูโนแคลให้ได้ผล ทนายจากทุกองค์กรร่วมมือกันมากขึ้นในการหาหลักฐาน และได้หลักฐานสำคัญคือ อีเมลที่บริษัทยูโนแคลส่งหาบริษัทโทแทลทางอินเทอร์เน็ตเรื่อง

¹⁶⁵ David Corn, *Corporate Human Rights*[Online]. Available from: <http://www.thenation.com/doc/20020715corn>[2006,July 30]

¹⁶⁶ Lisa Girion, *U.S. Ruling Says Firms Liable for Abuse Abroad*[Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/unocal091902.htm>[2006,December 5]

¹⁶⁷ Katie Redford, *Court Finds Unocal Knew about and Benefited from Abuses, but Dismisses Legal Claims: Burmese Plaintiffs to Appeal Ruling on Unocal Case; Lawyers Optimistic*[Online]. Available from: <http://www.earthrights.org/unocal/pr091100.shtml>[2006,July 30]

การจ้างทหารมาคุ้มครองท่อก๊าซหลายกองพันๆ ละ 600 นาย, อีเมลที่นาง Carol Scott เจ้าหน้าที่บริษัทยูโนแคลสิงคโปร์ส่งหานาย David Garcia เจ้าหน้าที่ฝ่ายสื่อสารและประชาสัมพันธ์ของบริษัทยูโนแคล ถามว่าบริษัทควรรับมือกลุ่มต่อต้านโครงการยาตานาอย่างไรในเรื่องการบังคับใช้แรงงาน ควรรับบอกทหารให้หยุดใช้แรงงานเลยหรือไม่ แต่หลักฐานสำคัญที่สุดที่ NGO ได้มาคือ State Department Cable ซึ่งนายได้มาจากกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐโดยการใช้อิทธิพลของกฎหมาย Freedom of Information Act¹⁶⁸ ซึ่งมีบันทึกคำพูดโต้ตอบระหว่างเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐอเมริกาในกรุงย่างกุ้ง กับนาย Joel Robinson ผู้บริหารบริษัทยูโนแคลประเทศสิงคโปร์ในปี 1996 ตามบันทึกระบุว่า นาย Joel Robinson ตอบคำถามเจ้าหน้าที่สถานทูตสหรัฐในกรุงย่างกุ้งว่า เขาไม่มีอะไรจะแก้ตัวในเรื่องที่ทหารบังคับใช้แรงงานชาวบ้านซึ่งบริษัทยูโนแคลก็รู้ดี บริษัทไม่ต้องทำอะไรเลยนอกจากบอกทหารว่าต้องการสร้างอะไรตรงไหนโดยใช้ภาพถ่ายทางอากาศ ส่วนที่เหลือทหารจะจัดการนำลูกหาบและแรงงานมาสร้างให้เอง¹⁶⁹ ส่วนในเรื่องการรักษาความปลอดภัยของท่อก๊าซ บริษัทก็ต้องพึ่งทหารอีกเช่นกันโดยจ่ายค่าจ้างให้กองกำลังทหารที่มารักษาความปลอดภัยผ่านบริษัทน้ำมันและก๊าซแห่งสหภาพพม่า (MOGE) บริษัทรู้ว่าการจ้างทหารเข้ามายังทำให้ชาวบ้านได้รับผลกระทบมากขึ้น แต่บริษัทก็ไม่มีทางเลือก¹⁷⁰ ด้วยคำพูดที่เปิดเผยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลพม่ากับบริษัทยูโนแคล หลักฐานชิ้นนี้จึงถือว่าเป็นหลักฐานที่ดีที่สุดที่จะดำเนินการทางกฎหมายกับบริษัท และเป็นหลักฐานที่ศาลอุทธรณ์จะต้องรับฟังด้วย

เมื่อหลักฐานพร้อมมากขึ้น องค์กร NGO ทั้งหมดจากทั้งคดี Doe และ Roe จึงอุทธรณ์คดีทั้ง 2 คดีแยกกัน ไปยังศาลอุทธรณ์สมทบภาค 9 ของสหรัฐ (the U.S. Ninth Circuit Court of Appeals) ในมลรัฐแคลิฟอร์เนียทันที¹⁷¹ ผู้พิพากษา 3 คนที่รับคำร้องอุทธรณ์ได้แก่นาย Harry Pregerson, นาย Stephen Reinhardt และนาย Wallace Tashima ศาลอุทธรณ์ได้รับคำร้องขออุทธรณ์คดีไว้ทั้งสองคดี

หลังการอุทธรณ์คดีผ่านไปไม่นาน นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายจากมหาวิทยาลัยต่างๆก็ได้ให้คำแนะนำองค์กร NGO ที่รับผิดชอบทั้ง 2 คดีให้นำใจทักเยิ่นฟ้องบริษัทยูโนแคลต่อศาลมลรัฐด้วย เนื่องจากถ้าพิจารณาจากความผิดของบริษัทยูโนแคลแล้วจะพบว่าบริษัททำผิดกฎหมายมลรัฐด้วย การฟ้องร้องศาลมลรัฐจะยิ่งทำให้บริษัทยูโนแคลเผชิญความ

¹⁶⁸ NGO ได้หลักฐานดังกล่าวจากกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐภายใต้กฎหมาย Freedom of Information Act ที่ให้อิสระประชาชนอเมริกาในการขอข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานของรัฐ

¹⁶⁹ Earthrights International, *The "Robinson Cable"*[Online]. Available from: <http://www.earthrights.org/burma/robinsonintro.shtml>[2006,December 3]

¹⁷⁰ William Branigin, *Unocal 'Smoking Gun' Alleged*[Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/smoking050200.html>[2006,December 5]

¹⁷¹ ศาลอุทธรณ์ในสหรัฐ 9United States Courts of appeals) ก็เช่นเดียวกับศาลอุทธรณ์ในประเทศอื่นที่มีหน้าที่รับอุทธรณ์คดีหากผู้กรณีไม่พอใจคำตัดสินของศาลชั้นต้น (Federal Court) ศาลอุทธรณ์ในสหรัฐมี 12 ภาค (Juridical Circuit) ในการพิจารณาคดีของศาลอุทธรณ์ปกติจะมีผู้พิพากษาเพียง 3 ท่านทำหน้าที่เป็นองค์คณะ

ยุ่งยากหลายทางมากขึ้น¹⁷² NGO ทั้ง 2 กลุ่มจึงนำโจทก์ชาวพม่าขึ้นฟ้องร้องต่อศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State Court) โดยกล่าวหาว่าบริษัทละเมิดกฎหมายของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย บริษัทยูโนแคลพยายามขัดขวางการฟ้องร้องต่อศาลมลรัฐโดยอ้างว่าก่อนหน้านี้ ศาลสหรัฐในแคลิฟอร์เนีย (U.S. Federal Court in California) ตัดสินให้บริษัทฯ ชนะคดีไปแล้ว ศาลมลรัฐก็ไม่ควรรับคำฟ้องไว้พิจารณาให้เสียเวลาอีก แต่องค์กร NGO ก็ได้กลับว่า การฟ้องร้องคดีในศาลมลรัฐเป็นคนละส่วนกับคดีที่อุทธรณ์ในศาลสหรัฐ บริษัทฯไม่ควรก้าวก่ายการตัดสินใจของศาล เมื่อชั่งจูงศาลไม่ได้ผล บริษัทยูโนแคลจึงจ้างบริษัทล็อบบี้ 2 บริษัท ให้ล็อบบี้กลุ่ม NGO โดยตรงเพื่อให้ถอนคำฟ้องแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะทุกองค์กรยืนยันจะดำเนินการกับบริษัทยูโนแคลให้ถึงที่สุด

ดังนั้น หลังจากบริษัทยูโนแคลรอดพ้นจากการถูกดำเนินคดีในศาลสหรัฐไม่นาน ฝ่าย NGO ก็สามารถพลิกสถานการณ์มาเป็นฝ่ายรุกจนบริษัทตกมาอยู่ในฐานะผู้ถูกฟ้องร้องอีกครั้ง ด้วยคดีในศาลมากถึง 4 คดี

ในระหว่างรอศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียตรวจคำฟ้องว่าจะประทับรับฟ้องคดีหรือไม่ NGO องค์กรได้พยายามแสวงหาข้อมูลและพยานหลักฐานจากค่ายผู้อพยพในประเทศไทยเพิ่มเติม ซึ่งก็ปรากฏว่าได้รับความร่วมมือจากผู้อพยพเป็นอย่างดี บางรายถึงกับเสี่ยงเข้าไปในชายแดนพม่าเพื่อถ่ายภาพคนที่ถูกใช้แรงงาน, นำจดหมายคำสั่งเกณฑ์แรงงานของทหารออกมาให้ ส่วน NGO ที่เชี่ยวชาญการสืบสวนในประเทศไทย-พม่าโดยเฉพาะ เช่น ERI, FTUB ก็สัมภาษณ์ชาวบ้าน อดีตผู้ใหญ่บ้าน ทหารพม่าหนีทัพ ซึ่งพื้นที่ที่เลือกทำการสืบสวนจำเป็นต้องเก็บเป็นความลับเพื่อหลีกเลี่ยงการแค้นแค้นชาวบ้านโดยทหารพม่า¹⁷³ ข้อมูลที่ได้เพิ่มเติมมาแสดงถึงความมืดและการมีส่วนร่วมของบริษัทยูโนแคลชัดเจนยิ่งกว่าเก่า ERI จึงได้ออกรายงานอีก 2 ฉบับชื่อว่า Total Denial Continues และ More of the Same : Forced Labor Continues in Burma เปิดเผยความมืดและการมีส่วนร่วมรู้เห็นของบริษัทยูโนแคลมากขึ้น¹⁷⁴ ฝ่ายบริษัทยูโนแคลก็ผลิตรายงานของตนออกมาสู้กับรายงานของ NGO ชื่อว่า the Yadana Report : No Labor ซึ่งมีการแสดงใบเสร็จแสดงการชำระค่าจ้างแรงงานที่บริษัทฯจ่ายให้แรงงานพม่าไว้ในเล่มด้วย

นอกจากนี้ NGO หลายองค์กรยังส่งเจ้าหน้าที่ผู้ประสานงานไปอยู่ในเมืองใหญ่ๆ ของ

¹⁷² เนื่องจากสหรัฐอเมริกาปกครองด้วยระบบสหพันธรัฐ คือ รูปแบบที่แบ่งแยกอำนาจออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับรัฐบาลกลาง (Federal Government) และระดับมลรัฐ (State Government) ระบบศาลของสหรัฐจึงแบ่งออกเป็น 2 ระดับเช่นกันคือ ศาลกลางของสหรัฐ (Federal Court) ที่มีอยู่ทุกมลรัฐ กับศาลของมลรัฐ (State Court) ทั้งศาลกลางของสหรัฐและศาลประจำมลรัฐมี 3 ระดับเหมือนกัน ได้แก่ ศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ และศาลสูง ตามลำดับ

¹⁷³ เอริคไรท์ อินเตอร์เนชันแนล, แรงงานทาสในพม่า: อาชญากรรมต่อมนุษยชาติ (เชียงใหม่: ศูนย์ข่าวสาละวิน, 2546), หน้า 17.

¹⁷⁴ หลังจากให้ออกรายงาน 2 ฉบับนั้น ก็มีรายงานอีกฉบับหนึ่งโดย Earthrights International ออกตามมามีชื่อ Halliburton's Destructive Engagement เพื่อเปิดเผยการทำธุรกิจที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนของบริษัทฮัลลิเบอร์ตันในโครงการขาดานาและในประเทศอื่นๆ ที่มีปัญหาสิทธิมนุษยชนอีกหลายประเทศ

สหรัฐฯ เพื่อช่วยประชาสัมพันธ์และขอการสนับสนุนด้านค่าใช้จ่ายจากประชาชนในเมืองนั้นๆ เพราะรายได้ถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการดำเนินงานที่ยังรออยู่ข้างหน้า¹⁷⁵

ในส่วนของกรกตตันบริษัทยูโนแคล ณ ที่ประชุมผู้ถือหุ้นประจำปี 2000 ก็ปรากฏมีองค์กรด้านสิทธิมนุษยชน แรงงาน กฎหมาย สิทธิสตรี และศาสนาเข้าร่วมประท้วงมากขึ้นยิ่งกว่าปีก่อนๆ แต่องค์กรที่โดดเด่นมากคือองค์กร Father Joe La Mar of the Maryknoll Fathers and Brothers ซึ่งเป็นองค์กรศาสนา Father Joseph P. La Mar ซึ่งเป็นตัวแทนขององค์กรนี้ร่วมกับตัวแทนขององค์กรศาสนาอื่นอีก 10 องค์กรซึ่งมีหุ้นของยูโนแคลรวมกันไม่ต่ำกว่า 400,000 หุ้น เสนอให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นลงมติเห็นชอบให้หักเงินเดือนผู้บริหารมาชดใช้ให้ร้อยละ 2 ต่อเดือน¹⁷⁶ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอนี้ได้รับเสียงสนับสนุนจากผู้ถือหุ้นเพียงร้อยละ 14 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 86 ซึ่งถึงแม้ข้อเสนอจะต้องตกจากวาระการประชุมไปเช่นเคย แต่คุณพ่อ Joseph P. La Mar ก็กล่าวว่า NGO ไม่ควรวิตกหรือผิดหวัง เพราะหลังจากนี้องค์กรศาสนาของเขาจะช่วยขอการสนับสนุนจากองค์กรอื่นได้อีกหลายร้อยแห่ง

ต่อมาในเดือนมีนาคม ค.ศ.2001 บริษัทยูโนแคลพยายามชี้ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียว่ามาตรฐานของกฎหมายมลรัฐจะนำมาบังคับใช้กับคดีนี้ไม่ได้¹⁷⁷ และบริษัทก็ยังอ้างว่าต่อให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยเกิดขึ้นจริง บริษัทก็ไม่จำเป็นต้องรับผิดชอบ โดยบริษัทยูโนแคลได้ยกเอากรณีที่ร้านกาแฟ Starbucks ใน Seattle เคยถูกประท้วง ตำรวจจึงมาปกป้องร้านและปราบปรามกลุ่มผู้ประท้วงเป็นตัวอย่าง แต่ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียก็ปฏิเสธที่จะรับฟังเหตุผลชี้แนะของบริษัทยูโนแคลและยังคงพิจารณาคำฟ้องและหลักฐานของโจทก์ต่อไป

ณ การประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีของบริษัทยูโนแคลในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2001 สมาชิก NGO ที่ร่วมฟ้องบริษัท องค์กรอื่นๆ ทุกสาขา มาบักหลักทำการประท้วง ณ ที่ทำการของบริษัท และในปีนี้มีผู้ถือหุ้นบางส่วนเข้าร่วมการประท้วงด้วยโดยเน้นประเด็นว่าการอยู่ในพม่าต่อไป อาจไม่คุ้มค่าอย่างที่คิด เมื่อเริ่มการประชุม ก็มีองค์กรที่มีหุ้นอยู่ในบริษัทยูโนแคลหลายองค์กรมากขึ้นมาร่วมเสนอประเด็นพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องการลงทุนในพม่า การได้องค์กรใหม่ๆ มาเสริมแรงกดดันต่อบริษัทนี้มาจากการลือขบขององค์กรที่มีหุ้นและได้ร่วมกดดันบริษัทมาในปีก่อนหน้านี้ เช่น OCAW, AFL-CIO และองค์กร Father Joe La Mar of the Maryknoll Fathers and Brothers เป็นต้น ในปีนี้องค์กรเหล่านี้ได้เสนอให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นพิจารณาข้อเสนอต่อบริษัทฯ 2 ข้อ ข้อแรกถูกเสนอโดย AFL-CIO, International Federation of Chemical, Energy, Mine and General

¹⁷⁵ Earthrights International, *First Earthrights Round-Up House Party a Success*[Online]. Available from: <http://www.earthrights.org/july18roundup/news.html>[2006,December 7]

¹⁷⁶ เงินเดือนผู้บริหารระดับสูงของบริษัทยูโนแคลอยู่ที่ประมาณ 2 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯต่อเดือน

¹⁷⁷ Earthrights International and International Labor Rights Fund, *Plaintiffs Win Round in Yadana Lawsuit* [Online]. Available from: http://www.earthrights.org/news/press_remand.shtml[2006,December 5]

Workers' Union (ICEM)¹⁷⁸ ซึ่งเป็นพันธมิตรของ AFL-CIO, Bank of New York ซึ่งเป็นพันธมิตรของ ICEM สารระสำคัญขอข้อเสนอดังกล่าวคือ ให้บริษัทปรับปรุงธุรกิจใหม่โดยปฏิบัติตามมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ ส่วนข้อเสนอดังกล่าวที่ 2 ได้รับการผลักดันเข้าสู่วาระการประชุมโดยองค์กรศาสนา Father Joe La Mar of the Maryknoll Fathers and Brothers, the Interfaith Center of Corporate Responsibility ซึ่งมาอยู่ฝ่ายกดดันบริษัทได้เพราะคุณพ่อ Joseph P. La Mar มีตำแหน่งอยู่ในองค์กรนี้ ใจความของข้อเสนอดังกล่าวที่ 2 ที่ขอให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นพิจารณา คือ ให้บริษัทชดเชยค่าชดเชยโดยหักเงินเดือนผู้บริหาร เหมือนที่เคยเสนอไปในปีก่อนหน้านี้ เมื่อถึงเวลาลงคะแนนเสียง ผู้บริหารบริษัทก็ยังคงพยายามชี้นำผู้ถือหุ้นโดยบอกว่าบริษัทมีนโยบายที่ดีอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม ในปีนี้ องค์กรที่ร่วมกันผลักดันข้อเสนอดังกล่าวทุกองค์กร เช่น ICEM, AFL-CIO ได้เตรียมการรับมือไว้ล่วงหน้าแล้วโดยได้ส่งจดหมายหาผู้ถือหุ้นรายใหญ่ 100 อันดับแรกของบริษัทก่อนถึงวันประชุม เพื่อชี้แจงให้ผู้ถือหุ้นรายใหญ่ทุกคนและทุกองค์กรเห็นว่า ใน 2 ปี ที่ผ่านมา มูลค่าหุ้นของบริษัทยูนิแคลในตลาดหุ้นสหรัฐตกลงไปกว่าร้อยละ 5 ถ้าบริษัทยังไม่มีการปรับปรุงใดๆ นักลงทุนจะยิ่งขาดความเชื่อถือ ผู้ถือหุ้นทุกรายจึงไม่ควรเห็นแก่ประโยชน์ระยะสั้นตรงหน้า และหันมาใส่ใจกับประโยชน์ของตนเองในระยะยาว¹⁷⁹ ผลจากการลอบบีผู้ถือหุ้นโดยวิธีการดังกล่าวทำให้กองทุน CalPERS ซึ่งเป็นกองทุนบำนาญที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐอเมริกา¹⁸⁰ และมีหุ้นในบริษัทยูนิแคลถึง 1.5 ล้านหุ้นคิดเป็นมูลค่ากว่า 151 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ลงคะแนนเห็นชอบให้ข้อเสนอดังกล่าวด้วย ทำให้ในปีนั้นข้อเสนอดังกล่าวที่ประชุมผู้ถือหุ้นทั้งสองข้อได้รับคะแนนเสียงมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมา กล่าวคือ ข้อเสนอดังกล่าวที่ 1 ให้บริษัทยอมรับมาตรฐานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศได้รับเสียงสนับสนุนร้อยละ 15 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 85 ในขณะที่ข้อเสนอดังกล่าวที่ 2 ที่ให้นำเงินเดือนผู้บริหารมาชดเชยได้รับเสียงสนับสนุนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22 (จากปีที่แล้วที่ได้รับเสียงสนับสนุนร้อยละ 14) ส่วนผู้ถือหุ้นที่เหลือร้อยละ 78 ไม่สนับสนุน¹⁸¹

การเคลื่อนไหวเพื่อกดดันบริษัทยูนิแคลให้แสดงความรับผิดชอบต่อชาวพม่าที่ถูกละเมิดไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น เพราะในปี ค.ศ.2003 FBC ก็สามารถรณรงค์ให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยเวอร์จิเนีย (Virginia University) กดดันให้มหาวิทยาลัยเวอร์จิเนียถอนหุ้นที่มีอยู่ใน

¹⁷⁸ ICEM เป็นสหภาพแรงงานระดับโลก มีสมาชิกกว่า 20 ล้านคน จาก 110 ประเทศทั่วโลก จุดประสงค์ของ ICEM คือช่วยให้ผู้ใช้แรงงานทั่วโลกได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม

¹⁷⁹ Ian Graham, *Burma Pull-out Urged: ICEM*[Online]. Available from: <http://www.burmalibrary.org/reg.burma/archives/200105/msg00037.html>[2006.November 12]

¹⁸⁰ CalPERS หรือ the California Public Employees' Retirement System เป็นกองทุนบำนาญของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย และเป็นกองทุนบำนาญที่ใหญ่ที่สุดในโลก มีสมาชิกรวมราว 1 ล้าน 4 แสนคน

¹⁸¹ Unocal, *Stockholders communication*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006.July 20]

บริษัทยูนิแคล 50,000 หุ้น คิดเป็นมูลค่ากว่า 20 ล้านดอลลาร์สหรัฐได้สำเร็จ¹⁸² พร้อมกันนั้น FBC ยังขอให้ให้นักศึกษา ครู อาจารย์ช่วยกันติดต่อ TIAA-CREF (Teachers Insurance and Annuity Association - College Retirement Equities Fund) ซึ่งเป็นกองทุนบำเหน็จบำนาญสำหรับผู้ประกอบอาชีพครูอาจารย์ที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในสหรัฐอเมริกา และยังเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่งของบริษัทยูนิแคลมีหุ้นกว่า 1,500,000 หุ้น ให้ร่วมมือเรียกร้องเรื่องปัญหาการลงทุนพม่าต่อบริษัทฯ ส่วน กลุ่มองค์กร NGO ที่รับผิดชอบคดีในศาลก็ช่วย FBC รวบรวมรายชื่อบุคคลสำคัญ อาทิ ผู้ได้รับรางวัลโนเบล 7 คน เช่น องค์กรดัลลาเม และรายชื่อนักวิชาการชั้นนำ ของสหรัฐฯ เช่น Noam Chomsky, Richard Falk ยื่นให้ TIAA-CREF อีกทางหนึ่ง เพื่อกระตุ้นให้ TIAA-CREF พิจารณาทบทวนการถือหุ้นในบริษัทยูนิแคล โดยกลุ่ม NGO ให้เหตุผล TIAA-CREF ว่า สมาชิก TIAA-CREF ส่วนใหญ่เป็นครู-อาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและอยู่ในวัยสูงอายุ ทุกคนคงไม่ต้องการให้บำนาญที่ใช้ในบั้นปลายชีวิตมาจากเลือดของเพื่อนมนุษย์ ขณะเดียวกันสมาชิก Free Burma Coalition สัญชาติสหรัฐอเมริกาหลายคนที่เป็นสมาชิกหรือถึงผู้บริหารของ TIAA-CREF ก็ช่วยเสนอให้ TIAA-CREF ถอนหุ้นจากบริษัทยูนิแคลหรือสนับสนุนข้อเสนอเรื่องพม่าในที่ประชุมผู้ถือหุ้นด้วยอีกทาง¹⁸³

เมื่อการประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีของบริษัทมาถึงในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2002 กลุ่มองค์กรแรงงาน องค์กรศาสนา องค์กรบำนาญ ที่ถือหุ้นอยู่ในบริษัทยูนิแคล ได้แก่ OCAW ,CalPERS ,AFL-CIO, ICEM, TIAA-CREF, PACE, Father Joe La Mar of the Maryknoll Fathers and Brothers, the Interfaith Center of Corporate Responsibility ซึ่งมีหุ้นรวมกันทั้งหมดอย่างน้อย 5,000,000 หุ้น (คิดเป็นประมาณร้อยละ 2 ของจำนวนหุ้นทั้งหมด)¹⁸⁴ ก็ได้ร่วมกันยื่นข้อเสนอให้ที่ประชุมผู้ถือหุ้นพิจารณา 2 ข้อเหมือนในปี ค.ศ.2001 คือ ข้อแรกให้นำเงินเดือนผู้บริหารมาชดใช้ และข้อที่สองให้บริษัทยอมรับและปฏิบัติตามมาตรฐานแรงงานขององค์การแรงงานระหว่างประเทศทุกข้อ เมื่อถึงเวลาลงคะแนน องค์กรใหญ่ข้างต้นทั้งหมดลงคะแนนสนับสนุนข้อเสนอกับ 2 ข้อ ซึ่งส่งผลให้มีอีกหลายองค์กร เช่น Walden Asset management, New York City Employees' Retirement System และ the New York State

¹⁸² Mark Thomson, *Students Push University of Virginia Out of Unocal* [Online]. Available from: <http://www.socialfunds.com/news/article.cgi/article693.html>[2006,November 23]

¹⁸³ Dan Beeton, *Free Burma: No Dollars for Dictators*[Online]. Available from: <http://www.warresisters.org/nva0103-2.htm>[2006,November 1]

¹⁸⁴ PACE หรือ Paper, Allied-Industrial, Chemical & Energy Workers International Union เป็นสหภาพแรงงานที่มีสมาชิกมากอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งระยะหลังมีพนักงานบริษัทยูนิแคลที่ถูกปลดเมื่อคราวบริษัทขายโรงกลั่นในปี ค.ศ.1997 มาร่วมเป็นสมาชิกและร่วมทำทนายผู้บริหารบริษัทในปีนี้ด้วย

Common Retirement Fund ตัดสินใจลงคะแนนเห็นชอบตามมา¹⁸⁵ ผลการลงคะแนนปรากฏว่า ข้อเสนอแรกได้รับคะแนนเห็นด้วยร้อยละ 8 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 92 ข้อที่สอง ได้รับคะแนนสนับสนุนร้อยละ 34 ไม่เห็นด้วยร้อยละ 66¹⁸⁶

การที่ข้อเสนอของเหล่าองค์กรทั้งหลายได้คะแนนเสียงสนับสนุนถึงร้อยละ 34 ในปี ค.ศ. 2002 นี้แม้จะยังไม่มากพอทำให้ข้อเสนอได้รับการรับรองให้เป็นมติเพื่อนำไปปฏิบัติ แต่คะแนนที่ได้ร้อยละ 34 ก็ถือว่าไม่น้อยแล้วสำหรับข้อเสนอที่เกี่ยวกับเรื่องสิทธิมนุษยชนในเวทีบริษัทที่มุ่งหวังกำไรเป็นเป้าประสงค์¹⁸⁷ ซึ่งการที่ข้อเสนอได้คะแนนจากผู้ถือหุ้นถึง 1 ใน 3 ก็ควรทำให้บริษัทฯ ไม่อาจนิ่งเฉยเหมือนที่ผ่านมา แต่นาย Terry Dallas รองประธานบริษัทยูนิแคลยังคงยืนยันต่อผู้ถือหุ้นว่าในเมื่อข้อเสนอทั้งสองข้อไม่ผ่านที่ประชุมผู้ถือหุ้น บริษัทฯก็ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตาม และผู้ถือหุ้นไม่ต้องกังวลใจเพราะปัจจุบันบริษัทไม่มีความเสี่ยงอะไร เพราะสำหรับในพม่า บริษัทฯผลิตก๊าซธรรมชาติได้มากกว่าที่คาดไว้ในตอนแรกเสียอีก ฉะนั้น ถ้าจะมีความเสี่ยงใดๆก็ตามเกิดขึ้นต่อผู้ถือหุ้นและบริษัทฯก็เป็นเพราะองค์กร NGO ที่พยายามสร้างขึ้น

จะเห็นได้ว่ากลวิธีในการกดดันบริษัทผ่านผู้ถือหุ้นได้ใช้หลักการเคลื่อนไหวให้ผู้ลงทุนหันมาตระหนักถึงการลงทุนแบบรับผิดชอบต่อสังคม (Socially responsible investing-SRI) คือ การกดดันผู้ถือหุ้นอย่างต่อเนื่องจนผู้ถือหุ้นริเริ่มเสนอให้บรรษัทดำเนินการในลักษณะที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม หรือหักท้วงการดำเนินการที่ไม่รับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท หากบรรษัทยังไม่มีการปรับปรุง บรรษัทก็จะเริ่มเสียชื่อเสียงในหมู่นักลงทุนทำให้ผู้ถือหุ้นเกิดความลังเลใจว่าหุ้นที่ตนมืออยู่อาจตกอยู่ในสภาวะขาดทุนได้ ต่อมาได้มีการพัฒนาเพิ่มเป็นการหลีกเลี่ยงการถือหุ้นของบริษัทที่มีความเสี่ยงและส่งเสริมการถือหุ้นของบริษัทซึ่งมีการดำเนินการในกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) ในปัจจุบันมีกองทุน (Funds) จำนวนมากที่มีการลงทุนในลักษณะนี้ การทำให้ผู้ลงทุนมีการลงทุนแบบรับผิดชอบต่อสังคมโดยลงทุนในบรรษัทซึ่งมีความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นวิธีการหนึ่งที่มีพลังมากที่สุดที่จะผนวกเข้ากับการเคลื่อนไหวทางอื่นเพื่อเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบรรษัท แต่การดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จได้นั้นต้องทำอย่างต่อเนื่องไม่ขาดช่วง¹⁸⁸ วิธีการที่กล่าวมานี้ก็ตรงกับกรรณรงค์ต่อผู้ถือหุ้นของบริษัทยูนิแคลในกรณีพม่านี้ เนื่องจากว่าเดิมเรามักจะนึกถึงภาพของการออกมาเรียกร้องโดยองค์กรใหญ่ๆ อย่างองค์กรนิรโทษ

¹⁸⁵ AFL-CIO, *Worker Shareholders Challenge Unocal's Plans For New Investment in Burma and Ask for Commitment to Global Labor Standards*[Online]. Available from: <http://www.commondreams.org/news2002/0520-04.htm>[2006, November 11]

¹⁸⁶ Unocal, *Stockholders communication*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/stkhdr.htm>[2006, July 20]

¹⁸⁷ บริษัทของสหรัฐอเมริกาที่เคยไปลงทุนในแอฟริกาใต้ที่มีปัญหาการแบ่งแยกสีผิว (Anti-apartheid) และมีการเสนอข้อเสนอเช่นนี้ในที่ประชุมผู้ถือหุ้น ไม่เคยมีข้อเสนอให้บริษัทนั้นๆ ถอนการลงทุนจากแอฟริกาใต้ที่เคยได้รับคะแนนสนับสนุนเกินร้อยละ 15 หรือสูงสุดร้อยละ 20 เลยแม้แต่ครั้งเดียว

¹⁸⁸ เอก ตังทรัพย์วัฒนา, *โลกาภิวัตน์ บรรษัทข้ามชาติ และความรับผิดชอบต่อสังคมของบรรษัท*, หน้า 94-95 .

กรรมสากลหรือ Greenpeace แต่จากกรณีบริษัทยูนิแคลนี้ก็แสดงให้เห็นแล้วว่า หากนักต่อสู้จากองค์กร NGO มีความพร้อมและขั้นตอนการดำเนินการที่ชัดเจนสามารถชักนำผู้ลงทุนที่เป็นกองทุน (Funds) ต่างๆ ที่มักคำนึงถึงชื่อเสียงของตนได้สำเร็จ ผู้ลงทุนที่เป็นองค์กรใหญ่ในสังคม (Social Investor) พวกนี้ก็จะแปรมาเป็นผู้ลงทุนที่มีทั้งความสามารถในการลงทุนและความสามารถในการเป็นดรรชนีชี้วัด (Index Investor) ต่อความมั่นคงและการตัดสินใจที่จะมีอิทธิพลต่อบริษัทได้เป็นอย่างดี¹⁸⁹

กลางเดือนมิถุนายน ค.ศ.2002 ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State Court) ได้ตัดสินให้รับฟ้องทั้ง 2 คดีที่ NGO กล่าวหาว่าบริษัทยูนิแคลมีส่วนในการละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวพม่าในโครงการยาตานา ซึ่งบริษัทยูนิแคลก็ให้นาย Barry Lane โฆษกของบริษัทฯประกาศทันทีว่า การที่ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียยอมรับฟ้องบริษัทยูนิแคลภายใต้กฎหมายแคลิฟอร์เนียถือว่าศาลฯ ไม่เป็นธรรมกับบริษัทยูนิแคล เพราะในสัญญาการลงทุนที่ยูนิแคลทำกับรัฐบาลพม่าระบุไว้ว่าหากมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นก็ให้ใช้กฎหมายพม่าในการตัดสินข้อพิพาททั้งหมด แต่ทนายฝ่าย NGO ได้ออกมาตอบโต้บริษัทยูนิแคลทันทีว่า โจทก์ชาวพม่าที่เป็นผู้เสียหายและองค์กรที่นำฟ้องทุกองค์กรเป็นองค์กรอิสระไม่ได้ขึ้นกับรัฐบาลพม่าจึงไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามสัญญาการลงทุนที่บริษัทฯ อ้างถึง และคดีนี้ก็ถูกฟ้องที่ศาลมลรัฐของสหรัฐอเมริกาก็ต้องใช้กฎหมายมลรัฐจึงจะถูกซึ่งศาลก็เห็นด้วยกับเหตุผลของฝ่ายโจทก์และยังประกาศว่า บริษัทยูนิแคลอาจต้องรับผิดชอบในความผิดซึ่งอาจไม่ใช่ข้อหาเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนเองโดยตรง แต่ศาลจะไต่สวนคดีบริษัทยูนิแคลภายใต้หลักการรับผิดชอบร่วมกัน (Vicarious Liability) ที่กำหนดให้ผู้ร่วมลงทุน (Joint Venture) ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการกระทำผิดของผู้ลงทุนหลักหากพิสูจน์ได้ว่าผู้ลงทุนร่วมล่วงรู้ถึงการกระทำผิดนั้นมาก่อน ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียกำหนดให้มีการพิจารณาคดีนัดแรกในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2003 ซึ่งการตัดสินของศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียในครั้งนี้ถือว่าเป็นครั้งแรกที่ศาลมลรัฐตัดสินว่า บริษัทก็สามารถทำผิดข้อหาละเมิดสิทธิมนุษยชนได้และจะต้องถูกไต่สวนในศาลด้วย¹⁹⁰

ทนายและนักต่อสู้ที่อยู่ข้างชาวพม่าทุกคนต่างรู้สึกยินดีกับการตัดสินของศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียเป็นอย่างยิ่ง เพราะเป็นครั้งแรกที่หัวใจของคดีความอันยึดเยื้อจะได้รับการวินิจฉัยจากคณะลูกขุน อีกทั้งจะได้รับฟังกันในศาลซึ่งจะทำการพิจารณาคดีอย่างเปิดเผยเป็นครั้งแรกหลังจากที่ทุกคนเฝ้ารอคำตัดสินนี้มากกว่า 6 ปี และจากคำตัดสินของศาลครั้งนี้ ทนายทุกคนหวังว่าเรื่องนี้จะกลายเป็นสารไปถึงบริษัทยูนิแคลและบริษัทอื่นๆ ที่ทำธุรกิจกับระบอบการปกครองที่เลวร้ายที่

¹⁸⁹ Ricardo Bayon, Institutional Investors Go Green Rights[Online]. Available from: <http://www.newamerica.net/index.cfm?pg=article&DocID=1139>[2006, December 25]

¹⁹⁰ Peter Waldman, Unocal Will stand Trial Over Myanmar Venture Rights[Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/venture061102.htm>[2006, December 18]

ละเมิดสิทธิมนุษยชนให้ระมัดระวังตัวมากขึ้นซึ่งผลก็เป็นเช่นนั้นจริงเพราะบริษัทขนาดใหญ่หลายแห่งเริ่มหันมาสนใจปรับปรุงนโยบายด้านสิทธิมนุษยชนของตนเองมากขึ้นและเริ่มมีการจัดทำรายงานด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่เปิดเผยมากขึ้นให้ผู้ถือหุ้น¹⁹¹

นอกจากเรื่องคดีความในศาล ผู้ถือหุ้นของบริษัทยูโนแคลเริ่มเกิดความไม่มั่นใจในเสถียรภาพของบริษัทและเริ่มติดต่อองค์กร NGO เพื่อสอบถามว่า บริษัทยูโนแคลมีโอกาสแพคดีหรือไม่ เพราะอันที่จริงแล้วเรื่องสิทธิมนุษยชนไม่ใช่ประเด็นที่จะทำให้ตนขายหุ้นที่มีอยู่ แต่ถ้าบริษัทยูโนแคลมีโอกาสแพคดีก็อาจต้องทบทวนเสียใหม่ว่าจะเสี่ยงขาดทุนหรือไม่ ซึ่งทุกองค์กร NGO แม้จะยังไม่มั่นใจเต็มที่ว่าผลการต่อสู้ในศาลจะออกมาอย่างไร แต่ก็ตอบว่าบริษัทยูโนแคลอาจต้องขึ้นศาลถึง 4 คดีในเร็ววันนี้¹⁹² และถ้าบริษัทต้องถูกไต่สวนในศาลก็มีโอกาสสูงที่จะแพคดีเพราะหลักฐานมัดแน่น ด้วยหลักจิตวิทยาดังกล่าว ทำให้ผู้ถือหุ้นจำนวนมากเริ่มเกิดความลังเลใจต่อผลประโยชน์ที่ตนพึงได้รับในระยะยาว ผู้ถือหุ้นบางส่วนเริ่มเทขายหุ้นที่มีอยู่ ในส่วนของนักลงทุนรายใหม่ที่จะซื้อหุ้นของบริษัทยูโนแคลก็ลดปริมาณลงอย่างเห็นได้ชัด จนในที่สุดกลางปี ค.ศ.2002 มูลค่าหุ้นของบริษัทยูโนแคลในตลาดหุ้นสหรัฐก็ตกลงอย่างรวดเร็วกว่าร้อยละ 35 ภายในระยะเวลาเพียง 1 เดือน ทำให้รายได้ของบริษัทลดลงเกือบครึ่งหนึ่งหากเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อนหน้านี้

ยังไม่ทันที่บริษัทยูโนแคลจะพ้นจากภาวะวิกฤตในตลาดหุ้น บริษัทยูโนแคลก็ต้องเผชิญแรงกดดันทางกฎหมายจากคำตัดสินศาลอุทธรณ์สมทบภาค 9 ของสหรัฐอเมริกากระลอกหนึ่ง ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ทั้ง 3 คน ตัดสินการยื่นอุทธรณ์คดีที่กลุ่ม NGO จากทั้ง 2 คดียื่นมาในปี ค.ศ.2000 ว่า ศาลอุทธรณ์ยืนยันว่าคำตัดสินกับของศาลชั้นต้นที่ไม่รับฟ้องรัฐบาลพม่า, บริษัทน้ำมันและก๊าซแห่งสหภาพพม่า (MOGE) และบริษัทโทแทล นั้นถูกต้องแล้ว แต่การที่ศาลชั้นต้นตัดสินให้ฝ่ายโจทก์แพคดีเพราะโจทก์ไม่สามารถแสดงให้เห็นได้ว่าบริษัทยูโนแคลมีอำนาจเหนือหรือควบคุมพฤติกรรมรัฐบาลพม่านั้น ศาลอุทธรณ์ไม่เห็นด้วย เพราะจากข้อมูลหลักฐานที่ NGO ให้มาก็แสดงให้เห็นในระดับหนึ่งว่าบริษัทน่าจะมีส่วนร่วมรู้เห็นกับรัฐบาลพม่าในเรื่องการบังคับใช้แรงงานและบริษัทก็ได้ประโยชน์จากการบังคับใช้แรงงานด้วย ดังนั้น สิ่งที่โจทก์ต้องแสดงให้เห็นประจักษ์ต่อศาลจึงไม่ใช่การพิสูจน์ว่าบริษัทยูโนแคลมีอำนาจสั่งการรัฐบาลพม่า หากแต่เพียงโจทก์พิสูจน์ได้ว่าบริษัทยูโนแคลรู้เห็นและมีส่วนร่วมในการบังคับใช้แรงงานประชาชนชาวพม่าก็พอแล้ว (The plaintiffs need only demonstrate that Unocal knowingly assisted the military in perpetrating the abuses for Unocal to be held liable) และถ้าหากโจทก์สามารถพิสูจน์ได้ว่าบริษัทมีส่วนร่วมรู้เห็นและร่วมมือกับรัฐบาลพม่าจริงก็ให้ศาลตัดสินโทษบริษัทได้ โดยสรุปศาลอุทธรณ์สมทบภาค 9 จึงมีคำสั่งพิพากษากลับไม่เห็นด้วยกับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นและ

¹⁹¹ "ศาลในสหรัฐรับฟ้องคดียูโนแคล", ผู้จัดการ (12 มิถุนายน, 2546): 17.

¹⁹² David Corn, *Corporate Human Rights*[Online]. Available from: <http://www.laborrights.org/press/nation071502.htm>[2006,December 15]

ให้ส่งเรื่องกลับคืนไปยังศาลชั้นต้นของสหรัฐประจำมลรัฐแคลิฟอร์เนียเพื่อให้อัยการพิพากษาใหม่¹⁹³

เมื่อศาลชั้นต้นของสหรัฐในแคลิฟอร์เนียได้รับคำพิพากษากลับจากศาลอุทธรณ์แล้วก็ได้ประกาศว่าจะเริ่มพิจารณาคดีในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.2003 ซึ่งเป็นเดือนเดียวกับกำหนดการพิจารณาคดีของศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่ได้ประกาศไว้ก่อนหน้านี้ ทำให้บริษัทยูนิแคลจะต้องถูกไต่สวนทั้งในศาลสหรัฐและศาลมลรัฐทั้งหมด 4 คดี เมื่อข่าวดีที่ว่าภายในปีเดียวนี้ศาลรับฟ้องทุกคดีทั้งหมดถึง 4 คดีรู้ถึงผู้อพยพที่ยังอยู่ในค่ายผู้อพยพของไทยและทนายที่มาปกป้องหลักสัมภาระณ และรวบรวมข้อมูล ทุกคนต่างก็รู้สึกยินดีและมีความหวังยิ่งกว่าเก่า

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.2003 บริษัทยูนิแคลต้องพบกับแรงกดดันจากที่ประชุมผู้ถือหุ้นประจำปีอีกครั้งเมื่อบรรดากองทุนต่างๆ ยังไม่ลดละที่จะผลักดันข้อเสนอให้ที่ประชุมบริษัทยอมรับ นอกจากนี้ บริษัทฯยังต้องเผชิญแรงกดดันเพิ่มมากขึ้นเมื่อนาย Phil Angelides ซึ่งเป็นผู้บริหารกองทุนขนาดใหญ่ 2 กองทุนคือ CalPERS กองทุนบำนาญที่ใหญ่ที่สุดของสหรัฐอเมริกาและ CalSTRS (the California State Teachers' Retirement System) ที่มีหุ้นในบริษัทรวมกันกว่า 2 ล้านหุ้น และยังมีตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย สามารถชักชวนให้นาย Alan Hevesi ที่เป็นทั้งรัฐมนตรีกระทรวงการคลังมลรัฐนิวยอร์กและผู้บริหารกองทุนบำนาญของนิวยอร์กที่มีหุ้นอีกกว่า 1,500,000 หุ้นมาร่วมกดดันผู้บริหารบริษัทยูนิแคล ทั้งสองได้ยื่นหนังสือขอพบผู้บริหารบริษัทคือนาย Charles R. Williamson โดยขอให้ผู้บริหารบริษัทยอมตัดสินใจประกาศให้บริษัทยูนิแคลถอนตัวออกจากพม่าโดยเร็ว ด้วยเหตุผลที่ว่า การทำธุรกิจในพม่าทำให้ยูนิแคลมีความเสี่ยงที่ไม่จำเป็นจนกระทั่งถูกฟ้องร้อง ราคาหุ้นในตลาดหุ้นเคลื่อนไหวสู่กลุ่มบริษัทซูดเจาะน้ำมันและก๊าซด้วยกันไม่ได้เหมือนก่อนอันเป็นผลเสียหายต่อผู้ถือหุ้นของบริษัทฯ จึงเป็นหน้าที่ของกระทรวงการคลังของมลรัฐที่จะต้องเข้าทำหน้าที่ในฐานะตัวแทนผู้ถือหุ้นเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม ในการพบปะดังกล่าว นาย Terry Dallas รองกรรมการผู้จัดการใหญ่ และหัวหน้าฝ่ายการเงินของบริษัทได้ชี้แจงว่า การลงทุนในพม่าเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าทางเศรษฐกิจสำหรับผู้ถือหุ้นอยู่แล้ว อีกทั้งยังให้ประโยชน์แก่ครอบครัวชาวบ้านสามัญหลายครอบครัว และยังเป็นโครงการหลักสำหรับใช้ผลิตกระแสไฟฟ้าให้แก่ประเทศไทย ซึ่งเป็นพันธมิตรหลักประเทศหนึ่งของสหรัฐ คณะผู้บริหารจึงเห็นว่ายังไม่ถึงเวลาหรือมีเหตุอันควรที่จะต้องตัดสินใจหยุดกิจการทั้งหมดในพม่า¹⁹⁴

กลางปี ค.ศ.2003 ในขณะที่คดีกำลังอยู่ระหว่างการไต่สวนในศาลนั่นเอง บริษัทยูนิแคลก็

¹⁹³ Jim Lobe, *Villagers vs oil giant: Ashcroft to the rescue*[Online]. Available from: http://www.atimes.com/atimes/Southeast_asia/EE17Ae03.html[2006,January 13]

¹⁹⁴ Dan Newman, *California Treasurer Angelides Comments on Settlement in Unocal Human Rights Case Myanmar*[Online]. Available from: <http://www.treasurer.ca.gov>[2006,December 1]

พยายามหาช่องทางที่จะขัดขวางคดีที่กำลังรุดหน้า บริษัทยูโนแคลได้จ้างบริษัท Blitz ซึ่งเป็นบริษัทล็อบบี้พร้อมกับใช้ NFTC, USA-Engage โน้มน้าวรัฐบาลสหรัฐฯและกระทรวงยุติธรรมให้เข้ามาแทรกแซงคดี¹⁹⁵ ผลจากการล็อบบี้ของบริษัททำให้รัฐบาลสหรัฐฯระบุว่า NGO เป็นกลุ่มที่ขัดขวางโลกาภิวัตน์ (Anti-globalization) และขัดขวางระบบทุนนิยม (Anti-capitalism) ส่วนกระทรวงยุติธรรมของสหรัฐฯได้แทรกแซงคดีในนามบริษัทยูโนแคลด้วยวิธีการที่เรียกว่า Friend of the court¹⁹⁶ เพื่อปกป้องบริษัทยูโนแคลและสื่อให้ศาลรู้ว่าคดีบริษัทยูโนแคลที่มีการฟ้องร้องกันในศาลชั้นต้นของสหรัฐฯ (Federal Court) เป็นการฟ้องร้องที่ใช้กฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวผิดเจตนารมณ์ของกฎหมาย¹⁹⁷ คดีในอดีตที่เคยใช้กฎหมายฉบับนี้ผ่านศาลสหรัฐฯมาแล้วล้วนแต่เป็นการตัดสินผิดของศาลทุกคดี ศาลสหรัฐฯจึงไม่ควรข้องเกี่ยวกับคดีความด้านสิทธิมนุษยชนที่ชาวพม่าฟ้องร้องเนื่องจากจะขัดต่อนโยบายต่างประเทศของสหรัฐฯด้วย หลังจากนั้นกระทรวงยุติธรรมสหรัฐฯ บริษัทยูโนแคล NFTC และ USA-Engage ได้ร่วมกันยื่นขอให้ศาลอุทธรณ์สมทบภาค 9 พิจารณาคดีนี้ใหม่ก่อนที่ศาลชั้นต้นของสหรัฐฯจะดำเนินการไต่สวนใดๆ ต่อไป นอกจากนี้ บริษัทยูโนแคลยังร่วมมือกับ NFTC, USA Engage และ บริษัทด้านพลังงานอีกหลายบริษัท จัดตั้งคณะกรรมการศึกษาของโหวและผลเสียของกฎหมายฉบับนี้¹⁹⁸ จนได้ออกรายงานฉบับหนึ่งชื่อว่า The Awakening Monster ซึ่งอภิปรายผลการศึกษาว่า หากศาลยอมรับคดีการฟ้องร้องเรื่องสิทธิมนุษยชนที่กลุ่มองค์กร NGO นำมาฟ้องร้องต่อไป เศรษฐกิจของสหรัฐฯจะเสียหายมากถึงปีละ 3 แสนล้านดอลลาร์สหรัฐฯเพราะบริษัทของสหรัฐฯต้องเลิกทำธุรกิจในประเทศกำลังพัฒนา และอาจเปิดโอกาสให้ธุรกิจจากประเทศอื่น เช่น จีน เข้ามาแทนที่¹⁹⁹

เมื่อคดีถูกแทรกแซงและบริษัทฯ ยังอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานาเพื่อหาทางพ้นผิด กลุ่ม NGO และนักวิชาการ ก็ได้ออกมาตอบโต้บริษัทยูโนแคลทันทีในทุกประเด็นว่า การใช้กฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวในการฟ้องร้องบริษัทยูโนแคลในศาลสหรัฐฯไม่ถือว่าผิดเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้แน่นอน เพราะการฟ้องร้องครบด้วยองค์ประกอบที่กฎหมายฉบับนี้กำหนดทุกข้อ

¹⁹⁵ สาเหตุหนึ่งที่รัฐบาลของนาย จอร์จ บุช เข้าข้างบริษัทยูโนแคลอาจเป็นเพราะ รัฐบาลบุชมีความใกล้ชิดกับธุรกิจน้ำมันมาก เช่น ประธานาธิบดีจอร์จ บุช, Cheney และ Rumsfeld ล้วนมีธุรกิจน้ำมันทั้งสิ้น

¹⁹⁶ Friend of the court คือ การพยายามผลักดันคดีความทางอ้อมโดยการเสนอบทความความคิดเห็นฝ่ายวารสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับกฎหมายและวงการศาลยุติธรรมเพื่อให้มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้พิพากษาหรือศาลจนรูปคดีดำเนินไปอย่างที่ไม่แทรกแซงต้องการ วิธีนี้อาจพบเห็นไม่บ่อยนัก เพราะโดยปกติกลุ่มผลประโยชน์ทางธุรกิจมักไม่สนใจการแทรกแซงฝ่ายตุลาการ ยกเว้นในกรณีที่ฝ่ายตุลาการกำลังจะมีอำนาจตัดสินชี้ขาดประเด็นสำคัญบางอย่าง

¹⁹⁷ Madelaine Drohan, *Abusive multinationals have a pal in Washington*[Online]. Available from: http://www.nosafehaven.org/oped_drohan.html[2006,December 26]

¹⁹⁸ หนึ่งในคณะทำงานดังกล่าวคือ ศาสตราจารย์ Jack Goldsmith อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ของ Katherine Redford ซึ่งถูกร้องขอให้มาร่วมงานโดยนาย Ashcroft รัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรมสหรัฐฯ

¹⁹⁹ Joshua Kurlantzick, *Taking Multinationals to Court: How the Alien tort Act Promotes Human Rights*[Online]. Available from: <http://www.worldpolicy.org/journal/articles/wpj04-1kurlantzick.htm>[2006,December 20]

ศาลจึงให้รับฟ้องได้ ส่วนที่ว่ากฎหมายฉบับนี้จะทำลายเศรษฐกิจสหรัฐและเศรษฐกิจโลกนั้นยังเป็นไปไม่ได้ เพราะการฟ้องร้องแบบนี้ไม่ได้เกิดขึ้นง่าย ๆ การที่บริษัทอ้างว่า ธุรกิจของสหรัฐอเมริกาทันทีต้องถอนออกจากประเทศที่มีปัญหาสิทธิมนุษยชนยิ่งฟังไม่ขึ้นเพราะไม่มีศาลใดในโลกที่ฟ้องบริษัทข้ามชาติด้วยข้อหาไปทำธุรกิจในประเทศ เว้นแต่ว่าบริษัทจะไปทำผิดมาเท่านั้น ที่สำคัญ ศาลในสหรัฐก็มีความเข้มงวดในการพิจารณาคดีมาก คดีที่ยื่นฟ้องโดยองค์กรอื่นอีกเกือบ 30 คดีหลังจากคดียูนิแคลส่วนใหญ่ไม่เคยไปได้ไกลถึงขั้นได้รับการไต่สวนในศาลด้วยซ้ำ และถึงแม้ศาลจะยอมให้ไต่สวนคดีลักษณะนี้ได้ ศาลก็เอาผิดเฉพาะบริษัทที่ทำความผิดจริง ซึ่งการที่จะพิสูจน์ว่าบริษัทที่ถูกฟ้องร้องทำผิดจริงก็เป็นกรยากนักที่โจทก์จะทำพิสูจน์ได้ บริษัทที่เกรงกลัวกฎหมายนี้อย่างบริษัทยูนิแคลก็มีแต่บริษัทที่ทำมีความผิดติดตัวเท่านั้น²⁰⁰ ส่วนประเด็นที่ว่าคดีจะขัดกับนโยบายต่างประเทศสหรัฐนั้น NGO และนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมายยิ่งเห็นว่าไม่เป็นความจริง เพราะนโยบายต่างประเทศสหรัฐอเมริกาคือต้องการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานอยู่แล้ว การฟ้องร้องของ NGO จึงเป็นการกระทำที่สนับสนุนนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาอย่างดีที่สุด สื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ต่างพร้อมใจกันแสดงความเห็นด้วยกับฝ่าย NGO และชาวพม่าจนถึงกับตั้งคำถามว่า เพราะเหตุใดรัฐบาลสหรัฐจึงไม่ดำเนินการกับบริษัทยูนิแคล และเพราะเหตุใดรัฐบาลสหรัฐจึงคิดควบคุมพฤติกรรมของบริษัทให้ดีเฉพาะเมื่ออยู่ในสหรัฐ แต่ปล่อยให้บริษัทออกไปทำความผิดนอกประเทศได้²⁰¹

อนึ่ง ไม่ว่าจะเหตุผลของฝ่ายใดจะเป็นฝ่ายถูกต้อง แต่เมื่อคดีในศาลชั้นต้นของสหรัฐถูกแทรกแซงโดยกระทรวงยุติธรรม ศาลชั้นต้นจึงยังไม่อาจพิจารณาคดีต่อไปได้ องค์กร NGO ทั้งหมดจึงร่วมกันยื่นเรื่องต่อศาลสูง (The Supreme Court) ของสหรัฐอเมริกา²⁰² ตามคำแนะนำของนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญทางกฎหมาย เพื่อขอให้ศาลสูงตีความกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวว่าจะสามารถใช้กับคดีในศาลชั้นต้นของสหรัฐได้หรือไม่แยกต่างหากอีกคดีหนึ่ง ซึ่งหมายความว่าคดีในศาลชั้นต้นของสหรัฐจะยังไม่มีมีการพิจารณาต่อจนกว่าศาลสูงจะประกาศผลการตีความกฎหมาย

ทางด้านคดีความในศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียที่อยู่ระหว่างการพิจารณาคดีในเดือนสิงหาคม ค.ศ.2003 บริษัทยูนิแคลก็หาทางสู้กับฝ่าย NGO และชาวพม่าเช่นเดียวกับที่บริษัทต่อสู้ในศาลชั้นต้นของสหรัฐ บริษัทยูนิแคลได้อ้างกับผู้พิพากษาศาลชั้นต้นของมลรัฐแคลิฟอร์เนียว่าโจทก์

²⁰⁰ Harold Hongju Koh, *Wrong on Rights*[Online]. Available from: file://G:\unocal\Wrong on Rights.htm [2006,December 28]

²⁰¹ Jaideep Singh, *Doing Bad Business: Multinationals are being held liable for dirty deeds abroad*[Online]. Available from: file://G:\unocal\The College Hill Independent.htm[2006,December 28]

²⁰² ศาลสูง (The Supreme Court) ของสหรัฐเป็นศาลที่มีเพียงศาลเดียวในสหรัฐอเมริกา เป็นแหล่งสุดท้ายที่มีอำนาจในการวินิจฉัยว่าการกระทำใดๆ ของรัฐบาลสหรัฐ,รัฐบาลมลรัฐ หรือกฎหมายใดๆ ขัดต่อรัฐธรรมนูญหรือไม่ และยังมีอำนาจสูงสุดในการตีความกฎหมายทุกฉบับด้วย ศาลสูงจะพิจารณาคดีระหว่างเดือนตุลาคมของแต่ละปีไปจนถึงเดือนมิถุนายนของปีถัดไป

ไม่ได้ฟ้องผู้กระทำความผิดที่แท้จริง เพราะบริษัทที่ลงทุนในพม่าไม่ใช่บริษัทยูโนแคลแต่เป็นบริษัทยูโนแคลสาขาพม่า (Unocal Myanmar Offshore Limited) ศาลแคลิฟอร์เนียจึงควรพิจารณาใหม่อีกครั้งว่าบริษัทยูโนแคลซึ่งเป็นบริษัทแม่ที่อยู่แต่ในสหรัฐฯเป็นจำเลยที่ถูกต้องของคดีหรือไม่

ในปี ค.ศ.2004 อันเป็นปีสุดท้ายแห่งการต่อสู้อันยาวนาน บริษัทยูโนแคลกำลังเผชิญภาวะขาดทุนในตลาดหุ้น แต่องค์กร NGO ยังคงจัดการประท้วง ณ ที่ประชุมผู้ถือหุ้นของบริษัทต่อเนื่องเป็นปีที่ 11 ในปีนี้ องค์กร NGO ทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับคดียูโนแคล, ตัวแทนจากกองทุนผู้ถือหุ้นรายใหญ่, กลุ่มสิทธิมนุษยชน, กลุ่ม ทรนรงค์อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม รวมทั้งกลุ่มแรงงาน, สิทธิเด็ก, สิทธิสตรี และผู้ถือหุ้นรายย่อยที่มาเข้าร่วมการประท้วงมากกว่าปีใดๆ ทั้งหมดได้เผชิญหน้ากับผู้บริหาร ทนาย และเจ้าหน้าที่ของบริษัทและเรียกร้องอย่างแข็งขันให้บริษัทยอมถอนการลงทุนออกจากพม่าหรือชดใช้ความผิดที่บริษัทมีส่วนร่วมก่อขึ้นโดยเร็ว²⁰³

วันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ.2004 ศาลสูงของสหรัฐก็มีคำวินิจฉัยว่า โจทก์สามารถฟ้องร้องบริษัทภายใต้กฎหมายดังกล่าวนี้ได้ โดยผลการลงคะแนนตัดสินของผู้พิพากษาศาลสูง คือ 6 ต่อ 3²⁰⁴ เมื่อผลการตีความออกมาเช่นนี้ ศาลอุทธรณ์ที่ถูกรัฐบาลสหรัฐและกระทรวงยุติธรรมแทรกแซงและรื้อคดีตัดสินศาลสูงอยู่ จึงพิพากษายืนคำตัดสินเดิมคือ ให้ศาลชั้นต้นของสหรัฐ (US. Federal Court in California) พิจารณาคดีที่กลุ่ม NGO ฟ้องร้องบริษัทยูโนแคลต่อไป²⁰⁵ ถัดจากนั้นไม่นาน ศาลชั้นต้นของสหรัฐก็ประกาศกำหนดการการไต่สวนคดีต่อหน้าคณะลูกขุนของทั้งโจทก์และจำเลยในเดือนธันวาคม ค.ศ.2004 ที่จะมาถึง

บริษัทยูโนแคลซึ่งยังคงรอฟังผลการตัดสินของศาลชั้นต้นของมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California State Court) ว่าบริษัทแม่หรือบริษัทลูกจะต้องเป็นผู้รับผิดชอบและถูกไต่สวน ก็ได้ยื่นคำร้องในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ.2004 ขอให้ศาลพิจารณาพิพากษาโดยเร็ว ซึ่งผู้พิพากษา Victoria Chaney แห่งศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียก็ได้มีคำตัดสินใน 7 วันต่อมา ความว่า ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียเห็นด้วยกับเหตุผลของทนายฝ่ายโจทก์ว่าบริษัทลูกกระทำการในฐานะตัวแทน (Agent) ของบริษัทแม่ ศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียจึงตัดสินให้โจทก์ฟ้องจำเลยคือบริษัทยูโนแคลได้ และให้ทั้งโจทก์และจำเลยยื่นให้การยืนยันต่อหน้าคณะลูกขุนในศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียในวันที่

²⁰³ Letecia Layson, *Morphogenesis – Priestessing on the edge of chaos: PROTEST AT THE UNOCAL SHAREHOLDER MEETING*[Online]. Available from: [http://www.morphogenesis.info/newslog2.php/_cat/c_2931/LA/Orange+County+Events - 36k -\[2006,December 12\]](http://www.morphogenesis.info/newslog2.php/_cat/c_2931/LA/Orange+County+Events - 36k -[2006,December 12])

²⁰⁴ การตีความของศาลในครั้งนี้จึงเท่ากับเป็นครั้งแรกที่ศาลสูงตีความกฎหมายละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างด้าวที่มีอายุถึง 200 ปีที่ NGO นำมาใช้

²⁰⁵ Lisa Girion, *USA: Court OKs Foreign-Abuse Suits*[Online]. Available from: [http://www.corpwatch.org/article.php?id=11394\[2006, November 3\]](http://www.corpwatch.org/article.php?id=11394[2006, November 3])

21 มิถุนายนปี ค.ศ.2005 โดยศาลจะพิจารณาทั้ง 2 คดีรวมกัน²⁰⁶

คำตัดสินของศาลมลรัฐแคลิฟอร์เนียในเดือนกันยายน ค.ศ.2004 นี้ได้ทำลายความหวังของบริษัทยูโนแคลที่เหลืออยู่ทั้งหมด เพราะเท่ากับว่าบริษัทยูโนแคลได้พ่ายแพ้โดยสิ้นเชิงแล้วในความเห็นของสาธารณชน ในภาพลักษณ์ที่มีต่อผู้ถือหุ้น และในศาลยุติธรรม โดยเฉพาะการขึ้นให้การต่อหน้าคณะลูกขุนเป็นสิ่งที่บริษัทยูโนแคลพยายามหลีกเลี่ยงและประวิงเวลามาให้นานที่สุด เนื่องจากบริษัทรู้ว่าไม่มีทางปฏิเสธหลักฐานอันแน่นหนาที่ NGO รวบรวมมากกว่า 10 ปีได้²⁰⁷ ซึ่งตรงกับความเห็นของผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมายและสิทธิมนุษยชนหลายคนในสหรัฐอเมริกาที่บอกว่า เมื่อถึงขั้นนี้ บริษัทยูโนแคลไม่มีทางรอดพ้นความผิดได้ เพราะคดีนี้มีการเก็บข้อมูลและการประสานงานที่ดีมาก ไม่ว่าบริษัทยูโนแคลจะปฏิเสธอย่างไรก็ถูกฝ่าย NGO ได้กลับได้เกือบทั้งหมด

ในที่สุด บริษัทยูโนแคลจึงได้ติดต่อมายัง ERI และ ILRF ในวันที่ 13 ธันวาคม 2004 เพื่อขอประนอมความทั้งหมดนอกศาล เพราะการยุติคดีนอกศาลจะเป็นผลดีต่อชื่อเสียงของบริษัทมากกว่าการแพ้คดีในศาลถึง 4 คดีในครั้งเดียว²⁰⁸ บริษัทยูโนแคลตกลงว่าจะยอมชดใช้ด้านสิทธิมนุษยชนและตั้งกองทุนพัฒนาท้องถิ่นให้ชาวพม่า แต่ทั้ง 2 ฝ่ายจะยังไม่เปิดเผยจำนวนเงินชดเชยที่บริษัทจะชดใช้ให้ เพราะยังต้องใช้เวลาตกลงกันในรายละเอียดอีก 1-2 เดือน

ในวันที่ 21 มีนาคม ค.ศ.2005 บริษัทยูโนแคลและตัวแทน NGO ก็ประกาศว่าทั้งสองฝ่ายตกลงรายละเอียดการยอมความได้แล้วคือ บริษัทยูโนแคลยินยอมจ่ายเงินชดเชยให้แก่ชาวพม่าทั้งสิ้น 1,200 ล้านดอลลาร์สหรัฐ

เป็นที่น่ายินดีว่าเงินที่ได้มานี้ โจทก์ชาวพม่าทั้งหมดเต็มใจที่จะแบ่งให้กับทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการท่อก๊าซ นอกจากนี้ พวกเขายังพร้อมใจที่จะให้แบ่งเงินส่วนหนึ่งให้ผู้ที่อยู่แทนพวกเขาทุกคนรวมทั้งองค์กรที่เสียสละต่อสู้เพื่อชาวพม่า เพื่อให้ช่วยปกป้องสิทธิมนุษยชนของผู้ถูกกดขี่ต่อไป สำหรับวิธีการแบ่งสันปันส่วนเงินชดเชยที่ได้ ทุกองค์กรยินยอมให้มีองค์กรที่เป็นกลางเข้ามาดูแลเพื่อความโปร่งใส คือ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) และองค์กร The Catholic Office for Emergency Relief and Refugee²⁰⁹

อย่างไรก็ตาม แม้การตกลงยอมความนอกศาลจะผ่านไปแล้วด้วยดี แต่บริษัทยูโนแคลยังคงยืนยันว่าบริษัทฯไม่เคยมีส่วนรับรู้เรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพม่า เรื่องราวทั้งหมด เป็น

²⁰⁶ Anna Sussman, *Big Business Keeps Eye on Historic Human Rights Case*[Online]. Available from: www.imdiversity.com/Villages/Asian/world_international/archives/pns_unocal_1104.asp - 42k -[2006.] [2006,November 3]

²⁰⁷ Lisa Girion, *Unocal Must Face Abuse Suit*[Online]. Available from: file://C:\Documents and Settings\WGN-S45SP\My Documents\16.htm[2006, November 11]

²⁰⁸ Edward Alden and Doug Cameron, *Unocal pays out in Burma abuse case*[Online]. Available from: file://C:\Documents and Settings\WGN-S45SP\My Documents\19.htm[2006, November 16]

²⁰⁹ *Historic Advance for Universal Human Rights: Unocal to Compensate Burmese Villagers*[Online]. Available from: http://www.earthrights.org/news/press_unocal_settle.shtml[2006, April 18]

เพราะ NGO พยายามทำให้บริษัทผิดทั้งที่บริษัทไม่มีความผิด การยอมความจึงไม่ได้หมายความว่าบริษัทยอมรับผิด แต่ตัดสินใจยอมความก็เพื่อจะได้ไม่เสียเวลาและเสียค่าใช้จ่ายในศาลและค่าใช้จ่ายอื่นๆ มากไปกว่านี้²¹⁰ ในขณะที่ฝ่าย NGO ที่ต่อสู้เพื่อชาวพม่ามาตลอดแสดงความเห็นต่างจากบริษัทโดยสิ้นเชิงว่า ถ้าบริษัทยอมรับและชดใช้ตั้งแต่ต้น โดยธรรมชาติทนายก็มักยอมรับข้อเสนอชดใช้และมีแนวโน้มจะเกลี้ยกล่อมให้โจทก์ยอมรับด้วย แต่ในเมื่อบริษัทไม่ยอมรับ ทุกคนจึงต้องสู้ หากบริษัทยืนยันว่าไม่ได้ทำผิดก็ไม่มีทางที่บริษัทจะยอมจ่ายเงินชดใช้อย่างน้อยถึงพันล้านดอลลาร์หากไม่ได้ทำความผิด นักต่อสู้ทุกคนเชื่อว่าถึงแม้บริษัทยูโนแคลจะปฏิเสธความผิดจนถึงวันสุดท้ายแต่โลกย่อมตัดสินความจริงได้ นอกจากนี้ ทุกองค์กรที่แถลงการณ์ร่วมกันยังกล่าวด้วยว่า นักต่อสู้ ทนาย และชาวพม่าทุกคนต่างรู้สึกยินดีกว่าสิ่งอื่นใด ในชัยชนะที่ชาวพม่าได้รับเพราะตลอดระยะเวลา 10 ปีที่ผ่านมาทุกคนเผชิญอุปสรรคมากมายในการต่อสู้ ทั้งในเรื่องค่าใช้จ่าย การเสียเวลา อุปสรรคทางด้านวัฒนธรรมของชาวพม่า (Culture Shock) การสื่อสารต่างภาษา การเก็บข้อมูล การหาหลักฐาน การพิสูจน์ความจริงในคดี และความปลอดภัยของทุกคน ซึ่งชาวพม่าทุกคนเป็นผู้กล้าหาญที่ยอมเสี่ยงภัยเพื่อออกมาเปิดเผยความจริงให้โลกได้รู้ ชัยชนะในวันนี้คือชัยชนะของนักต่อสู้ และเป็นความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ เพราะคนที่ได้รับการใส่ใจดูแลชีวิตที่ถูกเหยียบย่ำคือคนกลุ่มหนึ่งที่มีสิทธิมีเสียงน้อยที่สุดในโลกและทุกคนหวังว่าความสำเร็จนี้จะเป็นกำลังใจให้กลุ่มนักต่อสู้เพื่อสิทธิของชาวพม่าต่อไปด้วย²¹¹

หลังบริษัทยูโนแคลจ่ายเงินชดใช้ให้แก่ชาวพม่าไปกว่า 1 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ บริษัทยูโนแคลได้เรียกร้องค่าชดเชยเป็นเงินประกันจากบริษัท Lexington ซึ่งเป็นบริษัทประกันภัยและความเสี่ยงจำนวน 600 ล้านดอลลาร์สหรัฐ แต่บริษัท Lexington ปฏิเสธที่จะจ่ายเงินประกันให้ตามที่บริษัทยูโนแคลต้องการ บริษัทยูโนแคลจึงยื่นฟ้องต่อศาลสหรัฐในมลรัฐแคลิฟอร์เนียแห่งเดิมที่บริษัทถูกองค์กร NGO ยื่นฟ้องมาก่อนหน้านี้ขอให้ศาลมีคำสั่งให้บริษัท Lexington ชดใช้ค่าเสียหายให้ตามวงเงินประกัน แต่บริษัท Lexington ก็แสดงให้เห็นได้ว่า บริษัทยูโนแคลรู้ถึงการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการลงทุนยาดานาดีอยู่แล้วแต่กลับแจ้งข้อมูลเป็นเท็จให้บริษัท Lexington จากการไต่สวน ศาลพบว่าบริษัทยูโนแคลมีเจตนาปิดบังบริษัทประกันจึงตัดสินให้บริษัทประกันไม่ต้องจ่ายเงินชดใช้ให้บริษัทยูโนแคลแม้แต่ดอลลาร์เดียว²¹²

ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาธุรกิจของบริษัทยูโนแคลก็ซบเซาลงอย่างหนัก มูลค่าหุ้นของบริษัท -

²¹⁰ Unocal, *The Activists' Lawsuits*[Online]. Available from: <http://www.unocal.com/myanmar/suit.htm> [2006, July 31]

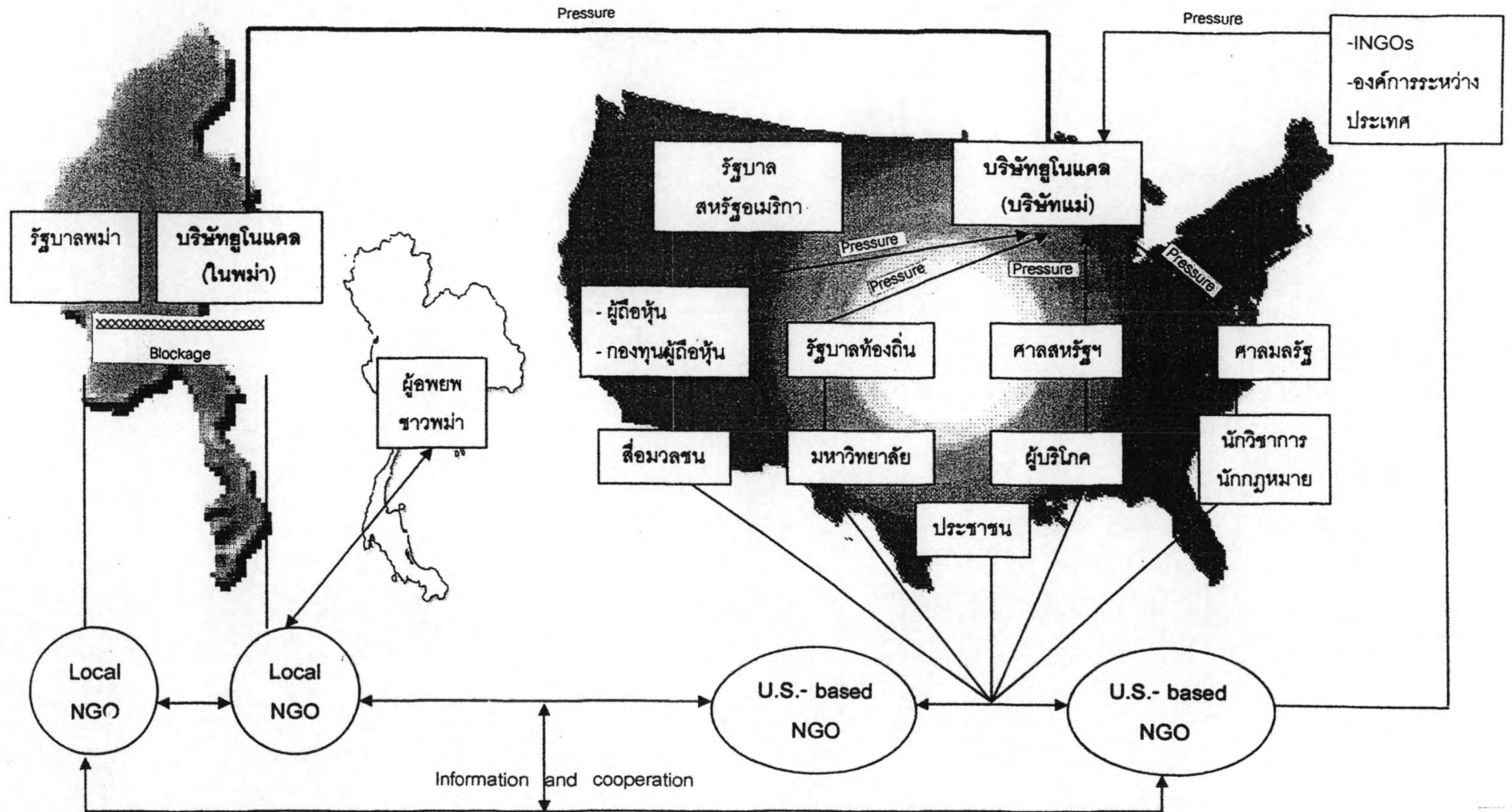
²¹¹ Earthrights International, *Common Questions and Answers for ERI*[Online]. Available from: <http://www.earthrights.org/news/unocalfaq.shtml>[2006, April 18]

²¹² Lillian Manzella, *Judge finds evidence Unocal used Burmese Military despite knowing of its abuses* [Online]. Available from: http://www.earthrights.org/legalfeature/judge_finds_evidence_unocal_used_Burmese_military_despite_knowing_of_its_abuses.html[2006, April 18]

ยูโนแคลในตลาดหุ้นตกลงยิ่งกว่าเก่า บริษัทยูโนแคลไม่อาจพลิกฟื้นกิจการขึ้นมาให้ตั่งเดิมได้ และถูกซื้อกิจการโดยบริษัทเชฟรอนเท็กซากโก้ (ChevronTexaco) ไปในที่สุด

จากความสำเร็จที่เกิดขึ้น หากนำรูปแบบบูมเมอแรง (The Boomerang Pattern) ของ Margaret E. Keck และ Kathryn Sikkink ตามที่นำเสนอไว้ในบทที่ 1 มาปรับใช้กับกรณีการเคลื่อนไหวของประชาสังคมข้ามชาติเพื่อกดดันบริษัทยูโนแคล จะปรากฏแผนภาพของความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรต่างๆ ดังต่อไปนี้

รูปภาพที่ 11 กลยุทธ์ในการกดดันบริษัทยูนิแคลขององค์กรประชาสังคมข้ามชาติ

แผนภาพดังกล่าวอธิบายได้ดังนี้คือ เมื่อเกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในโครงการยานา ซึ่งเป็นการร่วมมือกันระหว่างรัฐบาลพม่ากับบริษัทยูไนคลด์ องค์กร NGO ที่ออกมาเคลื่อนไหวต่อต้านเหตุการณ์ดังกล่าวตั้งแต่ต้นตอทางกีดกันรัฐบาลพม่าหรือบริษัทยูไนคลด์ในพม่าอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่องค์กร NGO ด้านพม่าแม้มีความต้องการจะดำเนินการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในพม่าก็ไม่สามารถทำได้ เพราะถูกรัฐบาลพม่าซึ่งเป็นผู้ละเมิดสิทธิมนุษยชนคนในรัฐพม่าเสียเอง ปิดกั้นไว้อย่างแน่นหนา (Blocked) เป้าหมายการกีดกันที่ NGO ต้องเร่งดำเนินการจึงกลายเป็นบริษัทยูไนคลด์แทนรัฐบาลพม่า เมื่อเป็นเช่นนี้ NGO จึงต้องเรียกร้องต่อบริษัทโดยตรง และที่สำคัญคือ NGO จะต้องดำเนินการกีดกันบริษัทโดยอ้อมผ่านหรือออกนอกรัฐพม่า ไปแสวงหาความช่วยเหลือจากพันธมิตรภายนอกซึ่งก็คือองค์กร NGO ต่างๆในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีความเชี่ยวชาญต่างๆกัน จนกระทั่งสามารถสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับข้ามชาติที่เข้มแข็งในการผลักดันปัญหาผ่านช่องทางต่างๆ ในสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศแม่ (Home country) ของบริษัทยูไนคลด์ แต่การดำเนินการในระดับชาติ ผ่านรัฐบาลกลางของสหรัฐอเมริกา (National level) มีอุปสรรคขัดขวางหลายประการ NGO จึงต้องเปลี่ยนวิธีการใหม่โดยพุ่งเป้าการรณรงค์เคลื่อนไหวไปทำในระดับย่อยๆ (Sub-national level) แทน ได้แก่ การรณรงค์ต่อประชาชนสหรัฐอเมริกา, ผู้บริโภค, บัณฑิตบุคคลที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อสังคม เช่น ปัญญาชน นักวิชาการ และนักกฎหมาย, สถานศึกษา มหาวิทยาลัย, ผู้ถือหุ้น, กองทุน (Funds) ต่างๆในสหรัฐฯ, สื่อมวลชน, รัฐบาลท้องถิ่น (State governments) ของสหรัฐอเมริกา และที่สำคัญที่สุดคือการเพิ่มแรงกดดันด้วยการฟ้องร้องดำเนินคดีตามกฎหมายผ่านกระบวนการศาล ทั้งหมดจะรวมเป็นแรงกดดันทั้งทางสังคม (Social pressure) ธุรกิจ (Business pressure) และกฎหมาย (Legal pressure) ที่ย้อนกลับมามีผลกระทบต่อบริษัทยูไนคลด์ในพม่าได้ นอกจากนี้ NGO ที่มีความร่วมมือกันเป็นกลุ่มประชาสังคมข้ามชาติที่กีดกันบริษัทยูไนคลด์ยังใช้ฐานะขององค์กรสำคัญต่างๆ ที่เป็นที่ยุติกันดีทั่วโลก เช่น Amnesty International, Greenpeace และ Human Rights Watch เป็นเครื่องมืออีกอันหนึ่ง เพื่อช่วยเสริมให้การเคลื่อนไหวของกลุ่มตนเป็นที่สนใจต่อสาธารณชนและมีน้ำหนักมากขึ้นด้วย

อนึ่ง เราคงปฏิเสธไม่ได้ว่าระบบการปกครองหรือรูปแบบของรัฐ (State structure) ของสหรัฐอเมริกาที่มีความสำคัญอย่างมากในฐานะปัจจัยพื้นฐานของความสำเร็จที่เกิดขึ้น เพราะรูปแบบการปกครองของสหรัฐอเมริกาเป็นแบบกระจายอำนาจ (Decentralized political system) ลักษณะการปกครองแบบนี้ช่วยให้กลุ่มองค์กรประชาสังคมข้ามชาติมีช่องทางเข้าไปดำเนินการ (Points of access) มากขึ้น ความสำเร็จจึงมีโอกาสเกิดได้สูงขึ้น²¹³

แต่ในทำนองเดียวกัน ก็คงไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่า กลุ่มองค์กรประชาสังคมที่มาร่วมมือ

²¹³ Kenneth A. Rodman, "Think Globally, Punish Locally: Nonstate Actors, Multinational Corporations, and Human Rights Sanctions," in *Ethics and International Affairs* 12, (1998).

กันแก้ไขปัญหาในลักษณะข้ามชาติในกรณีนี้มีความริเริ่มรู้จักวางแผนการดำเนินงานที่เป็นขั้นตอน และรัดกุม และรู้จักเลือกใช้ช่องทางที่มีอยู่อย่างชาญฉลาด เพราะหากปราศจากการเคลื่อนไหวของภาคประชาสังคมกลุ่มนี้แล้ว ก็ยากนักที่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาที่มีผลประโยชน์ในธุรกิจน้ำมันจะยอมออกมากดดันบริษัทยูโนแคล ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้น รูปแบบการปกครองของสหรัฐฯ ที่ควรจะเอื้อต่อการกดดันบริษัทข้ามชาติอย่างยูโนแคลก็จะกลายเป็นเพียงกลไกที่ระดับไว้เฉยๆ โดยปราศจากผู้ที่จะนำมาใช้ต่อสู้เพื่อชาวพม่าและชนกลุ่มน้อยที่เคราะห์ร้ายจนเกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้น ในกรณีนี้ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ปัจจัยสำคัญทั้งสองประการ คือ การเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องของภาคประชาสังคม และระบบการเมืองการปกครองภายในของสหรัฐฯ ต่างมีส่วนเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่ความสำเร็จในที่สุด ดังที่มีนักวิชาการด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศท่านหนึ่งกล่าวไว้ได้อย่างน่าฟังว่า ความสำเร็จในกรณีการแก้ไขปัญหาโครงการยาดานาในพม่านี้ คือ การผสมผสานกันระหว่างการทำงานที่เข้มข้นของภาคประชาสังคม กับข้อดีของระบบการเมืองภายในของสหรัฐอเมริกา (Think and work globally, Punish locally)²¹⁴

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ภาคประชาสังคม โดยเฉพาะประชาสังคมข้ามชาติได้แสดงบทบาทต่อสู้กับตัวแสดงตัวหนึ่งซึ่งกระทำการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงต่อชาวพม่า ตัวแสดงดังกล่าวนี้ไม่ใช่รัฐชาติอย่างอิรัก อิหร่าน รัสเซีย หรืออาฟกานิสถาน แต่กลับเป็นบริษัทข้ามชาติ ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ประเด็นศึกษาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้น่าจะเป็นเครื่องช่วยสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของตัวแสดงที่นอกเหนือจากรัฐ (Non-state actors) ที่กำลังมีอิทธิพลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ต่างๆ ในระบบระหว่างประเทศ (International system) มากขึ้นทุกที ตัวแสดงเหล่านี้แม้จะไม่ได้มีอำนาจอธิปไตยที่เด็ดขาดสมบูรณ์ในตัวเองดังเช่นรัฐ แต่ก็สามารถก้าวขึ้นมามีที่ทางและดำเนินบทบาทเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตนได้เช่นกัน ดังเช่นกรณีบทบาทของประชาสังคมข้ามชาติกับบริษัทยูโนแคลในพม่านี้ องค์กรที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐบาล (NGO) และบริษัทข้ามชาติ (TNC) ได้กลายมาเป็นตัวขับเคลื่อนที่ทำให้เกิดการต่อสู้และผลที่ออกมา ก็ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงบางประการ ที่มีผลกระทบกับรัฐชาติได้พอสมควร

²¹⁴ Ibid.